

**De verdeling
van de
pensioenrechten
bij scheiding**

Yves Stevens
Kim De Witte

ISBN-NUMMER : 9789081527217
EAN : 9789081527217

Uitgever: Instituut Sociaal Recht, Yves Stevens.

Citeerwijze:

Y. STEVENS en K. DE WITTE, *De verdeling van de pensioenrechten bij scheiding*, Instituut Sociaal Recht, Leuven, 2010, 82 p.

© 2010, Instituut Sociaal Recht - Alle rechten voorbehouden

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

De auteurs streven naar de hoogst mogelijke betrouwbaarheid van de informatie. Alle gegevens werden met de grootste zorgvuldigheid verzameld en enkele betrouwbare bronnen werden aangewend. Juridische materies zijn echter snel evoluerend. Daardoor kan het voorkomen dat niet alle gegevens volledig accuraat zijn. De auteurs wijzen elke aansprakelijkheid voor onvolkomenheden of fouten af.

Inhoudstafel

Inhoudstafel	3
Voorwoord	7
I. Aanleiding	11
1. Een nieuwe echtscheidingswet met veranderde onderhoudsverplichtingen	11
§1. Recht op een schuldloze echtscheiding	11
§2. Een onderhoudsuitkering op basis van overeenkomst of behoefteigheid	12
§3. De beperkingen van de onderhoudsuitkering	14
§4. Belang van de nieuwe echtscheidingswet voor het voorstel van nieuwe regeling	16
2. Het pensioenrecht houdt geen rekening met echtscheiding	17
§1. Wetgeving op aanvullende pensioenen	18
§2. De LVO-wet en de echtscheiding	20
II. Maatschappelijk belang	23
1. Een afnemende stabiliteit van de gezinsverhoudingen	23
2. Het toenemend belang van de aanvullende pensioenen	25
3. De discrepantie tussen partners met en zonder eigen (voltijdse) loopbaan	28
III. Bestaande regelingen	30
1. Het wettelijk Belgisch echtscheidingspensioen	30
§1. Werknemers	31
1.1. Uit de echt gescheiden echtgenoten	31
1.2. Van tafel en bed gescheiden of feitelijk gescheiden echtgenoten	34
§2. Zelfstandigen	36
2.1. Uit de echt gescheiden echtgenoten	36
2.2. Van tafel en bed gescheiden of feitelijk gescheiden echtgenoten	37
§3. Ambtenaren	38
§4. Inkomensgarantie voor ouderen (IGO)	39
2. De Nederlandse regeling	40
§1. Wet verevening pensioenrechten bij echtscheiding	40
§2. Toepassingsgebied	42

2.1. Personeel toepassingsgebied.....	42
2.2. Materieel toepassingsgebied	43
§3. Een wettelijke standaardverdeling	44
§4. Aanvullend recht	44
§5. Een standaardformulier	45
§6. Een algemeen wettelijke informatieverplichting	46
§7. Conversie naar een eigen recht.....	47
§8. Het eigen deel evolueert verder mee.....	48
§9. Pensioenverdeling en onderhoudsgeld.....	49
§10. Kosten worden doorgerekend	49
§11. Fiscaliteit: geen gevolgen.....	50
IV. Doelstellingen van de voorgestelde regeling.....	51
1. De creatie van een eigen recht in hoofde van de ex-partner	51
2. De bevordering van de gelijkheid tussen partners	52
3. De vrijwaring van het verzorgingskarakter van het aanvullend pensioen.....	53
§1. Fiscale en parafiscale stimulering van aanvullende pensioenopbouw.....	53
§2. De ratio legis en bescherming van de verzorgsgedachte	54
§3. Verbod op afkoop.....	54
4. Voor een regeling van dwingend recht.....	55
5. Fiscale neutraliteit.....	58
V. Voorgestelde regeling	59
1. Toepassingsgebied.....	59
§1. Materieel toepassingsgebied: de zogenaamde 80% regel.....	59
§2. Personeel toepassingsgebied: gehuwden en wettelijk samenwonenden.....	60
2. Verdeling van de aanvullende pensioenrechten.....	62
§1. Vaststelling van de verdelingsperiode	62
§2. Keuzemogelijkheid tussen “split nu” en “split later”	63
2.1. “Split nu”	64
2.1.1. De regeling.....	64
2.1.2. Beheer KB 69.....	64
2.1.3. Vastebijdragen.....	64
2.1.4. Vasteprestaties.....	65
2.1.5. Uittreding	66
2.1.6. Voor en nadelen	66
2.2. De “split later”.....	67
2.2.1. De regeling.....	67
2.2.2. Kennisgeving	67
2.2.3. Vastebijdragen.....	68
2.2.4. Vasteprestaties.....	68

2.2.5. Voor- en nadelen.....	68
a) Voordelen.....	68
b) Nadelen	68
3. De “split nu” als standaard regeling.....	69
4. De pensioeninstelling bij de split	69
§1. Pensioeninstelling naar keuze of RVP.....	69
§2. De reserves bij een onthaalstructuur.....	70
§3. Een rechtstreeks vorderingsrecht tegen de pensioeninstelling.....	71
§4. Verdere informatieverschaffing door de pensioeninstelling	71
5. De kennisgeving	72
6. Bij het bereiken van de pensioenleeftijd.....	73
7. De overlijdensdekking.....	74
VI. De regeling binnen het recht.....	75
1. Een afzonderlijke wetgeving.....	75
2. Verhouding tot het huwelijksvermogensrecht	75
3. De bevoegde rechtbank	76
4. De inwerkingtreding van de regeling	76
Conclusie.....	77
Bibliografie	79

Voorwoord

Maatschappelijke evolutie en volgzzaam recht? De familiale gezinsverhoudingen veranderen meer dan vroeger. Het klassieke gezinsmodel is verwaterd tot één model tussen velen. Het aantal echtscheidingen, het aantal nieuw samengestelde gezinnen, het aantal langst levende echtgenoten met nieuwe partners, het aantal legaten aan niet-familieleden, ... nemen allemaal toe in vergelijking met vroeger. Het recht volgt geleidelijk deze maatschappelijke evoluties. Het homohuwelijk, de holebi-adoptie, de echtscheidingswet, de vernieuwde Vlaamse successierechten zijn slechts enkele recente voorbeelden van wetswijzigingen die deze evoluties trachten te volgen. In de praktijk blijven er echter tal van rechtslacunes bestaan. Het Belgisch rechtsbestel is nog steeds sterk afgestemd op de huwelijksgedachte tussen man en vrouw.

De moeilijke taak van de wetgever. Niet zelden komen juridische lacunes voort uit het niet gecoördineerd rechtsgeheel. Wat mag in één rechtstak is daarom nog niet toegestaan in een andere rechtstak. De wetgever zal vaak onbewust problemen creëren in een bepaalde rechtstak door in een andere rechtstak een probleem te willen oplossen. Dit is niet zozeer de fout van de wetgever maar wel van de complexe samenleving van onze maatschappij waarbij er een steeds verdergaande regulering van deelelementen nodig is.

Pensioenrecht als slachtoffer. Eén van de rechtsdomeinen die getroffen wordt door de moeilijke combinatie van de nieuwe samenlevingsvormen en de disparate wetgeving is het pensioenrecht. De combinatie van het pensioenrecht en de nieuwe familiale gezinsverhoudingen geeft aanleiding tot heel wat problemen. Bij wijze van voorbeeld kan men denken aan de nieuwe echtscheidingswet. De wetgever heeft hier duidelijk vergeten om te kijken naar de gevolgen van een echtscheiding op het pensioen. Maar daarnaast zijn er een – stijgend – aantal bestaande pensioenregels niet aangepast aan de nieuwe maatschappelijke tendensen. Denken we bijvoorbeeld aan het niet bestaan van een overlevingspensioen voor samenwonenden of het financieel gunstiger samenwonen van twee weduwen(aars) dan van twee gehuwde weduwen(aars).

Een constante in de analyse: afgeleide rechten in de verdringing. In de problematiek is er een constante waar te nemen: het afgeleide recht staat onder druk of wordt in vraag gesteld. Steeds meer worden de rechten opgesteld en gepercipieerd in functie van het individu die de rechten zelf opbouwt. Degene die rechten put op basis van de rechten van een ander, komt als het ware in de verdringing. De bestaande afgeleide rechten zijn namelijk niet meer in overeenstemming met de nieuwe samenlevingsvormen. Men kan stellen dat er vorm van individualisering op pensioenrechtelijk vlak plaats vindt. Juridisch vertaalt deze

vraag zich naar de kwalificatie van het recht op pensioen als een vorderingsrecht versus een eigendomsrecht. De afgeleide rechten zitten daar ergens tussen.

Algemene maatschappelijke evolutie. België staat zeker niet alleen met deze problematiek. Het is een maatschappelijk probleem dat in heel veel landen opduikt. Meer bepaald duikt het op in die landen waar het sociale zekerheidsmodel werd opgestart na de tweede wereldoorlog op basis van het mannelijke kostwinnersmodel. Het buitenland moet dan ook als richtlijn en inspiratiebron gelden voor het aanreiken van mogelijke oplossingen.

Ingrijpende financiële gevolgen. Het maatschappelijk belang van de problematiek mag niet onderschat worden. Concreet worden steeds meer mensen geconfronteerd met de financiële gevolgen van het niet afgesteld zijn van enerzijds de veranderde samenlevingsvorm en anderzijds het pensioenrecht. Getuige hiervan is het ontstaan van steeds meer organisaties rond financiële pensioenplanning en vermogensbeheer. Maar ook het groot aantal publicaties hierover neemt hals over kop toe.

De oprichting van een werkgroep: pensioen & partners. Een stijgend aantal pensioenexperten is zich bewust van deze problematiek. Vandaar dat medio 2007 een aantal experts de hoofden bijeengestoken hebben om de problematiek te bespreken in het kader van een nieuw opgerichte werkgroep “*pensioen & partners*”. Aanzet hiertoe werd gegeven door het college getiteld “Familiaal vermogensrecht en pensioen” van professor Nan Torfs van de Universiteit Hasselt in het kader van de bijzondere leergang pensioenrecht van de rechtsfaculteit van de KU Leuven. Omdat veel van de gestelde vragen tegelijkertijd betrekking hebben op verschillende rechtstakken: (familiaal vermogensrecht, socialezekerheidsrecht, arbeidsrecht, fiscaal recht, verzekeringsrecht, ...) werd geregeld beroep gedaan op externen om hun visie weer te geven op de materie.

Voorlopig één vraag. Het aantal juridische vragen dat rijst bij het bestuderen van de verhoudingen tussen partners en hun respectievelijke pensioenen is groot. Het kan gaan over begunstiging, overlijden, erfaanspraak, overdraagbaarheid, reservataire aanspraak, ... Tot op heden heeft de werkgroep zich voornamelijk gebogen over één vraag: Wat gebeurt er met het aanvullend pensioen wanneer de verstandhouding tussen de partners volledig zoek is en ze uiteindelijk gaan scheiden? Er is immers geen wettelijke regeling voor de verdeling van de pensioenreserves.

Dank. Om deze vraag te beantwoorden werden verschillende mensen geconsulteerd. Onze dank gaat dan ook uit naar (in alfabetische volgorde):

- Kathleen Gijssels
- Edwin Meysmans

- Dirk Michiels
- Lut Sommerijns
- Kurt Termote
- Nan Torfs
- Paul Van Eesbeeck
- Caroline Van Schoubroeck
- Luc Vereycken
- Pascale Vieille

Deze personen hebben met hun inzichten en ideeën sterk bijgedragen tot de totstandkoming van dit boekje. Praktijkjuristen en academici uit verschillende rechtstakken hebben zo samen aan dit project gewerkt. Deze samenwerking was bijzonder vruchtbaar en nuttig om van elkaar te leren over verschillende rechtstakken heen.

Een vrije mening: de la discussion jaillit la lumière. Dit alles wil echter geenszins zeggen dat de meningen en visies die vermeld staan in dit werk ook sowieso het akkoord wegdragen van de mensen die we erkentelijk zijn. Niet zelden hebben we als auteurs zelfs een visie aangenomen die niet (volledig) correspondeert met de mening van één van de deelnemers aan de werkzaamheden. Het staat de lezer vrij dit te zien als koppigheid of academische vrijheid. De la discussion jaillit la lumière.

Yves Stevens
Kim De Witte

Leuven, Instituut voor Sociaal Recht,
8 maart 2010.

I. Aanleiding

Aanleiding is de rechtsonzekerheid. De aanleiding voor dit boekje is eenvoudig: er is geen wettelijke regeling rond de verdeling van de aanvullende pensioenrechten bij echtscheiding. Dit is al langer een probleem. Meer en meer rijzen er vragen over de bestaande praktijken van het al dan niet verdelen van deze pensioenrechten. De materie kadert ook volledig in tal van nieuwe wetgevingen. De basisregels van zowel de echtscheiding als van aanvullende pensioenen dateren van na het millennium. Om de achtergronden van deze nieuwe wetgevingen te kennen worden de belangrijkste hoofdlijnen in dit hoofdstuk uiteengezet. Dit gebeurt steeds met het oog op het verklaren van het voorstel van nieuwe regeling voor de verdeling van de pensioenrechten (hoofdstuk V). Het lijkt geen twijfel dat er rechtsonzekerheid is ontstaan door de nieuwe wetgevingen. Met een voorstel van regeling wordt dit weggenomen.

1. Een nieuwe echtscheidingswet met veranderde onderhoudsverplichtingen

§1. Recht op een schuldloze echtscheiding

De nieuwe echtscheidingswet in een notendop. Sinds 1 september 2007 is de nieuwe echtscheidingswet in voege¹. Vóór deze wet werd een onderscheid gemaakt tussen vijf echtscheidingsgronden². In de nieuwe echtscheidingswet is slechts sprake van twee echtscheidingsgronden³. Ten eerste is er de onherstelbare ontwrichting van het huwelijk

---

¹ Wet 27 april 2007 betreffende de hervorming van de echtscheiding, *B.S.* 7 juni 2007, 30881.

² De vijf gronden waren de echtscheiding op grond van 1) een bepaalde fout (overspel, geweldddaden, mishandelingen en grove beledigingen - vroeger art. 229 en 231 BW), 2) twee jaar feitelijke scheiding (vroeger art. 232, eerste lid BW), 3) feitelijke scheiding van een geesteszieke (vroeger art. 232, tweede lid BW), 4) onderlinge toestemming (vroeger art. 233 en 275-276 BW), 5) omzetting van scheiding van tafel en bed in echtscheiding.

³ Het lag in de bedoeling van de Regering om het oude pluralistische systeem van vijf gronden tot echtscheiding te vervangen door een monistisch systeem waarin de "duurzame ontwrichting van het huwelijk" als enige, zij het overkoepelende, grond zou worden aangehouden. Ook de twee echtscheidingsprocedures - op grond van bepaalde feiten enerzijds en door onderlinge toestemming anderzijds - zouden tot één procedure worden samengevoegd. De mogelijke integratie van de echtscheiding door onderlinge toestemming in dat monistische systeem is op fel protest gestuit. Men zag niet in waarom een formule die tot 80 % van het aantal echtscheidingen uitmaakt, zou moeten worden aangepast. Om de hervorming van het echtscheidingsrecht voor het overige niet in gevaar te brengen is de Regering daarom akkoord gegaan met de voorstellen om de EOT als een afzonderlijke echtscheidingsgrond én -procedure te behouden. F. SWENNEN, "De echtscheiding op grond van de onherstelbare ontwrichting van het huwelijk", in F. SWENNEN, G. VERSCHELDEN, I.

(EEO) (art. 229 BW). Het huwelijk is onherstelbaar ontworcht wanneer de voortzetting van het samenleven tussen de echtgenoten en hervatting ervan redelijkerwijs onmogelijk is geworden ingevolge die ontworcht. Ten tweede is er de echtscheiding door onderlinge toestemming (EOT) (art. 230 BW). Deze echtscheidingsvorm bestond al onder de oude wetgeving.

Echtscheiding: een recht. De wetgever wilde een quasi onvoorwaardelijk recht op echtscheiding invoeren. De wetgever beantwoordde daarmee enerzijds de maatschappelijke tendens van het stijgend aantal echtscheidingen (infra) en anderzijds de tendens tot verdere desinstitutionalisering van het huwelijk⁴. Swennen stelt terecht dat “naarmate het huwelijk steeds minder 'publieke' functies vervult, zoals de verstrekking van sociale zekerheid, en als gevolg daarvan steeds ruimer wordt opengesteld, ook de ontbinding ervan wordt versoepeld. Het huwelijk evolueert in die zin naar een privaat contract, dat vrij wordt aangegaan en vrij moet kunnen worden ontbonden”⁵. Een andere doelstelling vloeit voort uit het recht op echtscheiding, namelijk dat er bij de uitoefening van dat recht geen 'hindernissenparcours' mag worden opgeworpen. Niet op materieel vlak, door de schuldvraag als verplichte sluis in te bouwen, en niet op procedureel vlak door een lange en ingewikkelde procedure op te leggen. Op beide punten werd de beoordelingsbevoegdheid van de rechter zoveel mogelijk ingeperkt. Die zakelijke aanpak moet de echtgenoten toelaten een zogenaamde “clean break” te maken.

§2. Een onderhoudsuitkering op basis van overeenkomst of behoefte

Onderhoudsuitkeringen: los van de schuldvraag. In het kader van de verdeling van de aanvullende pensioenrechten is het voornamelijk van belang te weten dat de nieuwe echtscheidingswet de materie van de uitkering na echtscheiding grondig wijzigt⁶. Vroeger was de eventuele uitkering na echtscheiding vaak het logische gevolg van het winnen of

---

MARTENS en F. APS (ed.) *Het nieuwe echtscheidingsrecht*, KU Leuven. Instituut voor Familierecht en Jeugdrecht, 2007, 1-17.

⁴ Art. 12 EVRM voorziet in een recht om te huwen (“Mannen en vrouwen van huwbare leeftijd hebben het recht te huwen en een gezin te stichten volgens de nationale wetten die de uitoefening van dit recht beheersen”). Het artikel omvat niet het recht om uit de echt te scheiden (om bijvoorbeeld opnieuw te kunnen huwen). Andersom impliceert het evenmin het recht voor de ene echtgenoot om gehuwd te blijven tegen de wil van de andere echtgenoot.

⁵ F. SWENNEN, “De echtscheiding op grond van de onherstelbare ontworcht van het huwelijk”, in F. SWENNEN, G. VERSCHULDEN, I. MARTENS en F. APS (ed.) *Het nieuwe echtscheidingsrecht*, KU Leuven. Instituut voor Familierecht en Jeugdrecht, 2007, 1-17, (3).

⁶ I. MARTENS, “Alimentatie tussen ex-echtgenoten na echtscheiding op grond van onherstelbare ontworcht van het huwelijk”, in D. CUYPERS, D. MORTELMANS, en N. TORFS, *Is echtscheiding werkelijk Win for life?*, Die Keure, Brugge, 2008, 169.

verliezen van de echtscheiding. Nu staat het al dan niet betalen van een uitkering los van de schuldvraag⁷. Wat telt is eigenlijk de staat van behoefte (artikel 301 BW). De nieuwe regeling van artikel 301 BW maakt het in principe mogelijk dat elke ex-echtgenoot die behoeftig is, losstaand van schuld of onschuld, aanspraak kan maken op een onderhoudsuitkering na de echtscheiding.

Beginpunt: overeenkomst. Als algemene regel geldt dat de ex-echtgenoten op elk ogenblik een overeenkomst kunnen sluiten omtrent de onderhoudsuitkering. Partijen kunnen dus ook vrij het bedrag van de uitkering kiezen. De wetgever geeft zo aan dat partijen bij voorkeur hun onderhoudsafspraken onderling vastleggen.

Rechterlijke beslissing bij het ontbreken van een overeenkomst. Wanneer partijen echter niet tot een akkoord kunnen komen zal de rechter een beslissing moeten nemen. De rechtbank doet dit op verzoek van de *behoefte* echtgenoot. De rechtbank kan evenwel het verzoek weigeren indien er wordt bewezen dat de verzoeker een zware fout heeft begaan die de voortzetting van de samenleving onmogelijk heeft gemaakt⁸. Ook bij partnergeweld kan de schuldige echtgenoot geen onderhoudsuitkering krijgen. De rechter begroot de uitkering in functie van de staat van behoefte van de uitkeringsgerechtigde ten laste van de andere echtgenoot.

De staat van behoefte. De vroegere maatstaf was dat de onderhoudsuitkering de eisende partij in staat moest stellen het bestaan verder te zetten op een gelijkaardige wijze als tijdens het samenleven. Deze maatstaf is nu vervangen door *de staat van behoefte van de uitkeringsgerechtigde*. Deze moet *ten minste* worden gedekt. De staat van behoefte is een ondergrens die inhoudt dat de uitkering nooit minder kan bedragen dan wat noodzakelijk is

---

⁷ Indien bijvoorbeeld de echtscheiding was uitgesproken op grond van een feitelijke scheiding van meer dan 2 jaar, dan werd de eiser in de echtscheiding geacht de schuldige te zijn en diende hij het op hem rustende vermoeden van exclusieve schuld te weerleggen om zelf een aanspraak te kunnen maken op een onderhoudsuitkering na echtscheiding ten laste van de verweerder (oud art. 306 BW).

⁸ Alhoewel de wetgever de schuldloze echtscheiding voorstond, komt hierdoor de schuldvraag toch terug op de proppen bij de echtscheiding. Het begrip “zware fout” is niet in de wet beschreven. Het komt de rechter toe hierover te beslissen. De kans is dan ook groot dat er in de praktijk terug zal worden gegrepen naar de fouten die de grondslag vormden voor de vroegere echtscheiding op grond van bepaalde feiten, te weten geweldsdaden, mishandelingen en grove beledigingen. Het probleem hiermee is natuurlijk dat het juridische concept van foutaansprakelijkheid niet rechtlijnig kan worden toegepast op de huwelijkse rechten en plichten omdat de gevoelscomponent erg doorweegt. Met de notie “zware fout” komt er hoogstwaarschijnlijk ook meer speelruimte voor de rechterlijke macht dan de Regering had gehoopt. De wetgever besliste echter anders. F. SWENNEN, “De echtscheiding op grond van de onherstelbare ontwrichting van het huwelijk”, in F. SWENNEN, G. VERSCHULDEN, I. MARTENS en F. APS (ed.) *Het nieuwe echtscheidingsrecht*, KU Leuven. Instituut voor Familierecht en Jeugdrecht, 2007, 1-17, (2).

om menswaardig te leven. De rechtbank kan meer toekennen dan deze ondergrens en rekening houden met:

- de inkomsten en mogelijkheden van de echtgenoten;
- de aanzienlijke terugval van de economische situatie van de uitkeringsgerechtigde.

Terugval van de economische situatie. Om die terugval te waarderen, baseert de rechter zich op de duur van het huwelijk, de leeftijd van partijen, hun gedrag tijdens het huwelijk inzake de organisatie van hun noden en het ten laste nemen van de kinderen tijdens het samenleven of daarna. Dit is niet onbelangrijk. De onderhoudsuitkering kan zo immers hoger liggen wanneer partners tijdens hun huwelijk beslisten dat één van hen bijvoorbeeld minder ging werken voor de opvoeding van de kinderen. De rechter kan indien nodig beslissen dat de uitkering degressief zal zijn en in welke mate⁹.

§3. De beperkingen van de onderhoudsuitkering

Beperking in hoogte. De onderhoudsuitkering is beperkt. Ten eerste mag de uitkering niet hoger zijn dan een derde van het inkomen van de uitkeringsplichtige echtgenoot¹⁰. Deze regel is hernoemen uit de oude regeling.

Beperking in tijd van rechtswege. Ten tweede – en dat is nieuw – is er een beperking in tijd. Het principe is eenvoudig: hoe langer het huwelijk geduurd heeft, hoe langer de duur van de uitkering. Maar de duur van de uitkering mag niet langer zijn dan die van het huwelijk¹¹. Met deze tijdsbeperking van rechtswege komt er een einde aan het idee dat een echtscheiding soms een “win for life” is¹². De wetgever wees erop dat de keuze van een termijn altijd min of meer willekeurig is, maar oordeelde dat de duur van het huwelijk het best overeenstemde met het nagestreefde doel, namelijk dat men rekening houdt met de leeftijd van de partijen en met de opofferingen die men moest doen als gevolg van het feit dat één van de partijen veel moest investeren in het samenleven (bv. een 50-jarige vrouw verdient na 20 jaar huwelijk een beter lot dan een persoon van 30 jaar die 2 jaar gehuwd is geweest).

---

⁹ Art. 301 §3 BW.

¹⁰ Art. 301 §3 BW laatste lid.

¹¹ Art. 301 §4 BW.

¹² I. MARTENS, “Alimentatie tussen ex-echtgenoten na echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting van het huwelijk”, in D. CUYPERS, D. MORTELMANS, en N. TORFS, *Is echtscheiding werkelijk Win for life?*, Die Keure, Brugge, 2008, 172.

Maximumtermijn: niet het samenwonen. Hoewel hij daartoe niet is verplicht, zal de rechter in zijn uitspraak doorgaans een maximumtermijn bepalen waarvoor de uitkering wordt toegekend, en deze termijn mag dus maximaal gelijk zijn aan de duur van het huwelijk. Werd de uitkering niet uitdrukkelijk in de tijd beperkt, dan eindigt ze van rechtswege door het verstrijken van de duur van het huwelijk. Voor de berekening van de duur van het huwelijk wordt de duur van de voorhuwelijkse samenwoning niet meegeteld. Nochtans werd in de oorspronkelijke versie van het wetsontwerp aan de rechter wel de mogelijkheid geboden om de duur van de onderhoudsuitkering uit te breiden door de duur van het samenleven vóór het huwelijk in rekening te brengen. Volgens de memorie van toelichting was deze verduidelijking nuttig omdat op die manier ook rekening zou kunnen worden gehouden met de specifieke situatie van het stijgende aantal koppels dat ongehuwd samenleeft alvorens in het huwelijk te treden. In het ontwerp werd anderzijds ook bepaald dat de rechter de duur zou kunnen inperken door rekening te houden met de periode gedurende dewelke de onderhoudsschuldenaar reeds een uitkering tot levensonderhoud heeft betaald krachtens de artikelen 213, 221 of 223 B.W. of art. 1280 Ger.W. Deze mogelijkheid beoogde te voorkomen dat de duur van een procedure nadeel zou berokkenen aan de schuldenaar en aldus te vermijden dat de schuldenaar de procedure zou versnellen, ten nadele van bijvoorbeeld bemiddeling. Tijdens de parlementaire bespreking werd duidelijk dat niet iedereen gewonnen was voor de idee van een eventuele verlenging van de maximumtermijn in functie van het voorhuwelijkse samenleven. Sommigen vreesden dat dit tot tal van moeilijkheden zou leiden wat de bewijslast betreft, anderen wierpen op dat dit samenwoners zou kunnen afschrikken om na een lange samenwoning nog te huwen wegens niet verwaarloosbare verrassingseffecten indien het tot een breuk zou komen¹³.

Verlenging van de uitkering: buitengewone omstandigheden. Slechts in geval van buitengewone omstandigheden, kan de rechtbank deze termijn verlengen (art. 301 § 4 tweede lid B.W.). Hiervoor dient de uitkeringsgerechtigde aan te tonen dat hij nog steeds in staat van behoefte verkeert bij het verstrijken de termijn. Dit moet zijn om redenen onafhankelijk van zijn wil. In dit geval beantwoordt het bedrag van de uitkering aan het bedrag dat noodzakelijk is om de staat van behoefte van de uitkeringsgerechtigde te dekken¹⁴.

Wijziging van de uitkering. De rechtbank kan later de uitkering nog verhogen, verminderen of afschaffen als het bedrag niet meer aangepast is doordat er nieuwe omstandigheden zijn opgetreden die onafhankelijk zijn van de wil van de partijen. Dit kan

---

¹³ Ibidem.

zelfs in geval van echtscheiding door onderlinge toestemming maar niet als partijen uitdrukkelijk het tegenovergestelde zijn overeengekomen.

Einde van de uitkering. De uitkering eindigt in ieder geval definitief in geval van een nieuw huwelijk van de uitkeringsgerechtigde of op het ogenblik waarop deze laatste een verklaring van wettelijke samenwoning doet, tenzij de partijen anders overeenkomen¹⁵. Ook de rechter kan de onderhoudsverplichting beëindigen wanneer de uitkeringsgerechtigde samenleeft met een andere persoon.

§4. Belang van de nieuwe echtscheidingswet voor het voorstel van nieuwe regeling

Juridische interne coherentie. De nieuwe echtscheidingswet is verre van volmaakt. Vlak na de publicatie van de wet verschenen er al publicaties die aantoonde dat inhoudelijke wijzigingen nodig waren. Hierbij werd vooral de interne coherentie van het recht op de korrel genomen. Zo was en is het huwelijksvermogensrecht niet in overeenstemming met de nieuwe echtscheidingswet¹⁶.

Niets over pensioenen: enkel veel vragen. In de nieuwe echtscheidingswet kwamen de aanvullende pensioenrechten niet specifiek aan bod. Er is geen enkel voorschrift in verband met verdeling van de aanvullende pensioenrechten na scheiding opgenomen. Het uitgangspunt van de wetgever is dat de partners op het ogenblik van de echtscheiding zelf moeten beslissen over deze gelden. Bij een EOT kunnen zij zelf beslissen over de gelden. Het maakt deel uit van de verdeling. Bij een EOO zal de rechter over de verdeling gaan. Hierbij rijzen echter enkele cruciale vragen:

- Denken de partners aan het aanvullend pensioen bij de verdeling?
- “Vergeet” één van de partners de aanvullende pensioenreserves niet opzettelijk?
- Als er aan de reserves wordt gedacht, hoe worden ze dan verdeeld?
- Wat wordt er bij een mogelijke verdeling in compensatie gegeven voor de pensioenreserves?
- Hoe zijn de rechten begroot als het bijvoorbeeld om een vaste prestatieregeling gaat?
- Waarom kiezen partners voor een verdeling op het ogenblik van de echtscheiding en niet voor het ogenblik van de pensionering? Of vice versa.

---

¹⁴ Art. 301 § 4 tweede lid in fine BW.

¹⁵ Art. 301 §10 BW.

¹⁶ G. VERSCHELDEN, “De Wet van 27 april 2007 tot hervorming van het echtscheidingsrecht”, *T. Fam.* 2007, (138), 160-162, nrs. 76-82.

- Hoe reageren de pensioeninstellingen op de verschillende vragen van de ex-partner?
Waarom staan ze soms rechten toe en waarom soms niet?

Al deze vragen rijzen in de dagelijkse echtscheidingspraktijk. Of tenminste ze zouden moeten rijzen, maar vaak wordt het aanvullend pensioen “vergeten”. De waarde ervan mag echter niet onderschat of overschat worden.

Aanvullend pensioen en onderhoudsuitkering: geen oplossing. Onder de oude wet werd regelmatig tegen de verdeling van de pensioenrechten bij scheiding gepleit. De aangevoerde reden was dat de ex-partner via de werking van de onderhoudsuitkering de facto mee kon genieten van het aanvullend pensioen. Dit argument kan onder de nieuwe wet echter niet meer worden gehanteerd. De onderhoudsuitkering zal in de praktijk zelden nog bestaan op het ogenblik van het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd. Het instellen van een vordering voor een extra uitkering zal vaak worden afgeketst omdat er niet voldaan is aan de staat van behoefte. En zelfs als er hieraan voldaan zou zijn, dan rijst de vraag van de begroting van de rechten. Vandaar dat het cruciaal is om op het ogenblik van de echtscheiding rekening te houden met de verdeling van de aanvullende pensioenreserves. Hiervoor zijn duidelijke regels nodig.

Samenvattend belang voor het voorstel van nieuwe regeling. De nieuwe echtscheidingswet maakt van echtscheiding een recht. De echtscheiding wordt zo goed als altijd toegestaan wanneer één van de echtgenoten dit vraagt. Het verzoek tot echtscheiding kan immers beschouwd worden als een bewijs van de “onherstelbare ontwrichting” van het huwelijk. Daarnaast is de onderhoudsverplichting voortaan maximaal gelijk aan de duur van het huwelijk. Met deze afbouw van de onderhoudsverplichting streeft de wetgever naar zelfredzaamheid van echtgenoten. Zowel het eigen recht op echtscheiding als de zelfredzaamheid komen later terug aan bod bij het uitgewerkte voorstel.

2. Het pensioenrecht houdt geen rekening met echtscheiding

Geen regeling. Het lot van de aanvullende pensioenrechten bij echtscheiding is niet geregeld in de nieuwe echtscheidingswet maar ook niet in het pensioenrecht. De Belgische wetgeving inzake aanvullende pensioenen houdt dan ook geen rekening met de actuele maatschappelijke realiteit. In tegenstelling tot de wettelijke pensioenregeling voor de werknemers en de zelfstandigen (niet voor de ambtenaren), kent de aanvullende pensioenregeling geen echtscheidingspensioen. Ook voor wettelijke samenwonenden is er geen echtscheidingspensioen voorzien. De wetgeving op de landverzekeringsovereenkomst zorgt evenwel voor inspiratie voor de uitwerking van een voorstel van nieuwe regeling.

§1. Wetgeving op aanvullende pensioenen

Aanvullende pensioenen: een beknopte wetgevingshistoriek. De eerste specifieke wet op aanvullende werknemerspensioenen dateert nog maar van 1995 (Wet Colla)¹⁷. Voor 1995 was de materie slechts gedeeltelijk gereguleerd in Koninklijke Besluiten die veel meer gericht waren op de organisatie van de pensioeninstelling, dan op het pensioenstelsel zelf. Het zogenaamde KB Leven van 1992 bevatte wel enkele regels voor groepsverzekeraars. De zogenaamde KB's pensioenfonds van 14 en 15 mei 1985 bevatten hoofdzakelijk regels voor verzorgingsinstellingen¹⁸. De aanvullende pensioenen van de zelfstandigen kennen een iets langere geschiedenis dan de aanvullende werknemerspensioenen. De basisregeling werd uitgevoerd door de Koninklijke Besluiten van 20 juli 1981 en van 19 december 1990¹⁹. Daarnaast bestonden er reeds gedurende lange tijd pensioenfondsen voor verschillende categorieën van vrije beroepen. Aanvullende pensioenen voor ambtenaren zaten gedurende die periode helemaal in de vergeethoek. Sinds 2000 zijn er heel wat wetwijzigingen geweest. Voor de aanvullende werknemerspensioenen werd er vooreerst in 2000 een nieuw KB pensioenfonds aangenomen²⁰. Deze regeling werd echter integraal herzien onder Europese invloed. De zogenaamde IORP richtlijn van 2003 leidde in België tot de creatie van een nieuw soort van pensioenvehikel: de IBP of instelling voor bedrijfspensioenvoorziening²¹. Daarnaast kan men natuurlijk niet kijken naast de nieuwe wet op de aanvullende werknemerspensioenen (WAP) van 2003 en de uitvoeringsbesluiten

---

¹⁷ Wet 6 april 1995 betreffende de aanvullende pensioenen, *B.S.* 29 april 1995. Deze wet werd uitgevoerd bij K.B. 10 januari 1996 tot uitvoering van de wet van 6 april 1995 betreffende de aanvullende pensioenen, *B.S.* 20 januari 1996; Ministeriële omzendbrief 2 augustus 1996 ter verduidelijking van sommige begrippen en bepalingen uit de wet van 6 april 1995 betreffende de aanvullende pensioenen en het koninklijk besluit van 10 januari 1996 tot uitvoering van de wet van 6 april 1995 betreffende de aanvullende pensioenen, *B.S.* 7 augustus 1996.

¹⁸ K.B. 17 december 1992 betreffende de levensverzekeringsactiviteit, *B.S.* 31 december 1992; K.B. 14 mei 1985 tot toepassing op de [...] verzorgingsinstellingen, van de wet van 9 juli 1975 betreffende de controle der verzekeringsondernemingen, *B.S.* 7 juni 1985; K.B. 15 mei 1985 betreffende de activiteiten van de private verzorgingsinstellingen, *B.S.* 7 juni 1985.

¹⁹ K.B. 20 juli 1981 houdende uitvoering van artikel 52bis, § 1, van het koninklijk besluit nr. 72 van 10 november 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen, *B.S.* 25 augustus 1981; K.B. 19 december 1990 houdende uitvoering van artikel 52bis, §§ 2 en 2bis, van het koninklijk besluit nr. 72 van 10 november 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen, *B.S.* 22 december 1990.

²⁰ K.B. 7 mei 2000 betreffende de activiteiten van verzorgingsinstellingen, *B.S.* 1 augustus 2000.

²¹ Richtlijn 2003/41/EG van het Europees parlement en de raad van 3 juni 2003 betreffende de werkzaamheden van en het toezicht op instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening, *Pb.L.* 23 september 2003, L 235/10; Wet 27 oktober 2006 betreffende het toezicht op de instellingen voor bedrijfspensioenvoorzieningen, *B.S.* 10 november 2006 en K.B. 12 januari 2007 betreffende het toezicht op de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening, *B.S.* 20 februari 2007. Voor een analyse van de IBP-wet, zie: P. DOYEN, *L'institution de retraite professionnelle*, Louvain-la-neuve, Anthemis, 2007, 221 p.

hieraan verbonden²². De aanvullende pensioenen voor de zelfstandigen werden daarenboven gemoderniseerd bij Programmawet van 24 december 2002²³.

Een sociale dimensie in de wetgeving. De aanvullende pensioenproblematiek wordt door al deze wetswijzigingen niet meer hoofdzakelijk beheer(s)t door het verzekeringsrecht, het financieel recht, het boekhoudrecht of het fiscaal recht. In de afgelopen jaren is de sociaalrechtelijke dimensie van de aanvullende pensioenen waarlijk tot bloei gekomen. De totstandkoming van dit sociaalrechtelijk besef kan men terugbrengen tot enkele duidelijke basisideeën. Het erkennen en verwerven van pensioenrechten is zulk een basisidee. Een aanvullend pensioen wordt niet langer als een gunst aanzien maar is een recht geworden. Een ander basisidee is de noodzaak om de aanvullende pensioenen te democratiseren. Vandaar dat de erkenning van sectorpensioenen als een belangrijke stap van sociale bescherming kan worden beschouwd. De mogelijke uitbouw van sociale pensioentoezeggingen die een solidariteitsluik omvatten, duidt nog op een andere belangrijke stap voorwaarts in de sociaalrechtelijke evolutie van de aanvullende pensioenen. Maar daarnaast zijn er natuurlijk tal van regels dewelke uitdrukking geven aan de sociale dimensie van aanvullende pensioenen. Een selectie uit deze sociale rechten toont aan dat sociale bescherming verschillende aspecten en invalshoeken kent. Zo kan onder meer worden verwezen naar:

- De verplichte aansluitingsleeftijd voor werknemers op 25 jaar.
- De bestrijding van de witte vlekken door de instelling van discriminatieverboden tussen aangeslotenen.
- Het principiële verbod op medische selectie van werknemers.
- Het principiële verbod op leeftijdsdifferentiatie in de pensioenopbouw.
- Het verbod op afkoop van de pensioenreserves voor de leeftijd van 60 jaar, dewelke eigenlijk neerkomt op de instelling van een pensioenleeftijd.
- De quasi fiscale gelijkstelling van rente-uitkeringen met kapitaaluitkeringen.
- De instelling van een paritair beheer of toezicht van de pensioeninstellingen.
- De verplichte raadpleging van de bevoegde organen in de onderneming over bepaalde aangelegenheden.
- De invoering van een rendementsgarantie op pensioenplannen met vaste bijdragen.
- De verplichting om minimumstandaard pakketten in cafetariaplannen te voorzien voor de risicodekkingen.

---

²² Wet 28 april 2003 betreffende de aanvullende pensioenen en het belastingstelsel van die pensioenen en van sommige aanvullende voordelen inzake sociale zekerheid, *B.S.* 15 mei 2003 (meestal afgekort als WAP).

²³ Art. 41-52 Programmawet 24 december 2002, *B.S.* 31 december 2002.

- Het inspraakrecht van de aangeslotenen.
- De informatieplicht van de inrichters naar de aangeslotenen.
- De verhoogde verantwoordelijkheid voor vele betrokkenen zoals adviseur, actuaaris, revisor of advocaat²⁴.

§2. De LVO-wet en de echtscheiding

De LVO-wet als inspiratie. Inzake verzekering en verzekeringstechniek is de LVO-wet de inspiratiebron bij uitstek voor het uitschrijven van een nieuwe regeling inzake de verdeling van de aanvullende pensioenrechten bij scheiding. Nochtans kent deze inspiratiebron zelf heel wat problemen door het onaangepast begrippenarsenaal en enkele ongrondwettelijk verklaarde wetsartikelen.

Onaangepaste begrippen in de LVO-wet. Zoals hierboven werd toegelicht is het foutelement grotendeels uit het echtscheidingsverhaal verdwenen. De Wet op de landverzekeringsovereenkomst (LVO-wet) is echter nog niet aangepast aan de begrippen en de concepten van de nieuwe echtscheidingswet²⁵. Zo komt bijvoorbeeld de echtscheiding wegens onherstelbare ontwrichting van het huwelijk (nog) niet ter sprake in de LVO-wet. De LVO-wet verwijst meermaals naar artikel 299 van het Burgerlijk Wetboek. Maar dit artikel werd fundamenteel gewijzigd door de nieuwe echtscheidingswet en luidt thans als volgt: *“Behoudens overeenkomst in tegenovergestelde zijn verliezen de echtgenoten alle voordelen die ze elkaar bij huwelijksovereenkomst en sinds het aangaan van het huwelijk hebben toegekend.”* Het verlies van alle voordelen geldt ook bij een echtscheiding door onderlinge toestemming. Het vroegere artikel 299 B.W. was niet van toepassing op echtscheidingen in onderlinge toestemming. Het vroegere artikel bepaalde dat enkel de echtgenoot tegen wie de echtscheiding werd uitgesproken, alle voordelen uit het huwelijk verloor. Vragen rijzen met betrekking tot de toepassing in de tijd van het nieuwe artikel 299 B.W. en met betrekking tot de verwijzingen naar dit artikel in de LVO-wet ²⁶.

---

²⁴ Voor een verdere analyse, zie Y. STEVENS, "Een terugblik en status quaestionis van de sociale dimensie van aanvullende pensioenen", in ISR (ed.), *Sociale Bescherming op nieuwe paden, Liber memorialis Bea Van Buggenbout*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2003, 253-272.

²⁵ Afdeling VI van de LVO-wet gaat over de "verzekering tussen in gemeenschap van goederen getrouwde echtgenoten" (artikelen 127 tot en met 135). De onderafdeling II bespreekt nog de "gevolgen van echtscheiding of van scheiding van tafel en bed" en onder punt A de "scheiding op grond van bepaalde feiten". Voor een verdere analyse, zie N. TORFS, "Levensverzekeringen tussen echtgenoten, de wet op de landverzekeringsovereenkomsten en de nieuwe echtscheidingswet", *T. Not.* 2008, 574-583.

²⁶ Zie de verwijzing in artikel 108 over de begunstiging *Wanneer de echtgenoot bij name als begunstigde wordt aangewezen, behoudt hij zijn recht op prestatie wanneer de verzekeringnemer een nieuw huwelijk aangaat, tenzij deze het tegendeel heeft bedongen of artikel 299 van het Burgerlijk Wetboek toepassing vindt.*

Enkele ongrondwettelijke bepalingen van de LVO-wet. Enkele artikelen uit de LVO-wet met betrekking tot de verzekering tussen in gemeenschap van goederen getrouwde echtgenoten, werden ongrondwettig verklaard door het voormalige Arbitragehof (het huidige Grondwettelijk Hof)²⁷. Het gaat onder meer om de artikelen 127 en 128 LVO-wet:

Art. 127. Verzekeringsprestaties: *De aanspraken ontleend aan de verzekering die een in gemeenschap van goederen getrouwde echtgenoot ten behoeve van de andere of van zichzelf heeft bedongen is een eigen goed van de begunstigde echtgenoot.*

Art. 128. Vergoeding van premiebetalingen: *Aan het gemeenschappelijk vermogen is geen vergoeding verschuldigd behalve voor zover de premiebetalingen die ten laste van dat vermogen zijn gedaan, kennelijk de mogelijkheden ervan te boven gaan.*

Motivering. Alhoewel de artikelen 127-135 LVO-wet ons inziens niet van toepassing zijn op de aanvullende pensioenen²⁸, is het arrest van het Grondwettelijk Hof wel relevant voor de grondslag van de hierna voorgestelde regeling tot verdeling van aanvullende

---

Wordt de echtgenoot niet bij name als begunstigde aangewezen, dan komt het recht op prestatie toe aan hem die bij het opeisbaar worden van de verzekerde prestaties die hoedanigheid heeft.

Zie ook de verwijzing in de artikelen 129-134 over de gevolgen van de echtscheiding.

²⁷ Arbitragehof 26 mei 1999, nr. 54/99, B.S. 18 augustus 1999, 30783.

²⁸ Voor de beantwoording van de vraag rond de toepassing van de artikelen 127 tot en met 135 LVO-wet op de aanvullende pensioenen, moet eerst een onderscheid worden gemaakt tussen de verschillende vormen die aanvullende pensioenen kunnen aannemen. Aanvullende pensioenen worden niet noodzakelijk opgebouwd aan de hand van verzekeringsovereenkomsten. Een deel van de aanvullende pensioenen komt tot stand via instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening. Er bestaat geen discussie in de rechtsleer over het feit dat de LVO-wet niet van toepassing is op de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening. Elke regeling die alleen in de LVO-wet is opgenomen, blijft bijgevolg dode letter voor deze aanvullende pensioenen. Maar ook over de aanvullende pensioenen die via verzekeringsovereenkomsten worden opgebouwd, is er discussie in de rechtsleer. Bepaalde rechtsleer stelt dat de art. 127-135 hierop van toepassing zijn (J.-L. RENCHON, "Assurances-vie, pensions complémentaires et régime matrimonial", in B. DUBUISSON en P. JADOUL, *L'assurance-vie et les pensions complémentaires*, Brussel, Bruylant, 2006, 35-36). De tegenovergestelde interpretatie zou volgens deze rechtsleer paradoxaal zijn: individuele levensverzekeringen vallen onder het toepassingsgebied van deze artikelen, maar groepsverzekeringen niet. Een ander deel van de rechtsleer stelt dat uit de bewoordingen van art. 127 LVO-wet kan worden afgeleid dat het enkel van toepassing is op verzekeringen die door een bepaalde persoon zelf worden afgesloten. Groepsverzekeringen worden afgesloten door de werkgever voor de werknemers. Bijgevolg is art. 127 LVO-wet hierop niet van toepassing (N. TORFS, "Art. 127-135 Wet Landverzekeringsovereenkomst", in X., *Verzekeringen. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2003).

pensioenrechten bij scheiding. De motivatie van het Hof houdt enkele interessante elementen. Het Hof motiveert de ongrondwettig verklaring namelijk letterlijk als volgt:²⁹

“De last die de betaling van de verzekeringspremies voor het gemeenschappelijk vermogen betekent, veroorzaakt een onevenwicht ten nadele van die echtgenoot: een pensioen wordt gegarandeerd aan de enkele verzekeringnemer-begunstigde, op kosten van de gemeenschap en in beginsel zonder vergoeding, zonder dat zijn echtgenoot de kansen ervan heeft kunnen aanvaarden, in aanmerking genomen zijn eigen kansen op overleven. (...) Indien, volgens het wettelijk stelsel, de inspanning van voorzorg van de echtgenoten met gemeenschap van goederen veeleer tot uiting kwam door de aankoop van effecten of door andere spaartegoeden, dan hadden die gemeenschappelijk moeten zijn. (...) De in het geding zijnde bepalingen zijn discriminerend.”

Belang voor de verdeling van aanvullende pensioenrechten. Het Grondwettelijk Hof geeft zo aan dat de vermogenswaarde van een levensverzekering binnen het huwelijksvermogensrecht op een zelfde manier moet worden behandeld als andere goederen. Een specifieke, afwijkende behandeling is niet toegestaan. De hierna voorgestelde regeling tot verdeling van aanvullende pensioenrechten onderschrijft dit standpunt.

Het relatief gezag van gewijsde. Dit arrest van het Grondwettelijk Hof werd gewezen op de prejudiciële vraag van een vrederechter. Het arrest heeft dan ook slechts een relatief gezag van gewijsde. Maar het wordt onderschreven door de rechtsleer en consequent toegepast door de rechtbanken. De motivering van het Grondwettelijk Hof kan ook worden toegepast op de aanvullende pensioenopbouw.

Nood tot aanpassing van de LVO-wet. Het voorstel tot verdeling van aanvullende pensioenrechten, dat hieronder besproken wordt, dient te worden opgenomen in een aparte regeling, los van de LVO-wet (infra). Ten eerste omdat de LVO-wet sowieso niet van toepassing is op de aanvullende pensioenen die opgebouwd worden buiten een verzekeringsovereenkomst. Ten tweede omdat de voorgestelde regeling ook de wettelijke samenwonenden betreft (de artikelen 127 tot 135 LVO-wet zijn enkel van toepassing op gehuwden). Niettemin dient te worden opgemerkt dat de rechtszekerheid vereist dat de artikelen 127 tot en met 135 LVO-wet worden aangepast aan de terminologie van de nieuwe echtscheidingswet. Ook de verwijzingen naar artikel 299 B.W. in de LVO-wet dienen te worden aangepast, net

---

²⁹ Arbh. 26 mei 1999, nr. 54/99, B.S. 18 augustus 1999, 30783; J.L.M.B 1999, 1456; Bull. Ass. 1999, 474, noot Y.-H., LELÉU en D., SCHUERMANS; Rev. Not. B. 1999, 710, R.W. 1999-2000, 295; T. Not. 2000, 230, noot N. TORFS.

zoals duidelijkheid dient te worden geschapen over de werking in de tijd van het nieuwe artikel 299 B.W.³⁰

II. Maatschappelijk belang

Twee maatschappelijke evoluties. Het maatschappelijk belang van een regeling tot verdeling van pensioenrechten bij scheiding vindt haar oorsprong in twee maatschappelijke evoluties: de afnemende stabiliteit van gezinsverhoudingen enerzijds en het toenemend belang van de aanvullende pensioenen anderzijds. De samenloop van deze evoluties leidt tot een discrepantie tussen de pensioenopbouw van partners met en zonder eigen (voltijdse) loopbaan.

1. Een afnemende stabiliteit van de gezinsverhoudingen

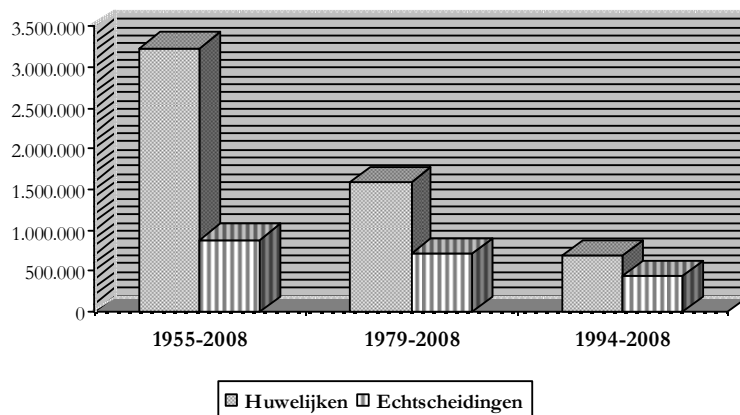
Eerste evolutie. Een eerste evolutie die kan worden vastgesteld is de afnemende stabiliteit van gezinsverhoudingen gekoppeld aan het huwelijk. Het model van een gehuwd koppel dat een mensenleven lang samen blijft, is steeds minder de algemene regel. Dit is algemeen bekend.

Toenemend aantal echtscheidingen. De laatste vijfenvijftig jaar vonden er in België ongeveer 3,24 miljoen huwelijken plaats. Tijdens dezelfde periode vonden ongeveer 0,8 miljoen echtscheidingen plaats. Dat is een verhouding van bijna één echtscheiding op vier huwelijken. Deze verhouding stijgt. De laatste dertig jaar vonden er ongeveer 1,59 miljoen huwelijken en 0,72 miljoen echtscheidingen plaats. Dat is een verhouding van bijna één echtscheiding op twee huwelijken. De laatste vijftien jaar vonden er ongeveer 680.000 huwelijken en 440.000 echtscheidingen plaats. Dat is een verhouding van bijna twee echtscheidingen op drie huwelijken³¹. Grafiek 1 geeft een overzicht van deze cijfers. Het toenemend aantal echtscheidingen ten aanzien van het aantal huwelijken komt duidelijk naar voren.

---

³⁰ Een wetsvoorstel "tot wijziging van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst wat de levensverzekering in het kader van een stelsel van gemeenschap van goederen betreft" werd ingediend op 14 mei 2002 (Parl. St. 2001-2002, 1805/001, wetsvoorstel ingediend door de Heren Cl. Eerdekens en J. Chabot). In haar advies van 31 mei 2005 bepleit ook de Commissie voor verzekeringen een wetgevend initiatief.

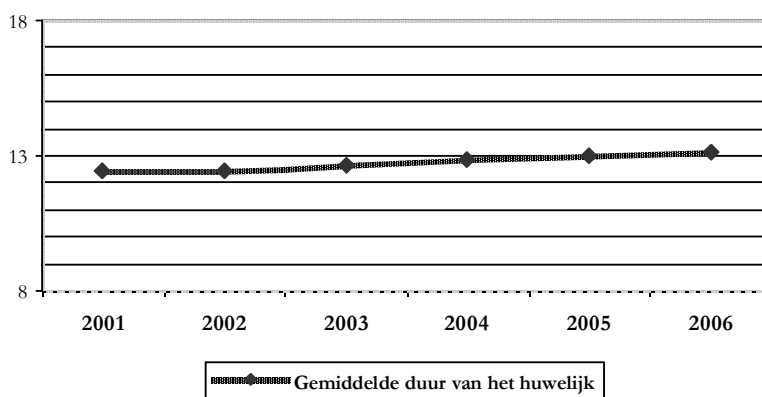
³¹ Cijfers van Eurostat en Statbel (www.statbel.fgov.be, statistieken bevolking, huwelijken en echtscheiding). Tussen 1955 en 2008 vonden er exact 3.238.535 huwelijken en 883.948 echtscheidingen plaats. Tussen 1979 en 2008 vonden er 1.590.386 huwelijken en 717.857 echtscheidingen plaats. En tussen 1994 en 2008 vonden er 682.226 huwelijken en 440.278 echtscheidingen plaats.

Grafiek 1: Evolutie van de verhouding echtscheidingen / huwelijken³²

(bron: Eurostat en Statbel)

Duur van het huwelijk. In 2007 bedroeg de mediaan van de ontbonden huwelijken in België 13 jaar. Dit wil zeggen dat een echtscheiding plaatsvond na gemiddeld 13 jaren huwelijk. Het laatste decennium is de gemiddelde duur van de huwelijken toegenomen, zoals blijkt uit grafiek 2³³.

Grafiek 2: Evolutie van de gemiddelde duur van het huwelijk (bron: Statbel)

³² Een randbemerking bij deze cijfers is gepast. De verhouding van twee echtscheidingen ten aanzien van drie huwelijken in de afgelopen vijftien jaar, wil niet zeggen dat iemand die momenteel trouwt twee kansen op drie heeft om uit de echt te scheiden. In de groep van gescheiden echtgenoten sinds 1994 zitten ook echtgenoten die gehuwd zijn vóór 1994. Indien men enkel rekening zou houden met de gescheiden echtgenoten die gehuwd zijn na 1994, zou deze groep kleiner zijn. De verhouding van het aantal echtscheidingen ten opzichte van het aantal huwelijken is minder groot dan twee op drie.

Leeftijd op datum van echtscheiding. In 2007 bedroeg de mediaan leeftijd op datum van echtscheiding in België 40 jaar en 5 maanden voor de vrouwen en 42 jaar en 10 maanden voor de mannen. Ook deze statistieken vertonen een stijgende tendens³⁴.

Wettelijke samenwoning. Ook de stabiliteit van de wettelijke samenwoning is beperkt. Tussen 2000 en 2007 gingen 179.618 mensen wettelijk samenwonen. Tijdens diezelfde periode beëindigden 42.714 mensen de wettelijke samenwoning. Dat is een verhouding van ongeveer één scheiding op vier samenwoningen. Deze verhouding is min of meer constant gebleven tussen 2000 en 2007³⁵.

2. Het toenemend belang van de aanvullende pensioenen

Tweede evolutie. Een tweede evolutie die kan worden vastgesteld is het toenemend belang van de aanvullende pensioenen in de totale pensioenopbouw. Exacte cijfers hierover bestaan niet³⁶. Een pensioendatabank (met inbegrip van de aanvullende pensioenen) is in opbouw. Het gaat hier meer bepaald om een databank beheerd door SIGeDIS³⁷. Zolang deze niet

---

³³ Cijfers van Statbel (www.statbel.fgov.be, statistieken bevolking, huwelijken en echtscheiding). Zie ook de studie "Bevolking en huishoudens - Huwelijken en echtscheidingen" van de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Brussel, 2009, tabel 27.

³⁴ Cijfers van Statbel (www.statbel.fgov.be, statistieken bevolking, huwelijken en echtscheiding). Zie ook de studie "Bevolking en huishoudens - Huwelijken en echtscheidingen" van de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, Brussel, 2009, tabel 27.

³⁵ Cijfers van Statbel (www.statbel.fgov.be, statistieken bevolking, huwelijken en echtscheiding).

³⁶ H. PEETERS, V. VAN GESTEL, G. GIESELINK, J. BERGHMAN, en B. VAN BUGGENHOUT, "Onzichtbare pensioenen in België: over de aard, omvang en verdeling van de tweede en derde pensioenpijler", *Belgisch tijdschrift voor sociale zekerheid*, 2003, 45(4), 1083-1122.

³⁷ SIGeDIS staat voor "Sociale Individuele Gegevens - Données Individuelles Sociales". Het is een vzw gecreëerd op basis van art. 12 van het KB van 12 juni 2006 en bestaat uit de samenwerking tussen de wettelijke pensioeninstellingen met name RVP en PDOS, de sociale zekerheidsinstellingen met name KSZ, RSZ en RSZPPO en de Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid. Het valt hierbij op dat de RSVZ ontbreekt.

De VZW SIGeDIS kreeg verschillende opdrachten toegewezen. Een opdracht in het kader van het verzamelen en het controleren van multisectoriële loopbaangegevens. Een wettelijke opdracht in het kader van de tweede pensioenpijler (aanvullend pensioen). Een opdracht met betrekking tot de identificatie van werknemers in het kader van de RSZ-aangiften. Een wettelijke opdracht tot het archiveren van elektronische arbeidsovereenkomsten na het verstrijken van de bewaartermijn opgelegd aan de werkgevers en de private archiveringsinstellingen.

Er wordt benadrukt dat de VZW SIGeDIS enkel mag functioneren als een technisch platform. Elke instelling kan kiezen of ze al dan niet de oprichting van de individuele rekening die haar aanbelangt en de samenvoeging en het beheer van de gegevens die nuttig zijn voor het opstellen van de rechten en de berekening van de pensioenen toevertrouwt aan de VZW SIGeDIS. Het feit dat een opdracht door een instelling werd toevertrouwd aan de VZW SIGeDIS, verandert dus niets aan de eindverantwoordelijkheid die bij die instelling blijft. Het feit dat een opdracht niet werd toevertrouwd aan de VZW SIGeDIS, stelt de instelling echter niet vrij van de verantwoordelijkheid om op een

volledig operationeel is, blijft de exacte omvang van de aanvullende pensioenpijler in België onbekend. Maar uit een aantal cijfers, dat tot dusver beschikbaar is, blijkt een duidelijke groei van de aanvullende pensioenen.

Toenemend aantal aangeslotenen. Zo stelde de Minister van Financiën, als antwoord op een parlementaire vraag in april 2009, dat het aantal aangeslotenen bij een pensioenfonds of een groepsverzekering evolueerde van 2.011.380 in 2005 naar 2.492.679 in 2007. Ongeveer 67% van de aangeslotenen zouden mannen zijn. De Minister baseerde zich op gegevens van de CBFA. Bij deze cijfers werden wel enkele belangrijke kanttekeningen gemaakt. Zo zouden er dubbeltellingen zijn, onder meer omwille van het aantal gemengde contracten in de groepsverzekeringen, waarbij in sommige gevallen personen die zowel genieten van een dekking bij leven als van een overlijdensdekking, tweemaal geteld worden. Daarnaast kunnen zich eveneens dubbeltellingen voordoen tussen het aantal deelnemers van de groepsverzekeringen en de instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening, aangezien er aanvullende pensioenstelsels bestaan waarbij de werknemersbijdragen in een groepsverzekering worden ondergebracht en de werkgeverstoelagen in een instelling voor bedrijfspensioenvoorziening³⁸.

Toenemend bedrag aan betaalde premies. Ook het totaal aan betaalde premies neemt toe. Als antwoord op de hierboven vermelde parlementaire vraag stelde de Minister van Financiën dat het totaal aan betaalde premies voor het aanvullend pensioen evolueerde van 4,23 miljard EUR in 2005 naar 4,55 miljard EUR in 2007. Ook hieruit blijkt dus dat het aanvullend pensioen in België groeit.

Beperkte wettelijke pensioenen. Het toenemend belang van het aanvullend pensioen vindt onder meer een oorsprong in wettelijk pensioen. Deze blijven eerder laag voor wat betreft de werknemers en de zelfstandigen. Tabel 1 geeft de gemiddelden van november 2009. Het gemiddeld wettelijk pensioen voor een alleenstaande man die werknemer is geweest gedurende zijn hele loopbaan, bedraagt 890 € per maand. Het gemiddeld wettelijk

---

geïntegreerde manier te communiceren inzonderheid in het geval van een gemengde loopbaan. Concreet betekent dit dat indien de RVP en de PDOS de weg bewandelen om bepaalde opdrachten uit te besteden aan de VZW SIGeDIS, het niettemin het RSVZ vrij staat om zelf gegevens van de zelfstandigen te verzamelen, samen te voegen en te beheren. Het RSVZ moet dan zelf instaan voor de terbeschikkingstelling van die gegevens om een correcte, geïntegreerde en globale simulatie mogelijk te maken, inzonderheid in het geval van een gemengde loopbaan, en ze te bewaren en te laten evolueren tijdens de volledige noodzakelijke periode (+/- 60 jaar). Zie pagina 8-9, advies NAR nr. 1621, 6 november 2007, Uitvoering van het generatiepact: informatieverstrekking over pensioenen. Voor meer informatie: Y. STEVENS, "Actualia Pensioengegevens" in D. SIMOENS (ed.), *Socialezekerheidsrecht – Themis reeks*, Brugge, die Keure, 2007, 31-52.

pensioen voor een alleenstaande vrouw die werknemer is geweest gedurende haar hele loopbaan, bedraagt 630 € per maand. Deze bedragen liggen nog lager voor zelfstandigen.

MAANDELIJKS PENSOEN	Werknemers	Zelfstandigen	Gemengde loopbaan (werknemer en zelfstandige)
MANNEN	891,42 €	676,00 €	865,24 €
VROUWEN	631,47 €	331,78 €	622,02 €

Tabel 1: Gemiddeld wettelijk rustpensioen alleenstaanden (bruto bedragen)

(Bron: Rijksdienst voor Pensioenen, maandelijkse statistiek, november 2009)

Maximapensioenen³⁹. Door het loon- en bezoldigingsplafond is het ook mogelijk om de maximapensioenen te berekenen voor zowel werknemers als zelfstandigen⁴⁰. De maxima veronderstellen een loopbaan van 45 jaar met telkens een loon aan of boven het loonplafond voor de berekening van het wettelijk pensioen. Het maximum wettelijk gezinspensioen voor werknemers bedraagt ongeveer 2.200 € per maand (bruto) en voor alleenstaanden 1.800 € per maand (bruto). Voor zelfstandigen liggen de maxima een stuk lager: 1.200 € bruto per maand voor gezinnen en 1.000 € bruto per maand voor alleenstaanden.

Gemiddelden en maxima vertellen weinig behalve een noodzaak. Deze maximapensioenen vertellen zo mogelijk nog meer over de noodzaak aan aanvullende pensioenen dan de gemiddelde pensioenen. Het gemiddeld loon in België bedraagt namelijk 2.837 € bruto per maand (laatste officieel beschikbare cijfer (2007)⁴¹). De pensioenval in vergelijking met het gemiddelde pensioen en zelfs met het maximumpensioen is veelzeggend. Wetgevende initiatieven die het wettelijk pensioen zullen optrekken in de toekomst, ontbreken tot op heden. Het is dan ook duidelijk dat het aanvullend pensioen, naast het wettelijk pensioen, een belangrijk element wordt in de opbouw van een adequaat pensioen voor zowel werknemers als zelfstandigen.

³⁸ Vr. en Antw. Kamer 2008-2009, QRVA 52 057, 14 april 2009, vraag nr. 330, 105

³⁹ Voor een concrete berekening, zie de website van de Rijksdienst voor Pensioenen of www.kenuwpensioen.be.

⁴⁰ De loongrens voor de berekening van het wettelijk pensioen bedraagt 47.282,03 € voor 2009 in de werknemersregeling en 41.548,64 € in de zelfstandigenregeling.

⁴¹ Het gemiddelde bruto maandloon van een voltijds werkende Belg bedroeg in 2007 precies 2.837 € (bron: Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie http://statbel.fgov.be/nl/binaries/losa_nl%5B1%5D_tcm325-33445.xls).

3. De discrepantie tussen partners met en zonder eigen (voltijdse) loopbaan

Groeiend onevenwicht. De samenloop van bovenstaande evoluties zorgt voor een groeiende discrepantie tussen de pensioenopbouw van de partner die eerder voor een professionele carrière gaat en de partner die niet voor een professionele carrière gaat (deeltijdse tewerkstelling, minder promoties, ...). In veel huishoudens bestaat er een taakverdeling tussen de partners, waarbij één van hen zich eerder ontfermt over de huishoudelijke taken, zodat de ander een voltijdse dienstbetrekking kan opnemen. Het inkomen waarop de pensioenrechten van de partner die voor een professionele carrière gaat, worden opgebouwd, komt in feite tot stand door de gezamenlijke inspanning van beide partners. Maar dit wordt niet vertaald in rechte binnen de huidige regelgeving. Het aanvullend pensioen wordt opgebouwd in hoofde van de werknemer. De partner zonder eigen loopbaan bouwt geen aanvullend pensioen op. Deze partner heeft wel recht op een wettelijk pensioen, berekend op het inkomen van zijn echtgenoot. Maar dit is beperkt, zowel in de tijd (enkel voor wat betreft de huwelijksjaren) als in omvang (maximum 62,5 % van het inkomen van de partner wordt in aanmerking genomen, cfr. infra).

Ongelijke deelname aan de arbeidsmarkt. Het zijn voornamelijk vrouwen die, omwille van de taakverdeling binnen het gezin, geen of slechts deeltijdse buitenlandse arbeid verrichten. Zoals blijkt uit het antwoord van de Minister van Financiën op de bovenvermelde parlementaire vraag, zouden 67% van de aangeslotenen aan een aanvullend pensioen behoren tot het mannelijk geslacht⁴². Uit officiële statistieken blijkt tevens dat in 2008 43% van de vrouwen in België deeltijds werkten ten aanzien van slechts 8,2% van de mannen. Beide percentages stijgen. Het percentage van de mannen stijgt wel sneller dan dat van de vrouwen, maar de wanverhouding blijft groot⁴³.

Ongelijke behandeling op grond van geslacht binnen de arbeidsmarkt. Bovendien woedt er binnen de arbeidsmarkt nog steeds een ongelijke behandeling op grond van geslacht. Vrouwen ontvangen over het algemeen nog steeds lagere inkomsten uit arbeid dan mannen. Talrijke studies tonen dit aan⁴⁴. Uit recent onderzoek blijkt dat vrouwen die eenzelfde functie en eenzelfde leeftijd hebben als hun mannelijke collega's, toch nog bijna

---

⁴² Vr. en Antw. Kamer 2008-2009, QRVA 52 057, 14 april 2009, vraag nr. 330, 105. De kanttekening bij de gegevens op basis waarvan dit percentage berekend werd, is ook hier van toepassing.

⁴³ Cijfers van Statbel (www.statbel.fgov.be, statistieken, samenleving, werkgelegenheid en werkloosheid).

⁴⁴ Zie www.statbel.fgov.be, het arbeidsmarktportaal, diversiteit op de arbeidsmarkt.

5% minder verdienen. Dit loonverschil wordt groter met de leeftijd en loopt bij vijftigplussers op tot 13%⁴⁵.

Bevordering van de gelijkheid. De ongelijke deelname aan en de ongelijke behandeling van vrouwen binnen de arbeidsmarkt, maakt dat een gepaste regeling tot verdeling van aanvullende pensioenrechten de gelijkheid op grond van geslacht zal bevorderen. De opbouw van een aanvullend ouderdomspensioen vindt in de regel plaats in de periode van het 25ste tot het 65ste levensjaar. De vroegere en de bestaande maatschappelijke verschillen tussen mannen en vrouwen zullen derhalve nog ver in de toekomst doorwerken. Maar de regeling tot verdeling van aanvullende pensioenrechten richt zich zeker niet enkel tot vrouwen. Een gepaste regeling voor alle partners (mannen en vrouwen) wordt beoogd.

---

⁴⁵ SD Worx, www.sd.be, onderzoek naar het glazen plafond en salarisverschillen tussen mannen en vrouwen.

III. Bestaande regelingen

Inspiratie. Om een nieuwe regeling uit te werken zijn er verschillende inspiratiebronnen. Er is niet alleen de praktijk (supra), maar er zijn ook de bestaande regelingen. Hiermee bedoelen we in eerste instantie de regelingen van de wettelijke pensioenen bij de werknemers en de zelfstandigen en in tweede instantie de regeling zoals ze bestaat in Nederland voor de aanvullende pensioenen.

1. Het wettelijk Belgisch echtscheidingspensioen⁴⁶

Overzicht. Dit hoofdstuk geeft de basisprincipes van de gevolgen van de echtscheiding en de feitelijke scheiding op het wettelijk pensioen en op de inkomensgarantie voor ouderen. Een belangrijke vaststelling daarbij is dat er een regeling is voor het rustpensioen van de werknemers en de zelfstandigen, maar niet voor de ambtenaren.

Het huwelijk als exclusief uitgangspunt? Het Belgische pensioenrecht houdt nog exclusief vast aan het huwelijk. Vormen van niet-gehuwd samenwonen komen niet in aanmerking voor de pensioenberekening. De wet blijft hierbij duidelijk achter op de maatschappelijke evoluties⁴⁷. Jurisprudentieel is er echter wel een eerste kentering. Op 25 maart 2009 velde het Grondwettelijk Hof een belangrijk arrest. De uitspraak erkent namelijk onder zeer specifieke voorwaarden dat de burgerrechtelijke figuur van het “wettelijk samenwonen” ook pensioenrechten kan openen⁴⁸. Het arrest leidt niet tot de grote

---

⁴⁶ Voor een gedetailleerde analyse zie, A. UYTENHOVE, S. RENETTE en E. LENAERTS, *Feitelijke scheiding, echtscheiding en sociale zekerheid*, Die Keure, Brugge, 2004, 383 p.

⁴⁷ Dit staat in schril contrast met de maatschappelijke evolutie waaruit blijkt dat het wettelijk samenwonen een steeds frequentere vorm van langdurig partnerschap is (supra).

⁴⁸ Grondwettelijk Hof, 25 maart 2009, arrest nr. 60/2009 (www.arbitrage.be). De feiten van de zaak zijn eenvoudig. Een man overlijdt. Zijn echtgenote krijgt enkel een tijdelijk overlevingspensioen gedurende 12 maanden. Het koppel was nog geen volledig jaar getrouwd. Dit is een voorwaarde voor het genieten van een overlevingspensioen. Het koppel woonde wel al meer dan één jaar wettelijk samen en er was een verklaring van wettelijke samenwoning overeenkomstig artikel 1475 van het Burgerlijk Wetboek. De Arbeidsrechtbank vraagt of er geen schending van het gelijkheidsbeginsel is, omdat in casu de wettelijk samenwonenden zich in een identieke situatie van economische afhankelijkheid bevonden als echtgenoten. Het Grondwettelijk Hof stelt inderdaad een schending vast. Het Hof benadrukt daarbij de ratio legis van de regeling. Met de vereiste van één jaar huwelijk wenste de wetgever misbruiken te ontmoedigen. Denken we daarbij aan het huwelijk in extremis, waarbij de enige bedoeling van het huwelijk is dat de langstlevende echtgenoot een overlevingspensioen kan genieten. De draagwijdte van het arrest van het Grondwettelijk Hof mag niet onderschat worden. Als we immers de redenering van de economische afhankelijkheid volgen, dan gaat deze redenering voorbij aan het basisstelsel voor de wettelijk samenwonenden. Dit is vooral nog de scheiding van goederen (art. 1487 BW). Enkel wanneer hiervan door een (notariële) overeenkomst wordt afgeweken, heeft men een ander stelsel, zoals bijvoorbeeld het wettelijk primaire stelsel van de gehuwden. Het

doorbraak van de gelijkstelling van het wettelijk samenwonen met het huwelijk, maar het zet wel een eerste stap in die richting⁴⁹.

§1. Werknemers

1.1. *Uit de echt gescheiden echtgenoten*⁵⁰

Basisprincipe: een eigen rustpensioen. Een uit de echt gescheiden niet-hertrouwde man of vrouw kan een persoonlijk pensioen ontvangen, berekend op basis van de beroepsactiviteit die de ex-echtgenoot tijdens de periode van het huwelijk heeft uitgeoefend⁵¹. Het echtscheidingspensioen wordt toegekend alsof de activiteit door de aanvrager zelf werd uitgeoefend.

Een eigen onafhankelijk recht. Het recht op pensioen als uit de echt gescheidene is onafhankelijk van het feit of de ex-echtgenoot nog in leven is of niet. De toekenning van het echtscheidingspensioen heeft ook geen invloed op de rechten van de ex-echtgenoot.

Grondwettelijk Hof gaat aan dit basisonderscheid vooralsnog voorbij. Nochtans is het ook een vermogensrechtelijk vraagstuk zoals blijkt uit de vraag van de Arbeidsrechtbank. De redenering van het Hof duidt er op dat de figuur van het wettelijk samenwonen beschouwd wordt als een gelijk(w)aardige figuur als het huwelijk, ongeacht de duidelijke juridische verschillen. Anderzijds mag de draagwijdte van het arrest ook niet overschat worden. Het Hof stelt wettelijk samenwonen zeker niet gelijk met het huwelijk. Verre van zelfs. De voorwaarden zijn zeer duidelijk. Er moet nog altijd een huwelijk zijn om het recht op een overlevingspensioen te openen. Als het huwelijk minder dan één jaar heeft geduurd alvorens een partner stierf, dan alleen mag de periode van het wettelijk samenwonen samengeteld worden met de periode van het huwelijk. Dit mag gebeuren om te bepalen of er in totaal een periode van één jaar van wettelijk samenwonen en huwelijk is voorafgaand aan het overlijden. Ook al is de concrete impact van het arrest dus eerder beperkt door deze voorwaarden, voedt het arrest wel de discussie over de maatschappelijke waarde van het wettelijk samenwonen in het pensioenlandschap. Zie ook L. SOMMERIJNS, "Behandel wettelijk samenwonenden en echtgenoten gelijk", *Life & Benefits* 2009/5.

⁴⁹ Eerder besliste het Arbeidshof van Antwerpen al dat het feit dat er geen pensioen kan bekomen worden op basis van ongehuwd samenwonen geen schending is van de artikelen 8 (eerbiediging van het privé-leven) en 14 (discriminatieverbod) EVRM (Arbh. Antwerpen, 13 januari 1993, *J.T.T.* 1994, 162. Sinds dit arrest werd het wettelijk samenwonen natuurlijk in het Burgerlijk Wetboek ingeschreven. Het is dan ook maar de vraag – in het licht van het arrest van het Grondwettelijk Hof van 25 maart 2009 (supra) – deze uitspraak vandaag nog stand zou houden.

⁵⁰ Er is tamelijk wat rechtsleer uit de jaren 1970 over deze materie. Zie voor meer historische achtergrond: D. AMELINCKX en R. DE CEUSTER, "Het ouderdomspensioen. voor de uit de echt gescheiden vrouw in het sociaizekerheidsrecht", *T.S.R.* 1973, 280; E. LONFILS, "Toestand van de gescheiden en van de uit de echt gescheiden echtgenoten qua sociale zekerheid", *B.T.S.Z.* 1976, 173; G. VIRON, "Les incidences du divorce, de la séparation de fait en matière de sécurité sociale", *J.T.T.* 1976, 81 en X., "Het rustpensioen van de uit de echt gescheiden echtgenote in de regeling voor werknemers", *B.T.S.Z.* 1979, 227-233.

⁵¹ Voor de wet van 15 mei 1984 bestond er alleen voor de vrouwen een recht op pensioen als gescheiden of uit de echt gescheiden echtgenote. Die wet heeft dat recht met het oog op de gelijke behandeling van mannen en vrouwen veralgemeend.

Bijvoorbeeld, de weduwe van een uit de echt gescheiden en daarna hertrouwde man heeft recht op een overlevingspensioen, terwijl de ex-echtgenote haar echtscheidingspensioen blijft genieten. Ook is er op procedureel vlak niet de minste samenwerking vereist tussen de ex-partners⁵².

Voorwaarden. Doordat het echtscheidingspensioen een eigen recht is, zijn de meeste aanvragen dezelfde als voor het rustpensioen. Het gaat dan over de voorwaarden inzake leeftijd, aanvraag, verblijfplaats, cumulaties, ... Daarnaast zijn er enkele specifieke voorwaarden die verbonden zijn aan het echtscheidingspensioen. Het gaat om zogenaamde negatieve voorwaarden. Om recht te hebben op een pensioen als uit de echt gescheidene, mag de aanvrager namelijk:

- niet van de ouderlijke macht vervallen zijn verklaard⁵³;
- niet veroordeeld zijn geweest wegens het naar het leven staan van zijn echtgenoot;
- niet zijn hertrouwd, tenzij het nieuwe huwelijk ontbonden werd (door overlijden of echtscheiding).

Berekening. Het pensioen als uit de echt gescheiden echtgenoot wordt op dezelfde wijze berekend als het rustpensioen. Dit is logisch door de creatie van het eigen recht. Men doet derhalve alsof de gescheiden echtgenoot zelf een activiteit uitoefende⁵⁴. Er zijn evenwel enkele specifieke elementen. Deze hebben betrekking op de huwelijksjaren, het eigen recht voor een huwelijksjaar, de beperking tot 62,5% en de aftrek van het eigen recht.

Huwelijksjaren. Ten eerste kunnen alleen de arbeidsprestaties die de ex-echtgenoot tijdens de periode van het huwelijk heeft geleverd, pensioenrechten doen ontstaan voor de uit de echt gescheidene. Jaren naast het huwelijk openen geen recht⁵⁵.

Het eigen recht voor een huwelijksjaar. Ten tweede wordt er voor het echtscheidingspensioen geen rekening gehouden met de jaren waarvoor de uit de echt gescheiden echtgenoot zelf een persoonlijk pensioen kan ontvangen in een ander stelsel. Er kan wel aan het genot van dit eigen pensioen verzaakt worden en dan gaat men toch rekening houden met het huwelijksjaar en het loon van de ex-echtgenoot.

---

⁵² Arbh. Gent 15 januari 1982, *J.T.T.* 1982, 181.

⁵³ Het is niet relevant of de betrokkene achteraf de ouderlijke macht heeft teruggekregen. Arbh. Luik 18 oktober 1996, *Soc. Kron*, 1997, 284.

⁵⁴ Art. 76, eerste lid KB 21 december 1976.

⁵⁵ De jaren van samenwoning worden niet meegeteld. Arbh. Antwerpen, 13 januari 1993, *J.T.T.* 1994, 162. Zie ook supra inzake de lichte kentering terzake door het Grondwettelijk hof . Grondwettelijk Hof, 25 maart 2009, arrest nr. 60/2009 (www.arbitrage.be).

Beperking van het loon tot 62,5% min het eigen loon⁵⁶. Ten derde wordt er voor de berekening van het loon tijdens de huwelijksjaren gekeken naar het loon van de echtgenoot. Dat loon wordt gebruikt voor de berekening van het recht van de echtgenoot maar beperkt tot 62,5%. Er wordt met andere woorden rekening gehouden met een loon waarvan het jaarbedrag gelijk is aan 62,5% van het overeenstemmende jaarloon waarmee rekening zou moeten worden gehouden voor de berekening van het pensioen van de ex-echtgenoot indien hij op hetzelfde ogenblik zijn pensioenrechten zou laten gelden.

Aftrek van het eigen recht⁵⁷. De berekening aan 62,5% zou natuurlijk echter zeer positief kunnen zijn voor een aantal mensen omdat het als het ware een surplus van 62,5% zou kunnen betekenen op het eigen loonbasis voor de berekening van het pensioen. Vandaar dat het loon van de ex-echtgenoot wordt verminderd met het eigen loon voor het overeenstemmende jaar. Concreet betekent dit dat de jaren met eigen pensioenrechten niet of voor minder in rekening worden gebracht. Vandaar dat voor de jaren waarvoor de uit de echt gescheiden echtgenoot een rustpensioen of een als zodanig geldend voordeel kan verkrijgen hij slechts aanspraak kan maken op een pensioen van uit de echt gescheiden echtgenoot indien hij aan het ander pensioen of als zodanig geldend voordeel, verworven voor een tewerkstelling tijdens die jaren, verzaakt.

Een toekenning op aanvraag of een ambtshalve toekenning⁵⁸. Uit de echt gescheiden echtgenoten kunnen vanaf de datum waarop zij in kennis zijn gesteld van de rechterlijke beslissing waarbij de echtscheiding wordt uitgesproken, een aanvraag indienen voor het zogenaamde echtscheidingspensioen⁵⁹. De rechten van de uit de echt gescheiden echtgenoten worden tevens ambtshalve onderzocht wanneer zij op het ogenblik van de echtscheiding als feitelijk gescheiden echtgenoot de uitbetaling ontvingen van een gedeelte van het rustpensioen van de andere echtgenoot en wanneer zij:

- de leeftijd voor een gewoon of een vervroegd rustpensioen hebben bereikt en voor zover in het laatste geval voldaan is aan de voorwaarden om met vervroegd rustpensioen te gaan;

---

⁵⁶ Art. 77 KB 21 december 1967.

⁵⁷ Art. 78 KB 21 december 1967.

⁵⁸ Art. 76 tweede en derde lid KB 21 december 1967.

⁵⁹ Voorzover het onderzoek van ambtswege niet mogelijk is, heeft deze aanvraag uitwerking op de eerste dag van de maand die volgt op deze waarin de aanvraag is ingediend en ten vroegste op de eerste dag van de maand volgend op de overschrijving van de echtscheiding in de registers van de burgerlijke stand.

- of wanneer voor hen die ten minste de leeftijd van 60 jaar hebben bereikt, het recht op rustpensioen krachtens een andere Belgische wettelijke pensioenregeling is geopend op de eerste dag van de maand volgend op de overschrijving van de echtscheiding in de registers van de burgerlijke stand.

1.2. Van tafel en bed gescheiden of feitelijk gescheiden echtgenoten⁶⁰

De scheiding. De scheiding van tafel en bed en de feitelijke scheiding kennen een aparte regeling die sterk verschilt van die van de echtscheiding. In de pensioenregeling voor werknemers worden deze scheidingen vastgesteld in een aantal situaties. Het zijn deze situaties die aanleiding geven tot specifieke regelingen. Het gaat om een situatie die ontstaat⁶¹:

- wanneer blijkt dat de echtgenoten verschillende hoofdverblijfplaatsen hebben. Deze toestand kan vastgesteld worden door de inschrijvingen in het bevolkingsregister⁶²;
- wanneer een der echtgenoten in de gevangenis vertoeft of opgenomen is in een gesticht ter bescherming van de maatschappij, in een bedelaarskolonie of in een instelling voor geestesziekten⁶³;
- wanneer er een vonnis bestaat dat de scheiding van tafel en bed heeft uitgesproken.

Doel. De regeling is voorzien om elk van de echtgenoten de helft te geven van het pensioen van de andere echtgenoot.

Een gesplitst recht op de uitbetaling van rustpensioen. De echtgenoot krijgt in principe een totaal pensioenbedrag (persoonlijk pensioen en pensioen als gescheiden echtgenoot) dat gelijk is aan de helft van het pensioen – berekend tegen gezinsbedrag – van de andere echtgenoot. Strikt genomen is het eigen recht geen recht op het pensioen maar veeleer een recht op uitbetaling van het pensioen. Dit blijkt onder meer uit het feit dat er geen eigen

---

⁶⁰ Hoofdstuk XII van het KB van 21 december 1967. Voor rechtsleer, zie P. DE PAEPE, P., "Pensioenrechten van de feitelijk of van tafel en bed gescheiden echtgenoten en de uit de echt gescheiden echtgenoten", *Or.* 1980, 45-52; B. SMEESTERS en G. DE VIRON, "Les incidences du divorce, de la séparation de corps et de la séparation de fait en matière de sécurité sociale", *J.T.T.* 1976, 79-82; N. DELPEREE, "Het voorrecht van de gescheiden echtgenote op het rustpensioen van de echtgenoot", *B.T.S.Z.* 1981, 279-286; B. MERGITS, "Pensioenregeling ten voordele van de feitelijk en van tafel en bed gescheiden echtgenoten", *Rev. trim. Dr. fam.* 1981, 435-441; P. NAUDTS, "Les droits de l'épouse séparée de fait à la pension de retraite du mari", *J.T.T.* 1972, 271.

⁶¹ Art. 74 § 1, 4° KB 21 december 1967.

⁶² Wie afzonderlijk is ingeschreven in de bevolkingsregisters, is feitelijk gescheiden. Dit voorschrift is van dwingend recht: (Arbh. Bergen 15 februari 1984, *J.T.T.* 1985, 123).

⁶³ Het woordgebruik van de pensioenwetgeving is nog archaisch in vergelijking met het gemeen recht. Zo bestaan bedelaarskolonies immers niet meer.

minimum pensioenleeftijd is vereist. De rechthebbende partner moet wel rechthebbende zijn – en dus aan de leeftijdsvoorwaarde voldoen – voor de opening van het recht.

Geen toevallige berekening. Deze berekening aan de helft is niet toevallig. Er valt op te merken dat de helft van het pensioen van de echtgenoot verleend aan gezinsbedrag (gescheiden echtgenoot) overeenstemt met 62,5% van het pensioen van de ex-echtgenoot verleend tegen alleenstaandenbedrag (uit de echt gescheiden echtgenoot). De berekening gaat als volgt: 50% van 75% (gescheiden) = 37,5% = 62,5% van 60% (echtgescheiden).

De splitsing. De splitsing betekent dat de andere echtgenoot geniet van een pensioen tegen gezinsbedrag vermindert met het bedrag van de pensioenen of uitkeringen toegekend aan de aanvrager⁶⁴. De aanvrager krijgt in principe de helft van het pensioen tegen gezinsbedrag vermindert met zijn persoonlijk pensioen. De echtgenoot van de aanvrager verkrijgt de andere helft.

Persoonlijke voorwaarden. De echtgenoot kan een gedeelte van het pensioen ontvangen dat aan de andere echtgenoot toegekend had kunnen worden, ware er geen scheiding geweest, indien⁶⁵:

- hij niet van de ouderlijke macht vervallen is verklaard, noch veroordeeld werd wegens het naar het leven staan van zijn echtgenoot⁶⁶;
- hij de algemene voorwaarden inzake verblijf, toegelaten beroepsarbeid en de cumulatie met andere sociale uitkeringen vervult om de uitbetaling van het pensioen te bekomen;
- hij van geen Belgisch of buitenlands rust- of overlevingspensioen, of geen als dusdanig geldend voordeel geniet van een bedrag gelijk aan of meer dan de helft van het pensioen tegen gezinsbedrag dat aan de andere echtgenoot toegekend had kunnen worden, ware er geen scheiding geweest.

Eigen aanvraag. De gescheiden persoon die een deel van het aan zijn echtgenoot toegekende pensioen wenst te verkrijgen, moet via het gemeentebestuur van zijn hoofdverblijfplaats een aanvraag indienen. Wanneer de pensioengerechtigde echtgenoot nalaat zijn rechten op een rustpensioen te laten gelden, hoewel hij de leeftijd van 65 jaar heeft bereikt en alle beroepsarbeid (behalve de toegelaten) heeft stopgezet, mag de andere

---

⁶⁴ Art. 74 §3 KB 21 december 1967.

⁶⁵ Art. 74 §2 KB 21 december 1967.

⁶⁶ Overspel en concubinaat vallen daar niet onder. Het recht vervalt dus niet (Arbr. Charleroi, 15 juni 1972, *J.T.T.* 1973, 28).

echtgenoot in zijn plaats een pensioenaanvraag indienen om een deel van het “theoretische” rustpensioen te bekommen. Deze aanvraag heeft uitwerking vanaf de eerste dag van de maand volgend op deze waarin zij is ingediend. In bepaalde gevallen wordt het recht ambtshalve onderzocht.

Vakantiegeld⁶⁷. De feitelijk of van tafel en bed gescheiden echtgenoten die geen aanspraak kunnen maken op een rust- of overlevingspensioen of van wie de betaling van het zelfstandigenpensioen werd geschorst, krijgen elk de helft van het vakantiegeld en de aanvullende toeslag vastgesteld op het bedrag dat kan worden toegekend aan de rechthebbenden op een rustpensioen berekend tegen gezinsbedrag. De feitelijk of van tafel en bed gescheiden echtgenoten die niet in dat geval zijn, krijgen elk het vakantiegeld en de aanvullende toeslag vastgesteld op het bedrag dat kan worden toegekend aan de rechthebbenden op een rustpensioen berekend tegen het bedrag als alleenstaande.

§2. Zelfstandigen

2.1. Uit de echt gescheiden echtgenoten

Gelijkaardig aan de werknemersregeling. Gelijkaardig als in de pensioenregeling voor werknemers, bevat de zelfstandigenpensioenregeling een specifiek "pensioenrecht bij echtscheiding". Onder bepaalde voorwaarden zal de uit de echt gescheiden persoon, bij het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd, aanspraak maken op een pensioen dat is berekend op de zelfstandige loopbaan van de ex-echtgenoot die zich situeert tijdens de huwelijkse periode. In grote lijnen komt de regeling overeen met het echtscheidingspensioen voor werknemers, doch op sommige punten wijkt ze er van af. Een uit de echt gescheiden echtgenoot, man of vrouw, kan als aanvulling op zijn eventueel persoonlijk pensioen, een pensioen verkrijgen voor de jaren die door zijn gewezen echtgenoot als zelfstandige gedurende de huwelijksjaren werden gepresteerd⁶⁸. De voorwaarden die de aanvrager moet vervullen, kunnen als volgt worden samengevat:

---

⁶⁷ Art 56 §3 KB 21 december 1967.

⁶⁸ Merk op dat deze berekening is gebaseerd op de veronderstelling dat het betrokken kalenderjaar gedurende vier kwartalen recht open op een rustpensioen. Is dat niet het geval, dan moet de teller van de breuk, die nu gelijk is aan 1, vervangen worden door 0,25, 0,50 of 0,75 naargelang gedurende het betrokken kalenderjaar slechts 1, 2 respectievelijk 3 kwartalen recht op een rustpensioen als zelfstandige openen (782). Dezelfde berekeningsmethode wordt toegepast voor het kalenderjaar waarin het huwelijk is gesloten en het kalenderjaar waarin het huwelijk door echtscheiding werd ontbonden: met de loopbaan wordt rekening gehouden vanaf het kwartaal waarin het huwelijk werd gesloten tot en met het kwartaal waarin het huwelijk door echtscheiding werd ontbonden. De kwartalen van een kalenderjaar die zijn gelegen vóór het kwartaal van het huwelijk en de kwartalen

- de leeftijd van 65 jaar bereikt hebben⁶⁹;
- uit de echt gescheiden zijn en geen nieuw huwelijk aangegaan hebben⁷⁰;
- niet uit zijn ouderlijke macht gezet zijn;
- niet veroordeeld geweest zijn wegens het naar het leven staan van zijn of haar echtgenoot;
- geen aanspraak kunnen maken op een overlevingspensioen vanwege een andere echtgenoot, in gelijk welke regeling.

2.2. Van tafel en bed gescheiden of feitelijk gescheiden echtgenoten⁷¹

Gelijkaardig als de werknemersregeling. Gelijkaardig als in de pensioenregeling werknemers, wordt in de pensioenregeling voor zelfstandigen een specifieke berekeningswijze van het pensioen gehanteerd in geval van feitelijke scheiding. Deze is zeer gelijklopend met de regeling die is uitgewerkt voor de werknemerspensioenen. Het basisconcept is hetzelfde: leven twee personen, waarvan minstens één aanspraak maakt op een zelfstandigenpensioen, feitelijk gescheiden, dan zal dat zelfstandigenpensioen worden opgedeeld in twee delen. Eén deel komt toe aan de gepensioneerde zelfstandige, het andere deel zal toekomen aan de (feitelijk gescheiden levende) echtgenoot.

---

van een kalenderjaar gelegen ná het kwartaal van de echtscheiding, worden dus ook op dezelfde wijze verminderd.

⁶⁹ Er bestaat een mogelijkheid tot vervroeging.

⁷⁰ De aanvrager mag, net zoals in de werknemersregeling, niet zijn hertrouwd. Maar anders dan bij de werknemersregeling speelt het geen rol of het nieuwe huwelijk ondertussen is ontbonden al of niet. Opdat het echtscheidingspensioen niet zou zijn verschuldigd, volstaat met andere woorden het simpele feit opnieuw in het huwelijk te treden, zelfs al wordt dit huwelijk naderhand ook weer ontbonden. Hertrouwen is echter geen belemmering voor het recht op een echtscheidingspensioen indien de betrokkene uit hoofde van het nieuwe huwelijk géén aanspraak kan maken op een gewoon overlevingspensioen. Hertrouwen is evenmin een belemmering indien de ex-echtgenoot slechts aanspraak kan maken op een tijdelijk overlevingspensioen wegens het niet voldoen aan de vereiste van minimum één jaar huwelijk. Of met andere woorden: is het nieuw huwelijk ontbonden door echtscheiding, dan zal het echtscheidingspensioen gebaseerd op het vorige huwelijk verschuldigd zijn; is het nieuw huwelijk ontbonden door overlijden, maar wordt slechts een tijdelijk overlevingspensioen toegekend omwille van het feit dat het nieuwe huwelijk niet minstens één jaar heeft geduurd, dan zal het echtscheidingspensioen gebaseerd op het vorige huwelijk eveneens verschuldigd zijn; is het nieuw huwelijk ontbonden door overlijden, dan is er géén recht op een echtscheidingspensioen indien het nieuw huwelijk in hoofde van de ex-echtgenoot aanleiding geeft tot een gewoon overlevingspensioen.

⁷¹ Hoofdstuk XII van het KB van 21 december 1967. Voor rechtsleer, zie P. DE PAEPE, P., "Pensioenrechten van de feitelijk of van tafel en bed gescheiden echtgenoten en de uit de echt gescheiden echtgenoten", *Or.* 1980, 45-52; B. SMEESTERS en G. DE VIRON, "Les incidences du divorce, de la séparation de corps et de la séparation de fait en matière de sécurité sociale", *J.T.T.* 1976, 79-82; N. DELPEREE, "Het voorrecht van de gescheiden echtgenote op het rustpensioen van de echtgenoot", *B.T.S.Z.* 1981, 279-286; B. MERGITS, "Pensioenregeling ten voordele van de feitelijk

§3. Ambtenaren

Geen echtscheidingspensioen bij leven. Overheidspensioenen hebben in principe een persoonlijk karakter: ze komen enkel toe aan de benoemde ambtenaar. Het rustpensioen wordt aanzien als een vorm van doorbetaling van de wedde zonder dat de gezinssituatie daarbij een rol speelt. Het gezinsspensioen bestaat dus ook niet voor statutairen. Een benoemd ambtenaar is initieel steeds de enige rechthebbende. Hieruit volgt dat er geen pensioenrechten worden overgedragen aan de uit de echt gescheiden partner van een statutair. Een echtscheidingspensioen voor ex-partners van ambtenaren bestaat dus niet. Wel kan een uit de echt gescheiden echtgenoot soms recht hebben op een pensioen ingevolge de tewerkstelling van de overleden ex-echtgenoot.

Wel een echtscheidingspensioen bij overlijden. De langstlevende echtgenoot van een ambtenaar heeft wel recht op een overlevingspensioen⁷². Maar dit pensioen komt niet alleen toe aan de langstlevende echtgenoot maar ook aan de uit de echt gescheiden persoon. Dit “overlevingspensioen” komt toe aan de uit de echt gescheiden echtgenoot die vóór het overlijden van de ex-echtgenoot niet opnieuw in het huwelijk is gestapt⁷³. Bovendien mag de uit de echt gescheiden echtgenoot niet veroordeeld zijn om zijn ex-echtgenoot naar het leven te hebben gestaan⁷⁴. Net zoals bij de werknemers en de zelfstandigen staat het pensioen van de uit de echt gescheiden echtgenoot in functie van de duur van het huwelijk⁷⁵. Is er zowel een langstlevende echtgenoot als een uit de echt gescheiden echtgenoot op het ogenblik van het overlijden, dan wordt het pensioen zoals berekend voor de langstlevende echtgenoot verdeeld over de twee. De uit de echt gescheidene ontvangt het deel zoals berekend voor uit de echt gescheidenen, de langstlevende ontvangt het totale pensioen verminderd met het pensioen dat toekomt aan de uit de echt gescheidene. Het pensioen van de langstlevende wordt niet gewijzigd indien het pensioen van de uit de echt gescheidene wordt geschorst of bij overlijden van deze laatste.

---

en van tafel en bed gescheiden echtgenoten", *Rev. trim. Dr. fam.* 1981, 435-441; P. NALTDITS, "Les droits de l'épouse séparée de fait à la pension de retraite du mari", *J.T.T.* 1972, 271.

⁷² Voor een gedetailleerde uitleg, zie A. UYTENHOVE, S. RENETTE en E. LENAERTS, *Feitelijke scheiding, echtscheiding en sociale zekerheid*, Die Keure, Brugge, 2004, 315-317.

⁷³ Verschil met het pensioen van de langstlevende echtgenoot is dat het niet wordt uitbetaald vóór de leeftijd van 45 jaar, tenzij indien, gelijkaardig als met de werknemers- en zelfstandigenregeling, de betrokkene een kind ten laste heeft of minstens 66 % arbeidsongeschikt is (Art. 6 eerste lid Pensioenharmoniseringswet).

⁷⁴ Art. 6 derde lid Pensioenharmoniseringswet.

⁷⁵ Art. 7 Pensioenharmoniseringswet.

§4. Inkomensgarantie voor ouderen (IGO)⁷⁶

Bijstandsregeling. De IGO richt zich tot personen op pensioengerechtigde leeftijd, die geen pensioen ontvangen of van wie het pensioen een bepaald bedrag niet bereikt. Voor hen bestaat de inkomensgarantie voor ouderen, die volledig gefinancierd wordt door de Staat. Het recht op deze uitkering ontstaat echter slechts indien de bestaansmiddelen van de aanvrager een bepaald bedrag niet overschrijden⁷⁷.

Gezinssituatie irrelevant. De inkomensgarantie is een recht van elk individu, dat ontstaat en bestaat los van de gezinstoestand. De gezinssituatie speelt wel een rol voor de omvang van de IGO. Er is een onderscheid tussen een algemeen tarief, van toepassing op eenieder, ongeacht de formele kenmerken van het samenlevingsverband waarvan men deel uitmaakt, en een speciaal verhoogd tarief voor alleenstaanden (en personen die met een alleenstaande worden gelijkgesteld), dat de helft hoger ligt dan het algemeen tarief. Aangezien het onderscheid tussen beide tarieven onlosmakelijk is verbonden met de materiële kenmerken van het samenlevingsverband waarvan men deel uitmaakt, zal echtscheiding, scheiding van tafel en bed of feitelijke scheiding vaak aanleiding geven tot een herziening van het basistarief en een herberekening van de inkomensgarantie.

Verschillende tarieven. Zolang men samenwoont met de partner – of dit nu binnen het raam van een huwelijk is, dan wel in het kader van een wettelijke of feitelijke samenwoning – maakt men in beginsel aanspraak op het "algemene tarief", dat het tarief voor samenwonenden is. Eenmaal men een einde maakt aan de samenwoning, en men als gevolg hiervan alleen gaat wonen, dan zal ook het tarief worden herzien.

Herberekening van de bestaansmiddelen. Niet enkel het maximumtarief, maar ook de aanrekening van de inkomsten varieert – logischerwijze - naargelang het gaat om een samenwoner dan wel om een alleenstaande. Bij een samenwonende gerechtigde zal immers een deel van de inkomsten van de personen met wie de gerechtigde samenwoont worden aangerekend op het maximumbedrag. Bij een alleenwonende – per definitie – niet. Feitelijke

---

⁷⁶ Onmiddellijk na de Eerste Wereldoorlog werden in de pensioensector de eerste minimumregelingen tot stand gebracht. Deze evolutie mondde uit in de Wet van 1 april 1969 op het "gewaarbord inkomen voor bejaarden". Deze wet werd vervangen door de Wet van 22 maart 2001 tot instelling van een "inkomensgarantie voor ouderen" vaak afgekort als IGO (Wet van 22 maart 2001 tot instelling van een inkomensgarantie voor ouderen).

⁷⁷ Vanaf 1 april 2009 worden alle bestaande rechten van het oude systeem "gewaarbord inkomen voor bejaarden" bevroren, wat een uitdoving inhoudt van het vroegere systeem.

scheiding, scheiding van tafel en bed en echtscheiding zullen bijgevolg ook op dit punt een invloed hebben op de omvang van de inkomensgarantie.

2. De Nederlandse regeling

Het Nederlands pensioenstelsel. Het Nederlands pensioenlandschap is gans anders dan het Belgische. Men werkt er niet alleen met een gelijk basispensioen voor allen (AOW⁷⁸), maar ook zijn de aanvullende pensioenen in de vorm van kapitalisatie wijd verspreid. Door hun quasi verplichtingstelling – ongeveer 95% van de werkende Nederlands bevolking heeft een aanvullend pensioen – leunen de Nederlandse aanvullende pensioenen heel dicht aan bij de eerste pijler. Deze verplichtstelling is ingegeven door een hoge mate van economische en sociale solidariteit. Reeds vlak na de tweede wereldoorlog werd het huidige pensioensysteem grotendeels uitgetekend. Het idee was te voorkomen dat het pensioen een element van concurrentie op de arbeidsmarkt tussen concurrenten van dezelfde nijverheid werd. Door de verplichtstelling per sector moesten loononderhandelingen eenvoudiger en doorzichtiger worden, zodat er geen neerwaartse spiraal ontstond die het pensioensysteem afbreekt⁷⁹.

§1. Wet verevening pensioenrechten bij echtscheiding

Een aparte wet. Door de lange geschiedenis van de aanvullende pensioenen in Nederland verrast het dan ook niet dat men al veel sneller dan in België pleitte voor een wettelijke organisatie betreffende de verdeling van de aanvullende pensioenrechten bij scheiding. Het probleem was (en is) daar immers maatschappelijk groter en belangrijker⁸⁰. Het is de wet

---

⁷⁸ Het AOW staat voor “Algemene Ouderdomswet”. Het is een basispensioenvoorziening voor mensen die 65 jaar of ouder zijn. Iedereen die rechtmatig in Nederland woont, is tussen het 15e en 65e levensjaar verplicht verzekerd voor de AOW. Er bestaat geen onderscheid tussen mannen en vrouwen of werkenden en niet-werkenden. Ook als men niet in Nederland woont, maar er wel werkt en op grond daarvan onder de loonbelasting valt, is men verzekerd. Iedereen die in Nederland loonbelasting en of inkomstenbelasting betaalt en nog geen 65 jaar of ouder is, betaalt AOW-premie. De AOW premie voor 2010 bedraagt 17,9 procent. Deze premie-inkomsten worden meteen gebruikt voor het betalen van de AOW-uitkeringen. Het gaat met andere woorden om een repartitie of omslagstelsel. Bij werknemers en mensen met een uitkering wordt de premie ingehouden op hun loon of hun uitkering. Zelfstandigen betalen via de Belastingdienst een aanslag over hun inkomen. Het AOW gaat in op de eerste dag van de maand waarin men 65 wordt.

⁷⁹ Voor een gedegen juridisch naslagwerk waarin ook de geschiedenis van het Nederlands pensioensysteem wordt besproken: E. LUTJENS, *Pensioenwet: analyse en commentaar*, Kluwer juridisch, Amsterdam, 2010, 950 p.

⁸⁰ De Nederlandse wettekst kent een bewogen historiek. De eerste wetsvoorstellen dateren van 1985. Heel wat parlementaire besprekingen en commissies gingen vooraf aan de totstandkoming van de wet. Er was toen ook niet veel inspiratie te halen in het buitenland. Nederland was toen een duidelijke voorloper in de materie. Voor meer achtergrond, zie T. BOD, “Het wetsvoorstel verevening

“vereffening pensioenrechten bij scheiding” (afgekort als “Wet vps”) van 1994 die de materie beheerst⁸¹. De wet is het gevolg van rechtspraak die tot interpretatieproblemen leidde⁸². Uitgangspunt van de wet was dan ook niet alleen een efficiënte afhandeling van de scheiding maar ook een ontlasting van de rechterlijke macht door het formuleren van een eenduidig toepasbare vereveningsregel. De Nederlandse wet kan zeker als inspiratiebron gelden voor België. In deze wet staat artikel 2 centraal. Omwille van het inspirerend belang van het artikel wordt het hierbij volledig weergegeven.

Artikel 2 Wet vps

1 In geval van scheiding en voor zover de ene echtgenoot na de huwelijksluiting en voor de scheiding pensioenaanspraken heeft opgebouwd, heeft de andere echtgenoot overeenkomstig het bepaalde bij of krachtens deze wet recht op pensioenverevening, tenzij de echtgenoten de toepasselijkheid van deze wet hebben uitgesloten bij huwelijkse voorwaarden of bij een bij geschrift gesloten overeenkomst met het oog op de scheiding.

2 Ingevolge het in het eerste lid bedoelde recht op verevening ontstaat jegens het uitvoeringsorgaan een recht op uitbetaling van een deel van elk van de uit te betalen termijnen van het pensioen, mits binnen twee jaar na het tijdstip van scheiding van die scheiding en van het tijdstip van scheiding door een van beide echtgenoten mededeling is gedaan aan het uitvoeringsorgaan door middel van een formulier waarvan het model wordt vastgesteld door Onze Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en bekend gemaakt in de Staatscourant. Een recht op uitbetaling jegens het uitvoeringsorgaan sluit een recht op uitbetaling jegens de tot verevening verplichte echtgenoot uit. Ingeval partijen de toepasselijkheid van deze wet hebben uitgesloten moeten zij een gewaarmerkt afschrift of uittreksel van de in het eerste lid bedoelde overeenkomst aan het uitvoeringsorgaan overleggen. Indien de echtgenoten zulks nalaten kan deze overeenkomst niet aan het uitvoeringsorgaan worden tegengeworpen, zelfs indien de overeenkomst

---

pensioenrechten bij scheiding”, *Tijdschrift voor pensioenvraagstukken* (NL), 1991, 13-16. Er was veel kritiek op de oorspronkelijke tekst. Zo pleiten de vrouwenbeweging voor een alternatieve regeling met een procentuele verrekening (Voor een bespreking: J. BENDERS, “Verdeling van pensioenvermogen of pensioenrecht?”, *Tijdschrift voor pensioenvraagstukken* (NL), 1992, 88-89; voor een verdediging van de zogenaamde procentagemethode: J. DIERX en M. KRAAMWINKEL, “Het verdelen van het pensioen bij echtscheiding: nogmaals de procentagemethode”, *Tijdschrift voor pensioenvraagstukken* (NL), 1993, 6-8).

⁸¹ Voluit: Wet van 28 april 1994 tot vaststelling van regels met betrekking tot de verevening van pensioenrechten bij echtscheiding of scheiding van tafel en bed (Wet verevening pensioenrechten bij scheiding) en daarmee verband houdende wijzigingen in andere wetten. De wet trad in werking op 1 januari 1995. Voor de wethistorische achtergrond, zie: <http://wetten.overheid.nl/>. Voor een duidelijke folder over de materie: www.postbus51.nl.

⁸² Het gaat om het zogenaamde “Boon van Loon” arrest (Hoge Raad, 27 november 1981, *NJ* (NL) 1982, 503). Op grond van dit arrest wordt zowel de waarde van het ouderdomspensioen als ook de waarde van het nabestaandenpensioen tussen de echtgenoten verdeeld bij de boedelverdeling. Boon van Loon is alleen van toepassing bij een huwelijksgemeenschap en regelt de echtscheidingen die hebben plaatsgevonden in de periode tussen 27 november 1981 en 1 mei 1995 (datum van inwerking treding van de Wet vps).

ingeschreven was in het openbaar huwelijksgoederenregister bedoeld in artikel 116, Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek.

Basisidee. Zoals uit bovenstaande tekst blijkt, gaat de wet over de verdeling van het ouderdomspensioen bij scheiding. Beide ex-partners hebben recht op de helft van het ouderdomspensioen dat tussen de sluiting van huwelijk of geregistreerd partnerschap en scheiding is opgebouwd. Beide ex-partners krijgen zo in principe hun deel van het pensioen apart uitbetaald door de pensioeninstelling (naar Nederlands recht, de pensioenuitvoerder genoemd⁸³).

§2. Toepassingsgebied

2.1. Personeel toepassingsgebied

De Nederlandse wet regelt de situatie van de zogenaamde “ex-partner”⁸⁴. Hiermee wordt bedoeld⁸⁵:

- ex-echtgenoten van wie de echtscheiding na 30 april 1995 is ingeschreven in de registers van de burgerlijke stand;
- ex-echtgenoten van wie de scheiding van tafel en bed na 30 april 1995 definitief is geworden⁸⁶;
- ex-geregistreerde partners van wie het geregistreerd partnerschap definitief is beëindigd⁸⁷.

Onder ‘scheiding’ wordt dan ook begrepen de echtscheiding, de scheiding van tafel en bed en de beëindiging van een geregistreerd partnerschap.

---

⁸³ Het Nederlands aanvullend pensioen wordt opgebouwd bij pensioenuitvoerders. Dit zijn pensioenfondsen en pensioenverzekeraars (dit zijn meestal gewone verzekeraars die ook pensioen aanbieden), waaraan de werkgever, de werknemer, of werkgever en werknemer beiden premie betalen. De rol van de pensioenuitvoerder bij de verevening van de pensioenrechten deed wel wat Nederlands stof opwaaien: K. TEICH, “Pensioenuitvoerders en verevening van pensioenrechten bij scheiding”, *Tijdschrift voor pensioenvraagstukken* (NL), 1992, 30-34.

⁸⁴ Nederland kent een specifieke pensioenvorm die het “partnerpensioen” wordt genoemd. Voor een bespreking zie, A. VAN VELP en J. VERHULST, “Partnerpensioen, daar kun je mee THUIS komen!”, *Tijdschrift voor pensioenvraagstukken* (NL), 2007/6, 161-167.

⁸⁵ Art. 2 Wet vps.

⁸⁶ Sinds 1 juni 2001 geldt de regel dat een scheiding van tafel en bed definitief is als deze is ingeschreven in het huwelijksgoederenregister. Dit register wordt bijgehouden op de griffie van de rechtbank.

⁸⁷ Geregistreerd partnerschap is een manier om de relatie met een samenwonende partner wettelijk vast te leggen. Het partnerschap wordt formeel geregistreerd door een ambtenaar van de burgerlijke

2.2. Materieel toepassingsgebied

Hoofdzakelijk vallen er drie pensioenvormen onder de Wet vps⁸⁸:

- het huwelijksouderdomspensioen (ouderdomspensioen opgebouwd tijdens - -de huwelijkse periode);
- het partnerschapouderdomspensioen (ouderdomspensioen opgebouwd -tijdens de periode van geregistreerd partnerschap)⁸⁹;
- de reserveringen in een vennootschap⁹⁰.

Vallen derhalve niet onder de wet:

- AOW-pensioenen⁹¹,
- Nabestaandenuitkeringen op grond van de Algemene nabestaandenwet (ANW),
- VUT-regelingen,
- lijfrenten⁹²,
- invaliditeitspensioenen,
- aanvullende pensioenen in geval van ongehuwd en ongeregistreerd samenwonen,
- te kleine pensioenen⁹³.

---

stand en heeft vrijwel dezelfde gevolgen als het huwelijk. De wettelijke basis van het geregistreerd partnerschap is te vinden in de artikelen 77a en 80a t/m 80g van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek.

⁸⁸ De Wet vps definieert het begrip “pensioen” niet. Dit heeft in de Nederlands rechtsleer geleid tot jolige opmerkingen, zie: E. LUTJENS, “Scheiding, pensioenverevening en Pensioenwet”, *Pensioen en praktijk* (NL), 2005/11, 4.

⁸⁹ Daarnaast vallen ook onder de wet de minder gekende en minder belangrijke SAIP-pensioenen (Samenloopregeling Indonesische -pensioenen), de militaire pensioenen en de kapitaalverzekeringen met pensioenclausule (niet lijfrenteverzekeringen).

⁹⁰ Het gaat hierbij om pensioenen in zogenaamd eigen beheer. Dit is juridisch vergelijkbaar met de Belgische balansprovisies. Hier en daar blijken er interpretatieproblemen te zijn, H. BUIJZE, “Pensioen in eigen beheer en echtscheiding”, *Pensioen en praktijk* (NL), 2005/11, 9-12.

⁹¹ Het AOW kent een eigen echtscheidingsregeling. Wanneer twee AOW-gerechtigden scheiden, veranderen hun AOW-pensioenrechten ook. In plaats van een gehuwdenpensioen (50% van het minimumloon) krijgen ze elk een AOW-pensioen dat wordt gebaseerd op de nieuwe woonsituatie. Dit kan dus zijn: een AOW als alleenstaande, als alleenstaande ouder, als gehuwden/ongehuwd samenwonenden, beiden 65+ of als gehuwden/ongehuwd samenwonenden, jongste partner nog geen 65+. De uitkering wordt met andere bepaald door de persoonlijke situatie na scheiding.

⁹² De uitsluiting van de lijfrenten, geeft aanleiding tot heel wat kritiek in de Nederlandse rechtsleer, zie onder meer: P. VAN RIJSBERGEN, Wet verevening pensioenrechten bij scheiding: is de reikwijdte te beperkt?, *Pensioen en praktijk* 2009/11, 14-17. De auteur vindt dat lijfrenten ook zouden moeten worden ingesloten. In een Belgische context zou men een vergelijkende stelling kunnen verdedigen voor de derde pijler.

De Nederlandse lijfrenteregeling sluit aan bij de levensverzekering. De problematiek van de levensverzekering en de echtscheiding is niet geregeld zoals de AOW of de aanvullende pensioenen. Voor een (fiscale) analyse: P. ZIJDENBOS, “Levensverzekering en echtscheiding”, *Pensioen en praktijk* (NL), 2005/11, 17-21.

§3. Een wettelijke standaardverdeling

Ieder de helft van elkaar. In de wet is een standaardverdeling opgenomen. Daarbij krijgen de ex-partners allebei de helft van het ouderdomspensioen dat tussen de huwelijks- of partnerschapssluiting en scheiding is opgebouwd. Het maakt niet uit of er sprake is van gemeenschap van goederen of huwelijks- of partnerschapvoorwaarden.

Ook overlijden: het nabestaandenpensioen. Zolang de ex-partners in leven zijn, krijgt ieder na pensionering de helft van het huwelijks- of partnerschapouderdomspensioen. Als degene die het ouderdomspensioen niet zelf heeft opgebouwd overlijdt, krijgt de ander weer het volledige ouderdomspensioen. Als degene die wel zelf het ouderdomspensioen heeft opgebouwd overlijdt, verliest de andere eveneens het verevende deel van ouderdomspensioen. Indien de pensioenregeling hierin voorziet, kan de ander wel bijzonder nabestaandenpensioen krijgen.

§4. Aanvullend recht

Aanvullend recht. De wet voorziet in een vaste regeling voor de verdeling van de rechten (de standaardverdeling). Men kan echter afwijken van deze regeling via een “scheidingsconvenant”. Dit is een schriftelijke afspraak tussen de ex-partners met het oog op de scheiding. Ex-partners kunnen zo de toepassing van de ‘Wet verevening pensioenrechten bij scheiding’ uitsluiten. De standaardverdeling is dat men elk de helft van elkaar krijgt. Men kan dus ook een verdeling van bijvoorbeeld 60% voor de ene partner en 40% voor de andere partner instellen. Ook kan men afspreken dat (een deel van) het ouderdomspensioen dat reeds vóór het huwelijk of geregistreerd partnerschap is opgebouwd eveneens wordt verdeeld. Bijvoorbeeld het ouderdomspensioen dat is opgebouwd in de periode dat men ongetrouwd of ongeregistreerd samenwoonde. De standaardverdeling houdt hier (natuurlijk) geen rekening mee. Een gevolg van de keuze om niet de standaardverdeling te volgen is dat de ex-partner zelf het aanvullend pensioen moet uitbetalen aan de andere ex-partner. Bij een standaardverdeling doet de pensioeninstelling dit.

---

⁹³ In de wet staat een ondergrens voor uitbetaling door de pensioenuitvoerder. Het bedrag dat de pensioenuitvoerder zou moeten betalen aan de ex-partner die niet zelf het pensioen heeft opgebouwd, moet op het moment van scheiding meer zijn dan € 417,74 bruto per jaar (1 januari 2010). Woont die persoon op het moment van scheiding in het buitenland, dan is de ondergrens het dubbele van dit bedrag. Kleine pensioenen worden dus niet verdeeld. De ondergrens wordt jaarlijks geïndexeerd.

Voorafgaandelijk. Deze uitsluiting kan ook al voorafgaandelijk worden geregeld. Dit houdt in dat men in de huwelijkse of partnerschapvoorwaarden afsprekt dat de wettelijke standaardregeling over de verdeling van ouderdomspensioen niet zal worden gevolgd bij echtscheiding. Partners kunnen beslissen om het pensioen helemaal niet te verdelen of om een andere verdeling dan de standaardverdeling van de wet toe te passen.

Melding. Bij een afwijking van de wettelijke regeling moeten de partners wel een gewaarmerkt afschrift van het scheidingsconvenant of de huwelijkse of partnerschapvoorwaarden naar de pensioenuitvoerder sturen. Zoniet hoeft de pensioenuitvoerder er geen rekening mee te houden. Als de pensioenuitvoerder geen zulk een afschrift heeft ontvangen en één van de ex-partners stuurt binnen twee jaar na de scheiding toch een formulier naar de pensioenuitvoerder, dan neemt deze het formulier wel in behandeling. De ex-partner die het pensioen niet zelf heeft opgebouwd krijgt dan van de pensioenuitvoerder schriftelijk te horen hoeveel zij of hij als deel van het ouderdomspensioen krijgt en vanaf wanneer. De andere ex-partner (aangeslotene) krijgt van die brief een kopie. Deze ex-partner (aangeslotene) kan alsnog aantonen dat de toepasselijkheid van de wet is uitgesloten. Dit doet hij of zij via het opsturen van het gewaarmerkt afschrift.

Grondslag. Doordat het aanvullend pensioen in Nederland veel meer voorkomt, is de grondslag voor het aanvullend recht de frequentie van het dubbele pensioen. In Nederland is het immers veel voorkomend dat beide ex-partners allebei pensioen hebben opgebouwd. De ex-partners kunnen er dan wel voor kiezen om die pensioenen in principe allebei op dezelfde manier te verdelen. Maar vaak zullen de partners – als ze ongeveer evenveel pensioen hebben opgebouwd – kunnen afzien van de verdeling. Verschilt de opbouw van beide pensioenen erg veel, dan kunnen de ex-partners ook kiezen voor het verdelen van één van de pensioenen door bijvoorbeeld het grootste pensioen te verdelen en daarbij degene die het kleinste pensioen heeft (dat niet wordt verdeeld) de helft geven van het grootste ouderdomspensioen, min de helft van het bedrag van het eigen pensioen.

§5. Een standaardformulier

Een exclusief rechtsgeldig formulier. De pensioenuitvoerder in Nederland is wettelijk verplicht een gedeelte van het pensioen van de ex-partner aangeslotene over te maken. Om dit te kunnen doen moet de pensioenuitvoerder weet hebben van de scheiding. De

Nederlandse wetgever heeft hiervoor een meldingsformulier opgesteld⁹⁴. Enkel met dat formulier getiteld “Mededeling van scheiding in verband met verdeling van het ouderdomspensioen” is de mededeling aan de pensioenuitvoerder rechtsgeldig.

Twee jaar. Dit formulier moet binnen twee jaar na de scheiding toekomen bij de pensioenuitvoerder. Als het formulier niet op tijd door de pensioenuitvoerder is ontvangen, vervalt het rechtstreeks recht op uitbetaling door de pensioenuitvoerder aan degene die het pensioen niet zelf heeft opgebouwd. Op grond van de wet behoudt de ex-partner echter wel recht op een deel van het ouderdomspensioen. De ex-partner die het pensioen heeft opgebouwd, moet dan zelf aan de ander haar of zijn deel uitbetalen.

Alleen of met twee. Voor de pensioenuitvoerder is het voldoende als één van de ex-partners deze melding doet. Men moet dus niet overeenkomen tussen partners om de melding te doen.

Bij overeenkomst of conversie: met twee. Alleen als de ex-partners een andere verdeling willen dan degene die wettelijk is voorzien (supra) of een conversie (infra) willen, dan moeten beide ex-partners het formulier ondertekenen.

Bindend voor de pensioenuitvoerder. De keuze die opgegeven is in het formulier voor de manier waarop het ouderdomspensioen moet worden verdeeld, is voor de pensioenuitvoerder in principe bindend

§6. Een algemeen wettelijke informatieverplichting

Door de verhoogde jobmobiliteit kan het voorkomen dat één of beide partners in Nederland niet meer weten bij welke pensioenstelsels men aangesloten is geweest. Doordat het aanvullend pensioen in Nederland wijd verspreid is, is deze kans niet irreëel. Daarom is er een algemene wettelijke informatieverplichting ingevoerd. Dit betekent dat ex-partners, pensioenuitvoerders en werkgevers verplicht zijn elkaar die gegevens te verstrekken, die nodig zijn om de rechten en plichten met betrekking tot de pensioenverdeling vast te stellen.

---

⁹⁴Voor het formulier, zie: www.postbus51.nl

§7. Conversie naar een eigen recht

Omzetting naar een eigen ouderdomspensioen. Een element van aanvullend recht is de zogenaamde conversie. Conversie is een afwijking van de standaardverdeling. Bij conversie wordt het deel van het ouderdomspensioen van de ex-partner aangeslotene (die dus het pensioen heeft opgebouwd) omgezet in een eigen ouderdomspensioen. Deze omzetting (conversie) houdt dus een eigen recht in. De conversie kan ook gebeuren samen met het bijzonder nabestaandenpensioen indien dat er is. Na conversie krijgt de ex-partner die het pensioen heeft opgebouwd na pensionering de helft van het huwelijks- of partnerschapsouderdomspensioen en de ander krijgt een ‘eigen aanspraak op ouderdomspensioen’.

Een eigen recht met alle gevolgen. Conversie geeft dus een eigen aanspraak op het ouderdomspensioen van de ex-partner voor degene die het pensioen niet zelf heeft opgebouwd, gekoppeld aan het leven en de leeftijd van deze persoon. De ex-partner die het pensioen heeft opgebouwd, ontvangt na de conversie vanaf de pensionering het niet omgezette deel van het pensioen. Een gevolg van conversie is, dat de pensioenregeling van de ex-partner die het pensioen heeft opgebouwd, op dezelfde manier geldt voor de ander. In de pensioenregeling staat bijvoorbeeld of het pensioen in maandelijkse termijnen of in kwartaaltermijnen wordt uitbetaald. Dat geldt dan ook voor de ‘eigen aanspraak op ouderdomspensioen’ van de ex-partner die het pensioen niet zelf heeft opgebouwd.

Behoud van het eigen recht na overlijden. Na overlijden van de ex-partner die het pensioen niet zelf heeft opgebouwd, krijgt de ex-partner die het pensioen zelf heeft opgebouwd natuurlijk niet meer opnieuw het hele ouderdomspensioen. Zijn aanspraak is immers weggenomen door de eigen aanspraak van de ex-partner. Het spreekt dan ook voor zich dat als de ex-partner die het pensioen heeft opgebouwd overlijdt, de andere ex-partner (niet aangeslotene) na de conversie het eigen recht op ouderdomspensioen behoudt⁹⁵. Afspraken over conversie moeten zijn vastgelegd in de huwelijkse of partnerschapsvoorwaarden of in het scheidingsconvenant.

Akkoord van de pensioeninstelling. Conversie is alleen mogelijk als de pensioenuitvoerder ermee instemt. Is het verzoek door de pensioenuitvoerder geaccepteerd, dan is de conversie definitief en kan dit niet meer worden teruggedraaid. Conversie is alleen mogelijk bij echtscheiding of beëindiging van geregistreerd partnerschap.

---

⁹⁵ Over deze problematiek: R. VAN DER VELDEN en T. GOMMER, “Nabestaandenpensioen en conversie”, *Pensioen en praktijk* (NL), 2005/11, 22-23.

Eigen recht maar niet altijd aan de helft door de parametring. Na conversie is de ‘eigen aanspraak op ouderdomspensioen’ niet altijd 50% van het ouderdomspensioen dat de andere ex-partner tijdens het huwelijk of geregistreerd partnerschap heeft opgebouwd. Dit komt omdat de eigen aanspraak is verkregen uit de omzetting van de helft van het huwelijkse of partnerschapouderdomspensioen plus de omzetting van het gehele bijzonder nabestaandenpensioen. Hoeveel meer of minder dat is, hangt af van:

- de leeftijden van beide ex-partners;
- het moment waarop de pensioenopbouw is begonnen (vóór of ná het huwelijk of het geregistreerd partnerschap);
- de pensioenopbouw tijdens de duur van het huwelijk of het geregistreerd partnerschap;
- de hoogte van het omgezette bijzonder nabestaandenpensioen;
- de pensioenregeling die van toepassing is.

De pensioenuitvoerder gebruikt voor de berekening van de waarden van het ouderdomspensioen en het nabestaandenpensioen tabellen met de gemiddelde sterfteleeftijden van mannen en vrouwen. Door deze parametring van de conversie is het onmogelijk in het algemeen te stellen of de conversie voor- of nadelig is voor de ex-partners. De situatie moet geval per geval geëvalueerd worden.

Conversie: voor of nadeel? Een – eerder psychologisch - voordeel voor beide ex-partners is, dat de band tussen hen definitief is verbroken. Degene die het pensioen niet zelf heeft opgebouwd, heeft een eigen aanspraak op ouderdomspensioen. Een nadeel van conversie voor de vereveningsgerechtigde is dat hij of zij bij het overlijden van de ex-partner vóór de eigen pensioendatum, zonder enig inkomen van of via de ex-partner valt, want ook een eventuele alimentatie zal normaliter stopgezet worden. De overlevende ex-partner moet dan tot aan de eigen pensioendatum zelf in het onderhoud kunnen voorzien. Een nadeel voor degene die het pensioen heeft opgebouwd, is dat hij of zij bij het overlijden van de ex-partner niet meer het volledige ouderdomspensioen krijgt.

§8. Het eigen deel evolueert verder mee

Omdat het gros van de regelingen in Nederland uit DB regelingen bestaat, moest men ook iets voorzien in verband met de verdere evolutie van de rechten. Het pensioenbedrag van de ex-partner (niet aangeslotene) kan in principe meegroeien met de algemene loonontwikkeling die van invloed is op het inkomen van de ex-partner aangeslotene. De werkgever van die ex-partner moet daarom bij bepaalde typen pensioenregelingen aan de pensioenuitvoerder doorgeven hoeveel het inkomen op basis van de loonontwikkeling is gestegen. Ook als iemand niet meer in dienst is bij de werkgever kan het toch zijn dat de

pensioenaanspraak groeit, bijvoorbeeld doordat er toeslagen worden verleend om de pensioenaanspraken op peil te houden en inflatie te compenseren. Een stijging van het inkomen van degene die het pensioen opbouwt na de scheiding die het gevolg is van de carrière-ontwikkeling, bijvoorbeeld promotie, heeft geen invloed.

§9. Pensioenverdeling en onderhoudsgeld

In Nederland staan de verdeling van het ouderdomspensioen en de alimentatie principieel los van elkaar. Alimentatie heeft – zoals in België na de nieuwe echtscheidingswet – te maken met de behoefte van de ene ex-partner en de draagkracht van de andere ex-partner. Pensioenverdeling is in de wet geregeld omdat het pensioen dat tussen de huwelijkssluiting of registratie van partnerschap en scheiding is opgebouwd, het resultaat is van de inspanning van beide ex-partners en het pensioen is bedoeld voor beide ex-partners. Als het verdeelde pensioen wordt uitbetaald terwijl er op dat moment ook alimentatie wordt betaald, is dat natuurlijk wel van invloed. Het beïnvloedt de behoefte van degene die alimentatie krijgt en de draagkracht van degene die alimentatie betaalt. Maar of de uitbetaling van het verdeelde pensioen gevolgen heeft voor het doorlopen en/of de hoogte van de alimentatie, hangt af van de concrete omstandigheden van elk afzonderlijk geval. Ex-partners kunnen het er met elkaar over eens zijn dat na de pensionering de alimentatie verminderd of zelf op nul gesteld kan worden ten gevolge van de pensioenverdeling⁹⁶.

§10. Kosten worden doorgerekend

De pensioenuitvoerder mag volgens de wet kosten voor het verdelen van het pensioen aan beide ex-partners in rekening brengen. De pensioenuitvoerder kan voor die kosten aparte rekeningen sturen of kan die kosten in mindering brengen op de uit te betalen pensioenbedragen. De ex-partners moeten elk de helft van de kosten betalen. De hoogte van het bedrag is niet in de wet vastgelegd. Pensioenuitvoerders berekenen dan ook verschillende bedragen. Er zijn ook pensioenuitvoerders die geen kosten in rekening brengen.

---

⁹⁶ Over deze regeling verscheen een zeer verhelderend artikel: W. VAN HEEST, “Pensioeninkomen en alimentatie”, *Pensioen en praktijk* (NL), 2005/11, 24-27. De auteur geeft aan de hand van enkele praktische voorbeelden een overzicht van de mogelijkheden.

§11. Fiscaliteit: geen gevolgen⁹⁷

Bij de standaardverdeling. De pensioenuitvoerder betaalt aan beide ex-partners de pensioendelen netto uit. Alle belasting zijn al ingehouden. Elke ex-partner krijgt aan het eind van het jaar van de pensioenuitvoerder een jaaroverzicht, waarin staat wat er aan bruto ouderdomspensioen is uitbetaald en wat er is ingehouden aan belastingen. Pensioenverdeling heeft voor de ex-partners in principe geen fiscale gevolgen, tenzij de ex-partners door de verdeling van het pensioen in een andere belastingschijf komen.

Bij afwijking: aanvullend recht. Zoals hoger beschreven zal de ex-partner aan de andere partner het pensioen moeten uitbetalen indien men niet kiest voor de standaardverdeling. Deze betalende ex-partner houdt (natuurlijk) geen belasting in. Wel kan hij of zij zèlf de uitbetaalde bedragen in mindering brengen op het belastbaar jaarinkomen, dat jaarlijks aan de Belastingdienst moet worden opgegeven. De ex-partner die het pensioendeel betaalt, kan al gedurende het jaar rekening laten houden met de aftrekbare doorbetalingen van een pensioendeel. De ex-partner die het pensioendeel ontvangt, moet achteraf inkomstenbelasting betalen. Hiervoor krijgt hij of zij een aanslag in de inkomstenbelasting.

---

⁹⁷ Voor een analyse, zie A. BOLLEN-VANDOORN, “Fiscale aspecten ingevolge de WVPS alsmede de uitsluiting van pensioendeling”, *Pensioen en praktijk* (NL), 2005/11, 5-9. Als het gaat over internationale verbanden, durft er al wel eens een probleem optreden. Voor de Nederlandse internrechtelijke verhoudingen zijn de zaken geregeld.

IV. Doelstellingen van de voorgestelde regeling

Verschillende doelstellingen. De algemene doelstelling van de voorgestelde regeling is om een systeem tot stand te brengen waarbij de rechten op het aanvullend pensioen bij een scheiding rechtmatig worden verdeeld onder gewezen partners. De regeling viseert dus zowel het huwelijk als de wettelijke samenwoning. Om dit te bewerkstelligen moet er een eigen recht worden gecreëerd voor elke partner op de aanvullende pensioenrechten van de andere partner, voor zover deze rechten werden opgebouwd tijdens het huwelijk of de wettelijke samenwoning. Dit moet gebeuren met respect voor het verzorgingskarakter dat onder meer blijkt uit de (para)-fiscale voordelen die de overheid geeft aan de aanvullende pensioenen. Het is dan ook in die zin dat opgebouwde pensioenrechten “pensioen” moeten blijven en niet omgezet mogen worden in andere vermogensrechtelijke bestanddelen. Het is niet de bedoeling dat de ex-partner die een behoorlijk pensioen heeft opgebouwd dit voor zichzelf behoudt in ruil voor de gezinsauto of de inboedel. In diezelfde logica is een afkoop vóór de wettelijke pensioenleeftijd niet toegestaan. Als men deze logica doorbreekt, bestaat het risico dat de ex-partner zonder toereikend pensioen aangewezen – in de meest extreme situatie – zal zijn op bijstand vanwege de gemeenschap na pensionering.

1. De creatie van een eigen recht in hoofde van de ex-partner

Gewijzigde gezinssituatie en onbillijkheid. Zoals aangetoond zijn de gezinssituaties in België in de laatste 30 jaren sterk gewijzigd. Het recht inzake aanvullende pensioenen heeft deze evolutie niet gevolgd. Dit leidt tot onbillijkheid. Zo is het moeilijk aanvaardbaar dat er na 15 of 20 jaar huwelijk of wettelijke samenwoning de ene partner een degelijk pensioen heeft opgebouwd en de andere partner zo goed als geen pensioenrechten heeft opgebouwd. Des te meer, als men weet dat de ex-partner na een scheiding over te weinig tijd beschikt om nog een deftig aanvullende pensioen op te bouwen. Aanvullende pensioenen worden immers verplicht opgebouwd in kapitalisatie en het tijdsaspect is daarbij zeer belangrijk⁹⁸.

---

⁹⁸ Door de storting van bijdragen/premies van werkgever/sectorinrichter en/of werknemer worden tijdens de duur van de aansluiting reserves opgebouwd, die als basis dienen om de toekomstige pensioenuitkeringen te financieren. Deze reserves vormen de actuele waarden van de prestaties die uiteindelijk op pensioenleeftijd of bij overlijden worden uitgekeerd. Vandaar dat het systeem van de kapitalisatie ook wel de reservering (of in het Engels Funding) wordt genoemd. In een kapitalisatiesysteem spaart eigenlijk iedere generatie voor zijn eigen toekomstige uitkeringen. Voor een meer gedetailleerde analyse, zie: H.J. AARON, “The social insurance paradox”, *Canadian Journal of Economics and Political Science*, 32, 1966 en J. KUNE, *Issues in Pension Finance*, Den Haag, NFPS, 2000, 93.

Extra procedure en onbillijkheid. Als er bij een scheiding geen rechten op het aanvullend pensioen worden toegekend aan de ex-partner – zoals vandaag vaak het geval is – dan kan dit leiden tot een bijkomende procedure bij pensionering. Het is immers vaak pas op dat moment dat de ex-partner beseft dat het aanvullend pensioen “vergeten” of “fout berekend” werd bij de scheiding. Deze ex-partner is dan genoodzaakt om een ingewikkelde, vaak emotionele en psychisch belastende gerechtelijke procedure te doorlopen om alsnog een uitzonderlijke onderhoudsuitkering te kunnen afdwingen van de ex-partner (supra voor de procedure). Dit is onbillijk als men weet dat dit perfect geregeld kan worden op het ogenblik van de scheiding.

Een eigen recht. Deze tweeledige onbillijkheid verklaart de achtergrond van het voorstel van regeling. Het gaat derhalve om de creatie van een eigen recht voor elk van de partners op het aanvullend pensioen dat opgebouwd werd tijdens het huwelijk of de wettelijke samenwoning. Dergelijk eigen recht bestaat reeds in Nederland en is ook erkend in het wettelijk pensioensysteem van de werknemers en de zelfstandigen (supra).

2. De bevordering van de gelijkheid tussen partners

Fout uitgangspunt van de echtscheidingswet. Bij de nieuwe echtscheidingswet is de wetgever ten onrechte uitgegaan van de economische zelfredzaamheid van alle echtgenoten. Daardoor heeft de wetgever het economische belang van het huwelijk voor vele echtgenoten onderschat. Dit is in het bijzonder waar voor vrouwen met jonge kinderen. Het economische belang van het huwelijk blijkt overigens in het algemeen nog uit het primair huwelijksrecht en uit de scharnierfunctie die het huwelijk in andere rechtstakken, zoals het socialezekerheidsrecht, vervult⁹⁹.

Elk een gelijk deel van de waarde. Doordat de economische zelfredzaamheid van de ex-partners een fout uitgangspunt is, moet dit gecorrigeerd worden als het over aanvullende pensioenen gaat. De voorgestelde regeling wil dan ook de gelijkheid tussen de partners bevorderen door de creatie van een eigen recht (supra) maar ook door de aanvullende pensioenrechten gelijk te verdelen over beide partners. Zo ontstaat gelijkheid tussen de partners en kan men

- de huishoudelijke taken valoriseren,

---

⁹⁹ F. SWENNEN, “De echtscheiding op grond van de onherstelbare ontwrichting van het huwelijk”, in F. SWENNEN, G. VERSCHULDEN, I. MARTENS en F. APS (ed.) *Het nieuwe echtscheidingsrecht*, KU Leuven. Instituut voor Familierecht en Jeugdrecht, 2007, 1-17, (3).

- de impact van een deeltijdse tewerkstelling op de opbouw van aanvullende pensioenrechten neutraliseren en
- rekening houden met het bestaan van bepaalde vormen van genderdiscriminatie op de arbeidsmarkt.

Zodoende doet de voorgestelde regeling ook geen afbreuk aan de professionele activiteit van partners of aan de benadeling van twee-inkomens gezinnen. Alle rechten worden volgens het voorstel van regeling namelijk gelijk verdeeld. Elk krijgt een gelijk deel van de waarde van het aanvullend pensioen ongeacht door wie het opgebouwd werd.

3. De vrijwaring van het verzorgingskarakter van het aanvullend pensioen

§1. Fiscale en parafiscale stimulering van aanvullende pensioenopbouw

Loon. De aanvullende pensioenopbouw in België geniet belangrijke sociale en fiscale voordelen. Zowel in de opbouwfase van het aanvullend pensioen als in de uitkeringsfase van het aanvullend pensioen zijn de fiscale en parafiscale lasten beduidend lager dan deze op het loon van de werknemer of de bezoldiging van de zelfstandige¹⁰⁰. Het lijkt geen twijfel dat aanvullende pensioenvorming een kostefficiënte beloningstechniek is voor de werkgever of de zelfstandige¹⁰¹. Ze zijn in deze zin eigenlijk veeleer “*employer benefits*” dan “*employee benefits*”. Het verklaart ook waarom aanvullende pensioenen een essentieel onderdeel vormen van de beloningspolitiek van vele ondernemingen. Werknemers en werkgevers vinden elkaar in een fiscale en sociale motivator. Vergeleken met andere vormen van zogenaamde “*employee benefits*” is het ook duidelijk dat de overheid de aanvullende pensioenen sterker stimuleert dan andere alternatieve loonvoordelen.

Meer dan loon. Aanvullende pensioenen mogen dan wel alternatieve goedkope loonvoordelen zijn, ze zijn ook meer. Ze onderscheiden zich van de GSM, de laptop, de

---

¹⁰⁰ Er zijn tal van fiscale handboeken en artikels in de rechtsleer die de fiscale en parafiscale behandeling van aanvullende pensioenen vergelijken met loon en andere loonvormen. Een greep uit enkele bronnen: P. VAN EESBEECK, “IPT-verzekering versus verhoging bezoldiging en dividend”, *Life&benefits* 2010/2, 1-3; N. WELLEMANS, *Alternatieve verloning: hoe het loon van uw werknemers optimaliseren?*, Anthemis, Louvain-la-neuve, 2008, 381 p.; M. VANDENDIJK en C. HENDRICKX, *Aanvullende pensioenen: een fiscaal-juridische analyse vanuit Belgisch en Europees perspectief*, Larcier, Brussel, 2008, 311; V. DE BRABANTER, G. GIESELINK, V. PERTRY, P. ROELS en Y. STEVENS, *Aanvullende pensioenen voor werknemers*, Kluwer, Mechelen, 2004, 672 p.; P. VAN EESBEECK en L. VEREYCKEN, *Cafetariaplannen voor werknemers*, Kluwer, Mechelen, 2009, 77; P. FORNOVILLE, J. DE WIT, P. VANRYCKEGHEM en L. VAN DER REYSEN, *Hoe bouwt u zo veilig en voordelig mogelijk een extralegaal pensioen op?*, Indicator, Leuven, 2008, 98 p.; P. VAN EESBEECK en L. VEREYCKEN, *Aanvullende pensioenen voor zelfstandigen*, Kluwer, Mechelen, 2004, 351 p.

bedrijfswagen, de strijkdienst en zo meer doordat ze ook een element van sociale bescherming inhouden. Door de (para)fiscale stimuli krijgen zij namelijk een verzorgingsfunctie. Deze redenering gaat op voor zowel de aanvullende pensioenopbouw voor werknemers als voor de aanvullende pensioenopbouw voor de zelfstandigen.

§2. De ratio legis en bescherming van de verzorgsgedachte

Aanvullende sociale zekerheid. De sterke (para)fiscale subsidiëring van de aanvullende pensioenen door de overheid maakt dat er op de één of andere wijze financiële middelen worden vrijgemaakt voor een vorm van sociale bescherming. Deze sociale bescherming leunt nauw aan bij de sociale bescherming gegeven door de overheid middels het socialezekerheidsrecht, in de zin dat ze deze bescherming aanvult.

Aanvullende pensioenen als sociale bescherming. De ratio legis achter het sociaal en fiscaal voordelig statuut van de aanvullende pensioenen is met andere woorden een verzorgsvoorziening. Via de aanvullende pensioenen wil de overheid de spreiding van het inkomen uit arbeid over het actieve en passieve leven stimuleren. Zij hoopt daarmee onder meer dat in de toekomst minder gepensioneerden beroep moeten doen op bijstand vanwege de gemeenschap.

Vrijwaring van deze sociale bescherming. De voorgestelde regeling wil het verzorgskarakter van het aanvullend pensioen zoveel mogelijk vrijwaren. Opgebouwde pensioenreserves dienen behouden te blijven als pensioen en dit voor beide partners. Directe of indirecte afkoop van pensioenreserves vóór de wettelijke pensioenleeftijd, om andere redenen dan deze vermeld in de WAP, dient zoveel als mogelijk te worden vermeden.

§3. Verbod op afkoop

Niet voor de pensioenleeftijd. Om de verzorgsgedachte te behouden wordt in het voorstel van regeling een verbod op afkoop ingelast voor de pensionering. Er is dus een de facto onbeschikbaarheid van de geïnvesteerde bedragen voor het verstrijken van de termijn. Een mogelijkheid tot vervroegde opname zou ook strijdig zijn met de sociale doelstellingen van de pensioenplannen zoals ingesteld door de WAP. Art 27 van de WAP heeft immers

---

¹⁰¹ Voor enkele voorbeelden, zie: K. ALGOED, E. DE CALLATAÿ en P. ROELS, "Iedereen gelijk voor de fiscale wet?", *Life&Benefits* mei 2000, 7-16.

een principieel verbod van vervroegde opname van het aanvullend pensioen ingevoerd¹⁰². Het voorstel van regeling trekt deze lijn door voor het eigen recht van de ex-partner.

Eén uitzondering. De WAP kent een belangrijke uitzondering op het verbod op vervroegde afkoop. Het gaat – naast de overdrachten van reserves bij uittreding - om de voorschotten op prestaties, inpandgevingen van pensioenrechten voor het waarborgen van een lening en de toewijzing van de afkoopwaarde aan de wedersamenstelling van een hypothecair krediet. Dit moet een aangeslotene in staat stellen om op het grondgebied van de Europese Unie onroerende goederen te verwerven, te bouwen, te verbeteren, te herstellen of te verbouwen¹⁰³. Deze uitzondering vertrekt van dezelfde voorzorgsgedachte, met name dat een eigen woonhuis een belangrijke bescherming inhoudt tegen armoede na pensionering. Vandaar dat het voorstel van regeling van verdeling deze uitzondering ook toelaat. Zo zou de ex-partner bij een split nu (infra) zijn gesplitte reserves moeten kunnen gebruiken voor de verwerving van een onroerend goed zodat op die manier toch nog een oplossing kan gevonden worden voor de gezinswoning.

4. Voor een regeling van dwingend recht

Voorzorg met alle gevolgen ... . De vrijwaring van de voorzorgsgedachte, zoals hierboven beschreven, is ook de reden om de voorgestelde regeling van dwingend recht te maken. Zoals quasi heel het sociaal recht, is de dwingende aard van het recht noodzakelijk om de rechten van de zwakkere te vrijwaren. Deze klassieke visie op sociale bescherming komt voort uit twee elementaire visies op sociale bescherming. Er is enerzijds de visie dat sociale bescherming - onder meer, maar niet exclusief - een overheidstaak is. Er is anderzijds de visie dat de overheid gesubsidieerde sociale bescherming kan organiseren maar er dan ook als overheid en goede huisvader op moet toezien dat de vrijgemaakte middelen zo efficiënt en adequaat mogelijk worden ingezet. De combinatie van deze twee elementaire elementen maakt dat het voorstel van regeling best dwingend van aard is.

---

¹⁰² De aangeslotene kan het recht op afkoop van de reserves enkel uitoefenen of de uitbetaling van zijn prestaties verkrijgen op het ogenblik van zijn pensionering of vanaf het ogenblik waarop hij de leeftijd van 60 jaar heeft bereikt. Er wordt in de Memorie van Toelichting bij de WAP gepreciseerd dat afkoop van reserves niet mogelijk mag zijn voor de wettelijke (vervroegde) pensionering. De wetgever heeft aldus een einde willen stellen aan een praktijk die erin bestond dat de aangeslotene bij zijn uittreding niet enkel voor de drie mogelijkheden die waren opgesomd in de Wet Colla kon kiezen, maar, na het verstrijken van de termijn voorzien in dat artikel op dat ogenblik zijn verworven reserves kon afkopen voor zover dit voorzien was in het reglement.

¹⁰³ Die voorschotten en leningen moeten worden terugbetaald zodra die goederen uit het vermogen van de aangeslotene verdwijnen.

Geen inwisselbaarheid. Het voorgestelde dwingende karakter heeft als onmiddellijk gevolg dat partners bij scheiding niet conventioneel kunnen afwijken van de wettelijke regeling. De gelijkwaardige splitsing van de aanvullende pensioenrechten (supra) moet derhalve doorgang vinden. Partners kunnen derhalve niet afzien van het recht door bijvoorbeeld de waarde van het eigen aanvullende pensioenrecht in te wisselen tegen een ander goed. Partners kunnen bij wijze van spreken niet onderling afspreken dat de man zijn aanvullend pensioen behoudt maar dat de vrouw wel het kastje van grootmoeder in de plaats krijgt omdat de partners beslist hebben dat de waarde ervan dezelfde is.

Te betuttelend? Het spreekt voor zich dat het voorstel van regeling door dit dwingende karakter sterk de vrijheid van de partners beknop bij het financieel afhandelen van hun echtscheiding. Dit zou zelfs betuttelend kunnen overkomen naar de “volwassen goed ingelichte en geëmancipeerde burger die zijn rechten en plichten kent”. Het is echter geen kwestie van betutteling. Er spelen twee factoren. Ten eerste wil de voorgestelde regeling de partner die tijdens het samen-zijn minder pensioenrechten heeft opgebouwd, beschermen (supra).

Het belang van de overheid. Maar ten tweede gaat het om de vrijwaring van de belangen van de overheid. Als men namelijk zou toestaan dat er afgeweken wordt van de dwingende regeling dan kan een deel van de opgebouwde pensioenreserve als het ware liquide worden gemaakt. Dit komt eigenlijk neer op een vervroegde afkoop waardoor de middelen van de overheid niet efficiënt worden gebruikt. Laten we terug het voorbeeld nemen van het kastje van de grootmoeder dat aan de vrouw wordt toegewezen bij de scheiding ter vervanging van het aanvullend pensioenrecht. De vrouw kan perfect dit kastje verkopen waardoor ze zich eigenlijk een deel van de overheidssubsidie toe-eigent zonder invloed op de latere pensioenrechten van de vrouw.

Wat bij evenwaardigheid? Het verbod op inwisselbaarheid door het dwingend karakter van de regeling kan leiden tot de situatie dat partners met een gelijkwaardige pensioenreserve hun rechten uitgewisseld zien zonder dat er een noemenswaardig financieel verschil is in de pensioenopbouw. Dergelijke situaties – hoe betreuenswaardig ook – zullen bij de creatie van een regeling van dwingend recht voorkomen. Als men de situatie echter vergelijkt met de wettelijke pensioenen, dan kan men niet anders dan vaststellen dat daar dergelijke situaties ook voorkomen doordat het eigen recht in mindering wordt genomen op het pensioenrecht van de partner.

Vergelijking met Nederland. Als men de situatie echter vergelijkt met Nederland, dan komt men uit bij een gans ander verhaal. In Nederland is het wel toegestaan om conventioneel af te wijken van de wettelijke regeling (supra). De Nederlandse situatie is

echter gans anders dan de Belgische situatie. Er spelen namelijk tal van elementen in de Nederlandse pensioenopbouw die niet aanwezig zijn in België. Ten eerste is de dekkingsgraad van de aanvullende pensioenen in Nederland veel groter dan in België. De Nederlandse aanvullende pensioenen zijn daarenboven veel groter dan de Belgische. Dit maakt dat er veel meer situaties van gelijkwaardigheid zijn dan in België. De meeste Nederlandse afwijkingen komen dan ook voor bij een gelijkwaardige pensioenopbouw omdat het nut van een splitsing van de reserves afwezig is. Ten tweede is het Nederlands aanvullend pensioen een zeer reëel onderdeel van de sociale bescherming en veel minder een looncomponent. Een Nederlander zal de berekening van het aanvullend pensioen niet snel “vergeten” bij een scheiding. De sociale bescherming van zijn oude dag hangt er mee samen. Nederlanders ervaren hun tweede pijler pensioenen terecht veeleer zoals de Belgen hun wettelijke pensioenen ervaren. Ten derde kent Nederland een verbod op de uitbetaling van het aanvullend pensioen in kapitaal. Daar waar kapitaaluitkeringen in België zowat de standaard zijn, is Nederland een land waar enkel rentes voorkomen. Dit maakt dat er in Nederland bij een splitsing van de aanvullende pensioenreserves niet zozeer gekeken wordt naar de waarde van het opgebouwde kapitaal maar wel naar de effectieve weerslag op het maandelijkse pensioen. Hierdoor is het ook eenvoudiger om te negotiëren met de ex-partner over de indekking van het verlies – niet van het opgebouwde pensioenkapitaal – maar van het effectief uit te keren pensioen bij pensionering tot aan het overlijden.

Alternatief: toch van aanvullend recht. Als men noch de visie van de sociale bescherming, noch de visie van de vrijwaring van de overheid volgt, dan kan men pleiten voor een regeling van aanvullend recht. Dergelijke regeling – waarvan wij geen voorstander zijn omwille van de hoger aangehaalde redenen – heeft ook sterke punten. Zo ontkent deze regeling minder dat er een steeds grotere economische zelfstandigheid van de vrouw is. Een regeling van aanvullend recht laat immers toe dat partners vanuit een eigen zelfstandige positie een bij hun situatie passende regeling treffen die afwijkt van het wettelijk regime. In deze optiek zou men kunnen pleiten dat de wettelijke regeling er voornamelijk is om die situatie te vrijwaren waarin er een duidelijk onevenwicht bestaat en de zwakkere partij (d.i. de partner die geen eigen rechten heeft opgebouwd) bescherming verdient. Ook indien beide partijen ongeveer evenveel aanvullende pensioenrechten hebben opgebouwd, zouden zij kunnen overeenkomen dat er geen verdeling van ieders rechten zal plaatsvinden. In de visie van het aanvullend recht kan men dus wel gedeeltelijk de rechten van de zwakkere vrijwaren maar het belang van de overheid als goede huisvader blijft achterwege.

Een regeling van dwingend recht zonder de derde pijler? In het voorstel van regeling is de zogenaamde derde pijler uitgesloten. De gesubsidieerde vormen van sparen zoals pensioensparen, individuele levensverzekering of bepaalde vormen van levensverzekeringen (supra) zijn dus uitgesloten van het toepassingsgebied van het voorstel van regeling. Voor

deze individuele en vrijwillige vormen van pensioenopbouw is inbreng in de boedel bij scheiding dus wel mogelijk. Omdat de derde pijler ook door de overheid wordt gesubsidieerd, spreekt het voor zich dat het niet logisch is dat deze pensioenvormen niet gevat worden door de regeling. De logica zou immers vereisen dat zij ook onder de regeling vallen omwille van hun gesubsidieerd verzorgskarakter. Toch is dit niet het geval.

Drie redenen om de derde pijler uit te sluiten. De redenen daarvoor zijn driedig. De eerste reden is er één van praktische haalbaarheid van de voorgestelde regeling. De afbakening van het toepassingsgebied van de voorgestelde regeling is namelijk gebaseerd op de zogenaamde 80% grens. Deze grens is exclusief van toepassing op de aanvullende pensioenen van de tweede pijler. Als men de derde pijler ook in de regeling zou willen vatten, dan gaat men een tweede verplicht gesteld financieel circuit instellen. De tweede reden is verbonden met de vraag of de instelling van een dergelijk tweede financieel circuit wel de moeite waard is. De gemiddelde subsidiëring van de derde pijler is immers veel zwakker dan die voor de tweede pijler. De derde reden is veeleer ideologisch. De zogenaamde derde pijler past minder in een verhaal van maatschappelijk pensioenbeleid maar veeleer in een verhaal van individueel sparen. De tweede pijler is verbonden met de arbeid. De derde pijler niet want die is gebaseerd op een volstrekt individuele spaarkeuze. Omdat de loongedachte afwezig is bij de derde pijler wordt ook vaak gesteld dat de derde pijler niet echt in een pensioenbeleid past. Aanvullende pensioenen van de tweede pijler passen daarentegen zeker in die loongedachte en sluiten aan bij een pensioenbeleid.

5. Fiscale neutraliteit

Zowel bij split nu als bij split later. De voorgestelde regeling moet fiscale neutraliteit opleveren. Dit is mogelijk in de twee scenario's die de voorgestelde regeling inhoudt (infra). Bij een split nu (infra) betekent het dat de afgesplitste rechten hetzelfde regime volgen als elke andere pensioenreserve. Men zou kunnen stellen dat de ex-partner een soort van "aangeslotene bis" is. Als er een overdracht zou plaatsvinden naar een andere pensioeninstelling (infra) dan wordt dit een fiscaal neutrale uittreding. Bij een split later (infra) volgen de rechten van de ex-partner gewoon het fiscaal regime van de prestaties van de aangeslotene.

V. Voorgestelde regeling

Basis. Als uitgangspunt voor het voorstel van wettelijke regeling is gekozen voor een verdeling van de aanvullende pensioenrechten opgebouwd tijdens het huwelijk of de wettelijke samenwoning. Daarmee wordt het meest recht gedaan aan de gedachte dat de opbouw van pensioenrechten tijdens het huwelijk of de wettelijke samenwoning een inspanning is van beide partners. Deze inspanning is er op gericht dat beide partners kunnen genieten van een redelijke ouderdagsvoorziening.

1. Toepassingsgebied

§1. Materieel toepassingsgebied: de zogenaamde 80% regel

80% regel. De voorgestelde regeling maakt een onderscheid tussen enerzijds sociaal en fiscaal gestimuleerde pensioenopbouw waarvan de sociale en maatschappelijke rol in het kader van een pensioenbeleid erkend wordt en anderzijds vermogensopbouw met of zonder dergelijke stimuli, waarvan het initiatief in beginsel individueel is en beschouwd wordt als individueel sparen. De voorgestelde regeling viseert alle vormen van pensioenopbouw die onder het toepassingsgebied van de zogenaamde 80%-grens vallen¹⁰⁴. In concreto wil dit zeggen dat de regeling de collectieve en individuele pensioentoezeggingen (zowel de extern als intern gefinancierde toezeggingen), het VAPZ, de RIZIV-contracten en de individuele voortzettingen omvat. Individuele en vrijwillige vormen van pensioenopbouw (pensioensparen, individuele levensverzekering, woonsparen) worden niet geïnvloed door deze regeling.

---

¹⁰⁴ De zogeheten 80%-grens is een controleregel die uitgedrukt is in functie van de pensioenuitkering op eindtermijn. De bijdragen voor een aanvullend pensioen zijn maar fiscaal aftrekbaar voor zover de som van het wettelijke en bovenwettelijke pensioen niet meer bedraagt dan 80% van de laatste normale bruto jaarbezoldiging. De wetgever geeft met de 80%-grens aan wat hij als sociaal goed beschouwt (voorzorg en geen loutere belegging of vermogensopbouw).

Geen enkele fiscale regel in het aanvullend pensioenlandschap doet zoveel stof opwaaien als de 80% grens. Er zijn namelijk tal van interpretatie- en toepassingsproblemen met deze regel. De berekening van de 80% grens is vervat in verschillende wettelijke regels. De aftrek van de premies en bijdragen die worden betaald in het kader van aanvullende pensioentoezeggingen wordt geregeld in artikel 52, 3°, b) WIB 1992. De modaliteiten en de voorwaarden van die aftrek zijn vermeld in art. 59 WIB 1992. In de artikelen 34, 35 en 63-1 KB WIB 1992 zijn specifieke uitvoeringsbepalingen opgenomen. Meer details zijn opgenomen in een omzendbrief van de belastingsadministratie van 4 februari 1987 (Circ. RH. 243/376.395). Voor een uitvoerige bespreking van de regeling, zie: M. VANDENDIJK en C. HENDRICKX, *Aanvullende pensioenen: een fiscaal-juridische analyse vanuit Belgisch en Europees perspectief*, Larcier, Brussel, 2008, 56-75 en B. MARISCAL en L. NIESSSEN, *La fiscalité des pensions de retraite et de survie*, Bruylant, Brussel, 2009, 109-156.

Enkel de pensioenopbouw. De regeling viseert ook enkel pensioenopbouw en geen andere voorzorgsvoorzieningen zoals arbeidsongeschiktheid, hospitalisatie of invaliditeit¹⁰⁵.

Balansprovisie. Voor de zelfstandigen laat de Belgische wetgever toe dat er een interne pensioenvoorziening gebeurt. Voor werknemers is dit sinds de WAP verboden. De reden van deze uitzondering is dat zelfstandigen door hun functie het ondernemingsrisico moeten dragen. De zogenaamde balansprovisies laten de zelfstandige toe om een aanvullend pensioen op te bouwen en toch nog over de nodige cashflow te beschikken. Er moeten immers geen premies worden betaald aan een derde. Een balansprovisie is echter geen externe reserve waarin geld opzij gezet wordt. De zelfstandige verbindt er zich enkel toe om op eindtermijn de nodige reserves te voorzien. Het spreekt voor zich dat dit mogelijkere wijze problematisch is bij een echtscheiding. De zelfstandige zou immers geneigd kunnen zijn om zijn balansprovisie na de echtscheiding systematisch af te bouwen ten nadele van de ex-partner. Door de eigen aard van een balansprovisie, is het risico op misbruik na echtscheiding groot. Vandaar dat het voorstel van regeling voorziet dat pensioenopbouw via de vennootschap altijd onderworpen wordt aan een “split nu”, dit is een splitsing op het ogenblik van de scheiding (infra)¹⁰⁶.

§2. Personeel toepassingsgebied: gehuwden en wettelijk samenwonenden

Wie? De regeling viseert al de gehuwden (ongeacht hun huwelijksvermogenstelsel) en de wettelijk samenwonenden die een verklaring hebben afgelegd overeenkomstig artikel 1475 van het Burgerlijk Wetboek.

Wettelijk samenwonenden. Twee personen die op hetzelfde adres samenwonen kunnen bij de ambtenaar van de burgerlijke stand een verklaring van wettelijke samenwoning afleggen (zie de regeling in de de artikelen 1475 tot 1479 BW). De ambtenaar van de burgerlijke stand controleert of aan de voorwaarden voor het wettelijk samenwonen is voldaan. Zo moeten de samenwonenden meerderjarig zijn en juridisch bekwaam om verbintenissen aan te gaan. Er zijn geen voorwaarden wat het geslacht of de verwantschap betreft. Geen van de samenwonenden mag gebonden zijn door een huwelijk of een andere wettelijke samenwoning. De samenwonenden moeten op hetzelfde adres wonen en een

---

¹⁰⁵ De wet van 20 juli 2007 tot wijziging, wat de private ziekteverzekeringsovereenkomsten betreft, van de wet van 25 juni 1992 op de landverzekeringsovereenkomst (B.S. 10 augustus 2007) (de zgn. wet Verwilghen) voorziet met betrekking tot hospitalisatieverzekeringen reeds een recht op individuele verderzetting voor de ex-partner.

¹⁰⁶ Indien de zelfstandige zijn vennootschap zou leeghalen net voor de datum van scheiding, is dit een vorm van rechtsmisbruik waartegen reeds voldoende rechtsmiddelen bestaan in het gemene recht.

gezin vormen. Als aan alle voorwaarden is voldaan, schrijft de ambtenaar van de burgerlijke stand de verklaring van wettelijke samenwoning in het bevolkingsregister in. Samenwonenden kunnen specifieke voorwaarden van het samenwonen in een samenlevingscontract regelen. Dit is echter niet verplicht. Alvorens dit contract bij de burgerlijke stand aan te geven, moet het voor een notaris worden verleden. Dan wordt het in het bevolkingsregister ingeschreven.

Wettelijk samenwonenden en aanvullende pensioenen. Het merendeel van de aanvullende pensioenplannen schakelen gehuwden en wettelijk samenwonenden gelijk. Ook de nieuwe echtscheidingswet zet het huwelijk en de wettelijke samenwoning op dezelfde hoogte als het gaat over de beëindiging van de onderhoudsuitkering (artikel 301 §10 tweede lid BW). Zelfs het Grondwettelijk Hof heeft een bescheiden eerste stap gezet in de richting van een gelijkshakeling tussen gehuwden en samenwonenden, door te oordelen dat het recht op overlevingspensioen ook openvalt indien de gezamenlijke duur van het huwelijk en de wettelijke samenwoning minstens één jaar bedraagt (supra)¹⁰⁷. Ook het Hof van Justitie heeft reeds in die richting geoordeeld, door te beslissen dat een regeling die een nabestaandenuitkering alleen toekende aan nabestaande echtgenoten en niet aan nabestaande levenspartners, een discriminatie inhield¹⁰⁸. Het zou dan ook moeilijk te verantwoorden zijn om de wettelijk samenwonenden uit te sluiten van deze regeling.

Ongeacht het huwelijksvermogenstelsel. Op basis van de verantwoording van de voorzorgsgedachte (supra) is de regeling van toepassing op alle gehuwden ongeacht het stelsel in dewelke ze zijn getrouwd. Niet alleen vermijdt dit interpretatieproblemen voor situaties waarbij mensen hun stelsel (meermaals) gewijzigd hebben, maar dit is ook consequent met de verdere verdelingsregeling van de aanvullende pensioenrechten. Deze verdeling wordt namelijk integraal buiten het huwelijksvermogensrecht geplaatst (infra). De regeling is dan – net zoals in Nederland – ook van toepassing op partners die gekozen hebben voor de scheiding van goederen. Aangezien dit ook de standaardregeling is voor de wettelijk samenwonenden, is de regeling intern coherent (art. 1478 BW¹⁰⁹).

---

¹⁰⁷ Grondwettelijk Hof, 25 maart 2009, arrest nr. 60/2009.

¹⁰⁸ HvJ 1 april 2008, C-267/06, curia.europa.eu; L. SOMMERIJNS, “Behandel wettelijk samenwonenden en echtgenoten gelijk”, *Life & Benefits*, 2009/5.

¹⁰⁹ Art. 1478, eerste en tweede lid BW: *Elk van de wettelijk samenwonenden behoudt de goederen waarvan hij de eigendom kan bewijzen, de inkomsten uit deze goederen en de opbrengsten uit arbeid. De goederen waarvan geen van beide wettelijk samenwonenden de eigendom kan bewijzen en de inkomsten daarvan worden geacht in onverdeeldheid te zijn.*

Voor de berekening van de belastingen worden wettelijk samenwonenden gelijkgesteld met echtgenoten. Deze gelijkshakeling heeft tot gevolg dat ook wettelijk samenwonenden een gemeenschappelijke belastingaangifte moeten indienen.

Uitsluiting van de feitelijk samenwonenden. De regeling viseert niet de feitelijk samenwonenden. De bedoeling is om enkel een regeling te voorzien voor de partners die een bepaald engagement ten aanzien van elkaar zijn aangegaan en die dit ook juridisch hebben vastgelegd en openbaar gemaakt. Voor feitelijk samenwonenden is dat niet het geval. Ook is de praktische opvolging van dergelijke situaties al te complex om een administratieve afhandeling tot een goed einde te brengen.

2. Verdeling van de aanvullende pensioenrechten

Basisidee. De voorgestelde regeling voorziet in een verdeling van de aanvullende pensioenrechten opgebouwd tussen de aanvang van het huwelijk of de wettelijke samenwoning en het ogenblik van de scheiding

§1. Vaststelling van de verdelingsperiode

Aanvang. De aanvang van het huwelijk of de wettelijke samenwoning blijkt uit de huwelijksakte (art. 75, 76 juncto 166 BW) of de verklaring van wettelijke samenwoning (art. 1476 BW).

Einde: scheiding of echtscheiding. De scheiding betekent voor het huwelijk de echtscheiding (artikelen 229 en 230 BW) of de scheiding van tafel en bed (artikel 308 BW).

Datum bij het einde van het wettelijk samenwonen. De scheiding betekent voor de wettelijke samenwoning de beëindiging van deze samenwoning (artikel 1476 §2 BW). Het samenwonen eindigt ofwel automatisch door het huwelijk of het overlijden van één van de partners, ofwel vrijwillig door een gezamenlijke of een eenzijdige verklaring¹¹⁰. Deze schriftelijke verklaring dient te gebeuren bij de ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeente waar men samenwoont.

Datum bij echtscheiding: de datum van kracht van gewijsde. De datum van de scheiding is voor de echtscheiding en de scheiding van tafel en bed, de datum van het in kracht van gewijsde gaan van het vonnis of het arrest van de echtscheiding¹¹¹. Dit is ook

---

¹¹⁰ Over de effecten van deze beëindiging, zie K. VERSTRAETE, “Beëindiging buitenhuwelijkse samenwoning”, *NJW* 2008, 566-585.

¹¹¹ Art. 1275 §2 Ger. W. regelt deze materie: *Wanneer het vonnis of het arrest waarbij de echtscheiding is uitgesproken in kracht van gewijsde is gegaan, stuurt de griffier, binnen een maand, een uittreksel bevattende het*

coherent met het familierecht. Ten eerste blijft de hulpverleningsplicht van artikel 213 BW immers bestaan tot op het ogenblik dat het vonnis of arrest dat de echtscheiding uitspreekt, in kracht van gewijsde is gegaan. Ten tweede geldt hetzelfde voor de plicht tot bijdrage in de lasten van het huwelijk (art. 221 BW)¹¹². Ten derde is het coherent met het nieuwe echtscheidingsrecht. Voor het bepalen van de maximumduur van de onderhoudsuitkering (supra) wordt de duur van het huwelijk gerekend vanaf de dag van de huwelijksluiting tot aan de dag waarop het echtscheidingsvonnis of -arrest in kracht van gewijsde is getreden. Hierin is dus ook de duur van de echtscheidingsprocedure (en van de feitelijke scheiding) begrepen. In die optiek heeft de economisch sterkste echtgenoot er dus alle belang bij om in geval van huwelijksproblemen zo snel mogelijk de echtscheiding te vorderen en te bekomen, hetgeen uiteraard een reëel gevaar inhoudt dat deze de procedure zal willen versnellen en minder geneigd zal zijn om tot een akkoord te komen. De economisch zwakste echtgenoot zal er daarentegen alle belang bij hebben de procedure te vertragen. De aldus bepaalde maximumduur begint te lopen vanaf de datum dat de uitkering verschuldigd is, dit is ten vroegste vanaf de ontbinding van het huwelijk, maar de uitkering kan ook geruime tijd na de ontbinding van het huwelijk worden gevorderd.

Scheiding van tafel en bed. De scheiding van tafel en bed verbreekt de huwelijksband niet, maar heeft scheiding van goederen tot gevolg en de verplichting tot samenwonen valt weg¹¹³. Bijgevolg kan niet meer gesproken worden van een gemeenschappelijke inspanning bij de totstandkoming van de aanvullende pensioenrechten. De opbouw van aanvullende pensioenrechten na de scheiding van tafel en bed dient dan ook niet meer verdeeld te worden.

§2. Keuzemogelijkheid tussen “split nu” en “split later”

Eigen keuzerecht van de ex-partner. Op het ogenblik van de scheiding beschikt de ex-partner over een keuzemogelijkheid: ofwel de onmiddellijke verdeling van de aanvullende pensioenrechten vorderen (de “split nu”), ofwel de uitgestelde verdeling (de “split later”).

---

beschikkende gedeelte en de vermelding van de dag van het in kracht van gewijsde treden van het vonnis of het arrest bij aangetekende zending met ontvangstbewijs aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van de plaats waar het huwelijk voltrokken is of, wanneer het huwelijk niet in België voltrokken is, aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van Brussel. Het ontvangstbewijs wordt door de griffier aangezegd aan de partijen. Binnen een maand na de kennisgeving aan de ambtenaar van de burgerlijke stand, schrijft deze het beschikkende gedeelte over in zijn registers; er wordt melding van gemaakt op de kant van de akte van huwelijk, indien deze in België is opgemaakt of overgeschreven. Na de overschrijving geeft de ambtenaar van de burgerlijke stand onverwijld daarvan kennis aan de procureur des Konings bij de rechtbank die op de vordering heeft beslist.

¹¹² Voor meer informatie, zie ook J. GERLO en G. VERSCHULDEN, *Handboek voor familierecht*, Die Keure, Brugge, 2008, 528.

De creatie van dit eigen recht is essentieel voor de regeling (supra). De keuze van de ex-partner is definitief en kan niet worden herzien. De keuze komt toe aan de ex-partner niet-aangeslotene. De aangeslotene heeft hierin met andere woorden geen zeg.

2.1. “Split nu”

2.1.1. De regeling

Transfer naar een aparte rekening. De “split nu” houdt de onmiddellijke verdeling van de pensioenrechten in op de datum van de scheiding. De pensioenrechten worden gesplitst en het deel dat toekomt aan de ex-partner wordt getransfereerd naar een aparte rekening. Met de pensioenrechten worden de aanvullende pensioenreserves (art. 2 juncto 17 ev. WAP) bedoeld. De verworven reserve is het aanvullend pensioenrecht dat een aangeslotene op een welbepaald moment heeft opgebouwd. Het is met andere woorden het bedrag dat op een welbepaald moment op “de rekening” van de aangeslotene zou moeten staan.

2.1.2. Beheer KB 69

Beheer. De afgesplitste pensioenreserves voor de ex-partner moeten beheerd worden volgens de regels van de zogenaamde KB69-instellingen¹¹⁴. Dit wil hoofdzakelijk zeggen dat de totale winst onder de aangeslotenen verdeeld wordt in verhouding tot hun reserves en de kosten beperkt worden. De ex-partner krijgt tevens een rechtstreekse vordering ten aanzien van de pensioeninstelling die het beheer doet (infra).

2.1.3. Vastebijdragen

Het soort plan. Er bestaan in hoofdzaak twee financieringssystemen voor aanvullende pensioenplannen: vasteprestatieregelingen en vastebijdragenregelingen (art. 2, 18, 19, 22 en 99 WAP). Bij vastebijdragenplannen worden enkel de bijdragen (premies) vooraf vastgelegd.

---

¹¹³ In de praktijk komt de procedure nog zelden voor.

¹¹⁴ De KB69 instelling is een instelling die de kosten voor de aangeslotenen beperkt en de winsten, na aanleg van alle voorzieningen, onder de aangeslotenen verdeelt (zoals oorspronkelijk geregeld in het KB van 14 mei 1969 betreffende de toekenning van bovenwettelijke voordelen aan de werknemers bedoeld bij koninklijk besluit nr. 50 van 24 oktober 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers, opgeheven en vervangen door het KB van 14 november 2003 betreffende de toekenning van buitenwettelijke voordelen aan de werknemers bedoeld bij koninklijk besluit nr. 50 van 24 oktober 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers en aan de personen bedoeld in artikel 32, eerste lid, 1° en 2° van het Wetboek van de Inkomstenbelastingen 1992, tewerkgesteld buiten een arbeidsovereenkomst).

De inrichter verbindt zich er enkel toe om die bijdragen te betalen. De gestorte bijdragen vormen via kapitalisatie het aanvullend pensioen. Het grote voordeel van deze plannen voor zowel de werknemer als de werkgever is de grote duidelijkheid van de verplichtingen. Zowel de bijdragen als het reeds samengesteld kapitaal zijn op ieder moment gekend en een projectie naar de toekomst is mogelijk. De definitieve uitkering is echter nooit gekend tot op het moment van uitkering. Deze onzekerheid vloeit voort uit de beleggingsresultaten¹¹⁵. De regels voor de vaststelling van de bijdrage en de periodiciteit staan in de pensioenovereenkomst of het pensioenreglement. De vaste bijdragen voor de financiering van het rustpensioen worden voor elke aangeslotene afzonderlijk, op individuele rekeningen gestort.

Formule. De “split nu” van een vaste bijdragen toezegging gebeurt door de waarde van de pensioenreserves, verworven tijdens de diensttijd die overeenstemt met de tijd van het huwelijk of de wettelijke samenwoning, op het ogenblik van de datum van scheiding te delen door twee: $\frac{1}{2}$ (waarde individuele rekening houdend met de rendementsgarantie x aantal jaren huwelijk of wettelijke samenwoning / totaal aantal rechtgevende jaren aansluiting bij het desbetreffende aanvullend pensioenplan).

2.1.4. Vasteprestaties

Het soort plan. In vasteprestatieregelingen wordt een vooraf bepaald en gedefinieerd pensioen (in renten of kapitaal) opgebouwd. De inrichter verbindt zich tot het uitkeren van dat vooraf bepaald en gedefinieerd pensioen. Dit pensioen wordt meestal gedefinieerd aan de hand van het aantal dienstjaren, een percentage van het arbeidsinkomen en de hoogte van het wettelijk pensioen. Het voordeel van deze formule is het relatief goede inzicht dat de werknemer heeft in het verzekerde voordeel. Het grote nadeel voor de inrichter is de onzekerheid en de beheersbaarheid van de financiering in de kosten van het systeem. De onduidelijkheid en het financieel gevaar schuilen in de berekening van de bijdragen om de gewenste uitkering te krijgen. Het beleggingsrisico ligt bij de inrichter. In tijden van economische laagconjunctuur waarbij de beurs slecht presteert, moet de inrichter bijpassen. In tijden van economische hoogconjunctuur kan het zijn dat de inrichter niets moet storten omdat de beleggingsopbrengsten voldoende groot zijn (de zogenaamde contribution holiday). Het reglement of de overeenkomst bevat de regels voor de vaststelling van de

---

¹¹⁵ Een werknemer die zijn aanvullend pensioen verkrijgt op een ogenblik van economische hoogconjunctuur kan heel wat meer verwachten dan een werknemer die uittreedt op een ogenblik dat er een beursmalaise is. Het beleggingsrisico ligt dan ook bij de werknemer in een

prestatie en legt het moment vast waarop ze verschuldigd is. De vaste prestaties mogen geen rekening houden met prestaties die voortvloeien uit een overeenkomst die de aangeslotenen individueel hebben onderschreven.

Formule. De “split nu” van een vaste prestatie toezegging gebeurt door de opgebouwde anciënniteit die overeenstemt met de tijd van het huwelijk of de wettelijke samenwoning te delen door twee: $\frac{1}{2}$ (verworven reserves op ogenblik van de scheiding x aantal jaren huwelijk of wettelijke samenwoning / totale opgebouwde anciënniteit conform de formule van het pensioenplan).

2.1.5. Uittreding

Uittreding. De “split nu” is sociaalrechtelijk te beschouwen als een uittreding overeenkomstig de artikelen 29 tot en met 32 van de WAP, voor het deel van de verworven reserve die toekomt aan de ex-partner.

Begrip. Voor de uittreding in het kader van de aanvullende pensioentoezegging, dient een onderscheid gemaakt te worden tussen:

- een ondernemingspensioenstelsel of een individuele pensioentoezegging: de uitdiensttreding van de werknemer bij zijn werkgever anders dan door pensionering of overlijden;
- een sectorpensioenstelsel: de uitdiensttreding van de werknemer bij zijn werkgever anders dan door pensionering of overlijden en voor zover deze werknemer niet in dienst treedt bij een andere werkgever uit dezelfde sector met dezelfde pensioentoezegging.

Gevolg. De gelijkshakeling met een uittreding betekent ook dat de rendementsgarantie uit artikel 24 van de WAP van toepassing is. Een eventuele backservice of regularisatie van bijdragen voor de diensttijd die overeenstemt met de periode van het huwelijk, dient mee opgenomen te worden in de waarde van de pensioenreserves.

2.1.6. Voor en nadelen

Voordelen. Het voordeel van de “split nu” voor de ex-partner is dat deze over een eigen recht komt te beschikken. Dit kan worden gebruikt voor het verwerven, (ver)bouwen,

---

vastebijdragenregeling. Om dit risico in te perken heeft de WAP de zogenaamde rendementsgarantie ingevoerd.

verbeteren of herstellen van onroerende goederen op het grondgebied van de Europese Unie (artikel 27 §2 WAP). Het voordeel voor de aangeslotene is dat de zaak definitief wordt afgerond op het ogenblik van de scheiding en dat de snellere aanvullende pensioenopbouw op oudere leeftijd (omwille van de loonstijging) enkel de aangeslotene ten goede komt. Het voordeel voor de pensioeninstelling is administratief: bij een “split nu” worden de reserves gesplitst en getransfereerd. Er moet dan geen rekening meer gehouden worden met een splitsing op de pensioenleeftijd, wat minder administratie betekent (de gegevens van de ex-partner moeten niet meer worden bijgehouden, geen extra pensioenfiches, geen ander beheer van de reserves omwille van een verschillende leeftijd, ...).

Nadelen. Het nadeel van de “split nu” voor de ex-partner is dat in een vaste prestatie stelsel de split de facto wordt doorgevoerd op de verworven reserves die, rekening houdend met de exponentiële financieringscurve van vaste prestatie stelsels, eerder laag zijn in het begin van de carrière. In een vaste prestatie zowel als in een vaste bijdragen stelsel geniet de ex-partner in het geval van een “split nu” ook niet meer van de loonstijging van de aangeslotene. Het nadeel voor de pensioeninstelling is de onvoorziene transfer out van pensioenreserves.

2.2. De “split later”

2.2.1. De regeling

Behoud. De “split later” betekent een verdeling van de aanvullende pensioenrechten op het ogenblik dat één van de ex-partners de pensioenleeftijd bereikt. De pensioenleeftijd betekent de wettelijke pensioenleeftijd. In het geval de aangeslotene het aanvullend pensioen opneemt vanaf 60 jaar of vroeger (artikelen 27 §1 en 61 §2 WAP), toegestaan door het pensioenreglement, dan is dit de pensioenleeftijd (infra). Bij de “split later” blijven de pensioenreserves op één individuele rekening staan tot op het ogenblik van de splitsing.

2.2.2. Kennisgeving

Slaper. Bij de “split later” krijgt de ex-partner die aanspraak maakt op een deel van het pensioenkapitaal vanaf de kennisgeving het sociaalrechtelijk statuut van gewezen werknemer (passieve aangeslotene) in de zin van de WAP. Men noemt dit een slaper. De slaper is de aangeslotene die is uitgetreden en zijn verworven reserves bij de pensioeninstelling van zijn oude werkgever of sector gelaten heeft zonder wijziging van de pensioentoezegging. Dit betekent dat hij over een rechtstreekse vordering ten aanzien van de pensioeninstelling zal beschikken (infra).

2.2.3. Vastebijdragen

Formule. De “split later” van een vaste bijdragen toezegging gebeurt door de waarde van de pensioenreserves, verworven tijdens de diensttijd die overeenstemt met de tijd van het huwelijk of de wettelijke samenwoning, op het ogenblik van de pensionering te delen door twee: $\frac{1}{2}$ (waarde individuele rekening op pensioenleeftijd rekening houdend met de rendementsgarantie x aantal jaren huwelijk of wettelijke samenwoning / totaal aantal rechtgevendende jaren aansluiting bij het desbetreffende aanvullend pensioenplan).

2.2.4. Vasteprestaties

Formule. De “split later” van een vaste prestatie toezegging gebeurt door de opgebouwde anciënniteit die overeenstemt met de tijd van het huwelijk of de wettelijke samenwoning te delen door twee: $\frac{1}{2}$ (waarde verworven prestaties op pensioenleeftijd x aantal jaren huwelijk of wettelijke samenwoning / totale opgebouwde anciënniteit conform de formule van het pensioenplan).

2.2.5. Voor- en nadelen

a) Voordelen

Verdere aangroei. Het voordeel van een “split later” voor de ex-partner is de aangroei van de reserves of prestaties, rekening houdend met de (doorgaans stijgende) loonevolutie van de aangeslotene en met eventuele latere planwijzigingen. Het voordeel van de “split later” voor de pensioeninstelling is dat er geen onvoorziene transfer plaatsvindt in de loop van opbouw van het aanvullend pensioen. Bovendien zal dat deel van de reserve waarop de ex-partner recht heeft, langer in de pensioeninstelling blijven, wanneer de ex-partner jonger is dan de aangeslotene.

b) Nadelen

Overlijden. Het nadeel van de “split later” voor de ex-partner is het overlijdensrisico, waarbij de rechten geheel of gedeeltelijk verloren kunnen gaan (infra).

Administratie. Het nadeel voor de pensioeninstelling is de administratie:

- het opvolgen van de ex-partner,
- het opstellen van de pensioenfiches,
- het eventueel organiseren van een ander beheer van de reserves omwille van de verschillende leeftijd,

3. De “split nu” als standaard regeling

In naam van de rechtszekerheid. Als de partners niet expliciet kiezen voor een “split later”, dan worden de pensioenrechten verdeeld volgens het principe van de “split nu”. De “split nu” is dus de standaard regeling, omdat zij het voordeel heeft van de rechtszekerheid. De reserves worden verdeeld op het ogenblik van de scheiding. De ex-partners zijn niet meer gebonden aan één aanvullend pensioenplan.

4. De pensioeninstelling bij de split

§1. Pensioeninstelling naar keuze of RVP

Vrije keuze. Nadat de aanvullende pensioenreserves verdeeld zijn, moeten deze verder beheerd worden door een pensioeninstelling. De voorgestelde regeling geeft hier de keuze aan de ex-partner.

Split. Het deel van de pensioenreserves van de aangeslotene dat beheerd wordt door een groepsverzekeraar of IBP, blijft bij deze verzekeraar of IBP. Maar het afgesplitste deel van de reserves voor de ex-partner (in geval van een “split nu” of in geval van een “split later”, bij opname van het aanvullend pensioen door de aangeslotene) moet worden getransfereerd. Het getransfereerde gedeelte moet in de voorzorgsgedachte beheerd worden zoals het pensioenluik van een solidariteitstoezegging (verdeling van de winsten en kostenbeperking) (supra).

RVP als geen keuze. Bij gebrek aan keuze van instelling voor de transfer worden de reserves van de ex-partner getransfereerd naar de Rijksdienst voor Pensioenen (RVP)¹¹⁶.

---

¹¹⁶ De Rijksdienst voor pensioenen (R.V.P.) werd opgericht bij koninklijk besluit nr. 513 van 27 maart 1987 en ontstond uit de fusie op 1 april 1987 van de Rijksdienst voor werknemerspensioenen (R.W.P.) en de Rijkskas voor rust- en overlevingspensioenen (R.R.O.P.). (K.B. nr. 513, 27 maart 1987 tot afschaffing van de Rijkskas voor rust- en overlevingspensioenen en tot reorganisatie van de Rijksdienst voor werknemerspensioenen, *B.S.* 10 april 1987). De RVP is een instelling van openbaar nut overeenkomstig de Wet van 16 maart 1954 betreffende de controle op sommige instellingen van openbaar nut. Deze wet deelt de instellingen van openbaar nut in volgens bepaalde categorieën. De RVP valt net zoals het merendeel van alle sociale zekerheidsinstellingen in categorie D. Het belangrijkste gevolg hiervan is dat deze instellingen onder het toezicht staan van de minister van Sociale Zaken (Zie K.B. 8 januari 1973 tot vaststelling van het statuut van het personeel van sommige overheidsdiensten, *B.S.* 23 februari 1973). Naast de RVP waren er oorspronkelijk nog twee andere instellingen van openbaar nut dewelke een KB 1969 erkenning hadden. Het gaat enerzijds om de

Deze keuze kan verassend lijken. De RVP is nochtans ook een verzekeraar. Aan de Rijksdienst voor Pensioenen werd namelijk bij K.B. van 10 november 1997 de toelating verleend om tak 21 verzekeringen (levensverzekeringen, niet verbonden met beleggingsfondsen, met uitzondering van bruidschats- en geboorteverzekeringen) te beoefenen¹¹⁷.

§2. De reserves bij een onthaalstructuur

Begrip onthaalstructuur. De verdeling van de pensioenreserves in onthaalstructuren vergt een bijzondere regeling. Een pensioentoezegging kan voorzien dat uitgetreden werknemers hun verworven reserves overdragen naar een zogenaamde onthaalstructuur. Dergelijke structuur geeft aan de werknemer de mogelijkheid om met deze reserves andere voordelen op te bouwen dan deze die opgebouwd worden binnen de eigenlijke pensioentoezegging. Een werkgever of sector is niet verplicht om een onthaalstructuur aan te bieden. Het pensioenreglement bepaalt of een onthaalstructuur voorhanden is en regelt de modaliteiten ervan.

Probleem. Het probleem bij onthaalstructuren is van administratieve aard. Zij beschikken namelijk niet over de nodige gegevens om de split te kunnen maken. De nodige gegevens zijn: het aantal rechtgevende jaren (begin en einde van de tewerkstelling waarvoor het geld in de onthaalstructuur is binnengekomen) en de duur van het huwelijk.

Hulp- en Voorzorgskas voor Zeevarenden en anderzijds om het Nationaal Pensioenfonds voor Mijnwerkers. Voor beide instellingen heeft de RVP het KB 1969 verzekeringsstelsel overgenomen. Dit houdt een overdracht van de reserve in naar de RVP van beide instellingen. (Zie voor het Nationaal Pensioenfonds voor Mijnwerkers art. 41 quinquies KB nr. 50 en voor de Hulp- en Voorzorgskas voor Zeevarenden art. 41 sexies KB nr. 50).

¹¹⁷ Het Koninklijk Besluit waarbij aan de RVP de toelating werd verleend om verzekeringstak 21 uit te oefenen, is gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 29 november 1997 op pagina 31985. De reden voor deze expliciete vermelding van de bron is het afwijkende juridische karakter van de vorm van bekendmaking van het betreffende Koninklijke Besluit. Het gaat namelijk om een Besluit dat niet onder de normale vorm van bekendmaking valt zoals voorzien is artikel 190 van de Grondwet (*Geen wet, geen besluit of verordening van algemeen, provinciaal of gemeentelijk bestuur is verbindend dan na te zijn bekendgemaakt in de vorm bij de wet bepaald*). Met betrekking tot Koninklijke Besluiten is het de zogenaamde Taalwet bestuurszaken van 18 juli 1966 dewelke de vormen van bekendmaking regelt. Artikel 56 § 1, derde lid van deze wet bepaalt dat de tweetalige Koninklijke en Ministeriële besluiten integraal in het Belgisch Staatsblad worden bekendgemaakt. Nochtans, wanneer zij geen belang hebben voor de meerderheid van de burgers, mogen zij bij uittreksel bekendgemaakt worden of het voorwerp zijn van een gewone vermelding in het Belgisch Staatsblad. De toelating van de RVP om een verzekeringsactiviteit onder tak 21 uit te oefenen werd in 1997 blijkbaar beschouwd als een besluit dat geen belang had voor de meerderheid van de burgers en werd bij vorm van uittreksel bekend gemaakt. Toch moet hierbij vanuit juridisch standpunt een vraagteken geplaatst worden.

Oplossing. De ex-partner die aanspraak wil maken op een deel van het aanvullend pensioen moet deze gegevens binnen een bepaalde termijn meedelen. De partner is verplicht deze informatie mee te delen. Bij gebreke aan medewerking of bij het opzettelijk achterhouden van gegevens, is de partner aansprakelijk.

SIGeDIS. Op termijn zal de ex-partner de informatie over de aanvullende pensioenplannen van zijn of haar partner ook kunnen opvragen bij SIGeDIS.

§3. Een rechtstreeks vorderingsrecht tegen de pensioeninstelling

Rechtstreeks. Zonder rechtstreeks vorderingsrecht blijft de ex-partner afhankelijk van de aangeslotene voor de realisatie van het recht op een deel van het aanvullend pensioen. De voorgestelde regeling creëert dan ook een rechtstreekse vordering in hoofde van de ex-partner ten aanzien van de pensioeninstelling. Hierbij dient evenwel rekening te worden gehouden met de driehoeksrelatie in aanvullende WAP-pensioenen (de drie betrokken partijen zijn de werkgever/sectorinrichter, de werknemer-aangeslotene en de pensioeninstelling). Alvorens een eigen recht toe te kennen aan de ex-partner niet-aangeslotene, moet de pensioeninstelling kennis hebben van de scheiding en van de datum ervan. De ex-partner is voor de instelling immers een derde.

Kennisgeving. Eventuele overeenkomsten tussen de aangeslotene en zijn ex-partner zijn in beginsel niet tegenstelbaar aan de pensioeninstelling. De pensioeninstelling weet bovendien niet of de aangeslotene uit de echt scheidt. De voorgestelde regeling voorziet dan ook dat een rechtstreeks en eigen vorderingsrecht ten aanzien van de pensioeninstelling slechts ontstaat in hoofde van de ex-partner, indien de scheiding en de datum ervan tijdig ter kennis worden gebracht van de pensioeninstelling.

§4. Verdere informatieverschaffing door de pensioeninstelling

Pensioenfiche. De pensioeninstelling of de inrichter van het aanvullend pensioen moet tenminste éénmaal per jaar aan de aangeslotenen, behalve aan de rentegenieters, een pensioenfiche meedelen waarop een aantal gegevens vermeld staan (artikel 26 van de WAP). De voorgestelde regeling voegt aan dit artikel 26 van de WAP toe dat bij een “split later” ook de rechten van de aangeslotene en de rechten van de ex-partner zichtbaar zijn op de pensioenfiche. Het eigen recht voor de ex-partner leidt tot de vermelding van de gereduceerde waarde van de aangeslotene op diens fiche.

Pensioeninstelling of SIGeDIS. De verplichting tot opmaak van een pensioenfiche blijft rusten op de pensioeninstelling, want enkel deze beschikt over alle nodige gegevens (na

kennisgeving door de ex-partner). Bij kennisgeving van de scheiding dient echter niet onmiddellijk een nieuwe pensioenfiche te worden afgeleverd. De fiche wordt afgeleverd op de gewone voorziene datum. De inrichter kan ook bepalen dat de verdere informatieverstopping gebeurt door SIGeDIS.

5. De kennisgeving

De aangeslotene en het vonnis. Een pensioeninstelling verneemt niet automatisch dat een aangeslotene gescheiden is. Vandaar dat er een informatieverplichting wordt ingeschreven. Deze plicht tot melding van de echtscheiding rust op de aangeslotene. Ook wordt er best voorzien in een verplichte vermelding van deze plicht in het echtscheidingsvonnis. Opdat de regeling afdwingbaar zou zijn, moeten er bij ontstentenis van melding, sancties worden voorzien, zoals het (gedeeltelijk) verval van het eigen recht in hoofde van de aangeslotene.

Binnen de twee jaar. Los van de meldingsplicht over de scheiding van de aangesloten ex-partner heeft de ex-partner die niet de aangeslotene is een eigen keuzerecht op een “split nu” of een “split later” van de aanvullende pensioenrechten. Om dit keuzerecht optimaal te vrijwaren is het belangrijk dat de pensioeninstelling op de hoogte is van de keuze. Vandaar dat er naast de melding van de scheiding door de aangeslotene ook een kennisgeving moet gebeuren door de ex-partner over zijn keuze. Deze kennisgeving tot splitsing van aanvullende pensioenrechten moet gebeuren binnen de twee jaar na de scheiding (na de datum van het in kracht van gewijsde gaan van het vonnis of na de datum van het ontvangsbewijs van de neerlegging van de gezamenlijke of eenzijdige verklaring tot beëindiging van de samenwoning). De voorgestelde regeling kiest voor een verplichte kennisgeving binnen de twee jaar, omdat voorkomen moet worden dat relevante gegevens niet meer te achterhalen zijn of verloren gaan. Bij gebrek aan kennisgeving binnen de twee jaar, heeft de ex-partner geen rechtstreekse vordering ten aanzien van de pensioeninstelling, maar enkel een recht op uitbetaling ten aanzien van de aangeslotene.

Een nieuwe band. Dit heeft tot gevolg dat bij de keuze voor een “split nu”, het verzoek tot transfer van pensioenreserves moet gebeuren binnen de twee jaar na de scheiding. De pensioeninstelling is gehouden de pensioenreserves die toekomen aan de ex-partner niet-aangeslotene te transfereren naar een KB'69 instelling van diens keuze. Na deze transfer ontstaat een nieuwe band tussen de ex-partner en de pensioeninstelling van diens keuze.

Geen kennisgeving: verval van rechtstreekse vordering. Bij de keuze voor een “split later” blijven de pensioenreserves bij de pensioeninstelling van de aangeslotene. Maar ook in dat geval krijgt de belanghebbende slechts een rechtstreekse vordering ten aanzien van de pensioeninstelling indien hij de scheiding binnen de twee jaar kenbaar maakte aan de

pensioeninstelling. Zoniet heeft de ex-partner niet-aangeslotene geen rechtstreekse vordering jegens de pensioeninstelling, maar enkel een recht op uitbetaling jegens de aangeslotene.

6. Bij het bereiken van de pensioenleeftijd

Pensioenleeftijd. De pensioenleeftijd is de leeftijd waarop het pensioen feitelijk (als gevolg van vervroeging of uitstel) ingaat. De wettelijke pensioenleeftijd is 65 jaar, zowel voor vrouwen als voor mannen (sinds 1 januari 2009). De aanvullende pensioenleeftijd is ten vroegste 60 jaar.

Geen vervroegde opname. De afgesplitste pensioenreserves kunnen niet vervroegd worden opgenomen. De voorgestelde regeling wil de voorzorgsgedachte, die aan de basis ligt van de sociaal en fiscaal voordelige behandeling van de aanvullende pensioenen, vrijwaren. Bijgevolg moet aanvullend pensioen “pensioen” blijven. Met andere woorden, het recht van de ex-partner op uitbetaling van het aanvullend pensioen, valt pas open op de wettelijke pensioenleeftijd.

Eigen leeftijd. In het geval van een “split nu” kan de opname van het aanvullend pensioen pas op de eigen pensioenleeftijd van de nieuwe titularis. De pensioeninstelling beheert de pensioenreserves tot op dat ogenblik.

Bij het bereiken van de pensioenleeftijd. Een “split later” wordt een “split nu” van zodra één van de ex-partners de wettelijke “pensioenleeftijd” bereikt. In het geval de aangeslotene het aanvullend pensioen opneemt vanaf 60 jaar (artikelen 27 §1 en 61 §2 WAP), toegestaan door het pensioenreglement, dan is dit de “pensioenleeftijd” in de zin van deze regeling. Op de pensioenleeftijd worden de pensioenreserves gesplitst volgens de hierboven toegelichte formules. De opname van het aanvullend pensioen kan vervolgens op de eigen pensioenleeftijd van de nieuwe titularis. Indien een ex-partner jonger is dan de aangeslotene, kan het deel van de pensioenreserve waarop de ex-partner recht heeft, bij de pensioeninstelling blijven. In voorkomend geval is dit een voordeel van deze regeling voor de pensioeninstelling.

Actuariële reductie bij vervroegde opname. Overeenkomstig artikel 27 §1 van de WAP kan het pensioenreglement een opname van het aanvullend pensioen vanaf de leeftijd van 60 jaar toestaan. De voorgestelde regeling verandert hieraan niets. In het geval van een “split nu” ligt de beslissing tot vervroegde opname bij elke nieuwe titularis, in zoverre elk pensioenreglement de mogelijkheid tot vervroegde opname voorziet. In het geval van een “split later” ligt de beslissing tot vervroegde opname uitsluitend bij de aangeslotene. Een

eventuele gunstregeling bij vervroegde opname blijft voorbehouden voor de aangeslotene. De ex-partner heeft hierop geen recht. Bij vervroegde opname door de aangeslotene wordt de “split later” een “split nu” (zie hierboven).

7. De overlijdensdekking

Geen extra kosten. Naast ouderdomspensioen geniet de aangeslotene mogelijks nog een overlijdensdekking. De voorgestelde regeling wil zoveel als mogelijk vermijden dat deze regeling extra kosten teweeg brengt. Daarom voorziet de voorgestelde regeling dat in het geval van een “split nu” de overlijdensdekking wordt berekend op de resterende verworven reserve van de aangeslotene. In het geval van een “split later” wordt de overlijdensdekking berekend op grond van de hypothetische resterende verworven reserves van de aangeslotene. De overlijdensdekking mag geen extra kost inhouden voor de inrichter. De verplichting tot opmaak van een pensioenfiche blijft rusten op de pensioeninstelling, want enkel deze beschikt over alle nodige gegevens (na kennisgeving van de partner niet-aangeslotene). De enige extra kost voor de werkgever / pensioeninstelling is de (her)berekening van rechten van de aangeslotene en partner niet-aangeslotene. De regeling voorziet dat bij kennisgeving van de scheiding geen nieuwe pensioenfiche moet worden afgeleverd. Een nieuwe fiche wordt afgeleverd op de gewone voorziene datum.

Keuze. Voor de aangeslotene wordt bijgevolg de eventuele bestaande overlijdensdekking verlaagd in verhouding tot de verlaging van zijn reserves. Dit zowel in het geval van een “split nu” als een “split later”. De ex-partner kan bij een “split nu” kiezen voor een of geen overlijdensdekking bij de nieuwe pensioeninstelling. Bij een “split later” heeft hij recht op een overlijdensdekking in verhouding tot zijn reserves.

Tijdens de procedure. In geval van overlijden van de aangeslotene tijdens de echtscheidingsprocedure, is de echtscheiding nog niet definitief en is de huidige regeling niet van toepassing.

VI. De regeling binnen het recht

1. Een afzonderlijke wetgeving

Transparantie en dus apart. Om de nieuwe regeling inzake de verdeling van de aanvullende pensioenrechten gestalte te geven dienen er zich twee mogelijkheden aan. Ofwel schrijft men een aparte wet (met hier en daar een aanpassing van bestaande wetteksten), ofwel integreert men in de bestaande wetteksten aparte hoofdstukken over deze regeling. Het lijkt geen twijfel dat voor de transparantie en eenvoud een nieuwe regeling best in een afzonderlijke wet wordt opgenomen. Daarnaast moeten een aantal artikelen uit bestaande wetten worden aangepast. Het gaat dan onder meer over :

- de WAP en WAPZ en meer bepaald over de rendementsgarantie, de pensioenfiche, de opname van het aanvullend pensioen, de uittreding, ...
- de LVO-wet: over het principe dat de ex-partner een nieuwsoortige polishouder wordt en de opheffing van de artikelen inzake echtscheiding voor aanvullende pensioenen, ...
- de IBP-wet en Controlewet over de invoeging van de nieuwe verplichtingen van de pensioeninstellingen, ...
- het BW over het invoegen van het principe dat er binnen een bepaalde termijn de splitsing van de aanvullende pensioenrechten moet worden meegedeeld aan de pensioeninstelling(en).

2. Verhouding tot het huwelijksvermogensrecht

In de naam van de voorzorg. De voorgestelde regeling viseert gehuwden en wettelijk samenwonenden. Een opname van de regeling in het huwelijksvermogensrecht wordt uitgesloten. Het huwelijksvermogensrecht is immers niet van toepassing op wettelijk samenwonenden. Een andere oplossing zou er toe leiden dat men een groot aantal mensen uitsluit van de regeling. Het bezwaar tegen een opname van de voorgestelde regeling in het huwelijksvermogensrecht is echter niet louter juridisch-technisch. De voorgestelde regeling wil het voorzorgskarakter van het aanvullend pensioen zoveel mogelijk vrijwaren. Opgebouwde pensioenreserves moeten “pensioen” blijven en dit voor beide partners. Directe of indirecte afkoop van pensioenreserves vóór de pensioenleeftijd, om andere redenen dan deze vermeld in de WAP, dient zoveel mogelijk te worden vermeden. Bijgevolg moet de regeling buiten het huwelijksvermogensrecht worden gehouden. Een opname in het huwelijksvermogensrecht impliceert een vermenging van het recht op pensioen met andere vermogensrechtelijke goederen uit de huwelijksgemeenschap. Het is niet de bedoeling dat de ex-partner die een behoorlijk pensioen heeft opgebouwd dit voor zichzelf behoudt in ruil

voor bijvoorbeeld de gezinsauto of de inboedel. Zoniet bestaat het risico dat de ex-partner die geen toereikend pensioen heeft opgebouwd na pensionering nog steeds zal toegewezen zijn op bijstand vanwege de gemeenschap. Ook voor de spaarproducten waarvan een vervroegde opname onwaarschijnlijk is of fiscaal afgestraft wordt, is een inbreng ten aanzien van aanvullende pensioenreserves uitgesloten.

3. De bevoegde rechtbank

Burgerlijke rechtbank. De situatie waar de voorgestelde regeling over gaat betreft in wezen geen pensioenprobleem, maar de verhouding tussen (gewezen) partners. De rechtbank van eerste aanleg is bevoegd voor de scheidingen. Het is dan ook logisch om deze rechtbank (exclusief) bevoegd te maken voor de verdeling van de aanvullende pensioenrechten. De rechtbank moet onder meer toezien op het vermijden van rechtsmisbruik via opname van het pensioenkapitaal net na de pensioenleeftijd en scheiding onmiddellijk nadien.

4. De inwerkingtreding van de regeling

Te bepalen in de regeling zelf. De nieuwe regeling is van toepassing op alle scheidingen en overlijdens vanaf het ogenblik bepaald in de regeling. Na de opname van een aanvullend pensioenkapitaal door de aangeslotene is de regeling van verdeling niet meer van toepassing. Voor de scheiding die plaatsvindt na de opname van het aanvullend pensioenkapitaal, voorziet de voorgestelde regeling wel in de mogelijkheid voor de ex-partner om de rechtbank te verzoeken een deel het aanvullend pensioen dat tot stand kwam door de inspanning van beide partners, toe te kennen aan de ex-partner.

Conclusie

Risico. Het maatschappelijk belang van een regeling tot verdeling van aanvullende pensioenrechten, vloeit voort uit de samenloop van twee evoluties: enerzijds de afnemende stabiliteit van de gezinsverhoudingen en anderzijds het toenemend belang van de aanvullende pensioenen. Bij een scheiding is het risico reëel dat partners te weinig tijd overhouden om zelf een adequaat aanvullend pensioen op te bouwen. Daarenboven zal de onderhoudsuitkering sinds de nieuwe echtscheidingswet nog zelden soelaas brengen aan de ex-partner zonder aanvullend pensioen.

Wettelijke pensioenen wel geregeld: een eigen recht. In het wettelijk pensioensysteem van de werknemers en de zelfstandigen, kan een uit de echt gescheiden partner een persoonlijk pensioen ontvangen. Dit wordt berekend op basis van de beroepsactiviteit die de ex-echtgenoot heeft uitgeoefend tijdens de periode van het huwelijk. Het echtscheidingspensioen wordt zo toegekend alsof de activiteit door de aanvrager zelf werd uitgeoefend.

Een regeling is nodig. In het aanvullend pensioensysteem bestaat geen regeling tot verdeling van opgebouwde pensioenrechten na scheiding. Ook deze pensioenrechten zijn in het kader van een huwelijk of wettelijke samenwoning nochtans vaak het resultaat van een gemeenschappelijke inspanning van beide partners. Een gepaste regeling tot verdeling van aanvullende pensioenrechten dringt zich dan ook op.

Uitgangspunten van een nieuwe regeling. Er zijn een paar mogelijke uitgangspunten voor een regeling. Een eerste uitgangspunt is de vrijwaring van het voorzorgskarakter van de aanvullende pensioenen. Opgebouwde pensioenrechten moeten “pensioen” blijven en mogen niet worden omgezet in andere vermogensrechtelijke bestanddelen. Een tweede uitgangspunt is de nood aan een eigen recht in hoofde van de ex-partner. Een eigen recht op pensioen na scheiding vermijdt dat de ex-partners nog van elkaar afhankelijk zijn voor wat betreft de omvang van hun pensioenrechten. De ex-partner kan zich op basis van dit eigen recht zelf richten tot de pensioeninstelling. Een derde uitgangspunt is dat een regeling van dwingend recht de meeste rechtszekerheid biedt en de mogelijkheid tot misbruiken uitsluit. Er kan geen emotionele chantage worden gepleegd tussen de ex-partners.

Toepassingsgebied van de regeling. De voorgestelde regeling viseert alle vormen van pensioenopbouw die onder het toepassingsgebied van de zogenaamde 80%-grens vallen. Zij is van toepassing op gehuwden en wettelijk samenwonenden. De ex-partner niet-aangeslotene heeft de keuze om de opgebouwde aanvullende pensioenrechten tijdens het huwelijk of de wettelijke samenwoning, te splitsen op het ogenblik van de scheiding of op

het ogenblik van de pensionering. Bij gebrek aan keuze worden de rechten gesplitst op het ogenblik van de scheiding.

Uitnodiging. Het in dit boekje uitgewerkte voorstel tot verdeling van aanvullende pensioenrechten is zeker niet definitief. Gezocht werd naar een logische regeling, die consistent is binnen het huidig rechtsbestel en zo weinig mogelijk extra kosten met zich meebrengt. Hiermee is alvast een voorzet gegeven aan de wetgever. Met dit werk hopen we uit te nodigen tot een noodzakelijk maatschappelijk debat.

Bibliografie

- AARON, H.J. , “The social insurance paradox”, *Canadian Journal of Economics and Political Science*, 32, 1966.
- ALGOED, K., DE CALLATAÿ, E. en ROELS, P., "Iedereen gelijk voor de fiscale wet ?", *Life&Benefits* mei 2000, 7-16.
- AMELINCKX, D., en DE CEUSTER, R., "Het ouderdomspensioen. voor de uit de echt gescheiden vrouw in het socialezekerheidsrecht", *T.S.R.* 1973, 280.
- BAETEMAN, G., “Huwelijksvermogensrecht en verzekeringsrecht: samengaan of afscheiding”, in X (ed.), *Liber amicorum Jozef Vandenbeuvel*, Antwerpen, Kluwer, 1999, 703.
- BENDERS, J., “Verdeling van pensioenvermogen of pensioenrecht?”, *Tijdschrift voor pensioenvraagstukken* (NL), 1992, 88-89.
- BOD, T., “Het wetsvoorstel verevening pensioenrechten bij scheiding”, *Tijdschrift voor pensioenvraagstukken* (NL), 1991, 13-16.
- BOLLEN-VANDOORN, “Fiscale aspecten ingevolge de WVPS alsmede de uitsluiting van pensioendeling”, *Pensioen en praktijk* (NL), 2005/11, 5-9.
- CASMAN, H., “Levensverzekering en huwelijk”, *Bull. Ass.*, 2001, 238.
- DE BRABANTER, V., GIESELINK, G., PERTRY, V., ROELS, P. en STEVENS, Y., *Aanvullende pensioenen voor werknemers*, Kluwer, Mechelen, 2004, 672 p.
- DE PAEPE, P., "Pensioenrechten van de feitelijk of van tafel en bed gescheiden echtgenoten en de uit de echt gescheiden echtgenoten", *Or.* 1980, 45-52.
- DELPEREE, N., "Het voorrecht van de gescheiden echtgenote op het rustpensioen van de echtgenoot", *B.T.S.Z.* 1981, 279-286.
- DEVOET, Cl., “Assurance-vie, mariage et divorce”, *Rev. Not. B.*, 2002, 553 e.v.
- DIERX, J., en KRAAMWINKEL, M., “Het verdelen van het pensioen bij echtscheiding: nogmaals de percentagemethode”, *Tijdschrift voor pensioenvraagstukken* (NL), 1993, 6-8.
- DOYEN, P., *L'institution de retraite professionnelle*, Louvain-la-neuve, Anthemis, 2007, 221 p.
- FORNOVILLE, P., DE WIT, J., VANRYCKEGHEM, P. en VAN DER REYSEN, L., *Hoe bouwt u zo veilig en voordelig mogelijk een extralegaal pensioen op?*, Indicator, Leuven, 2008, 98 p.
- GERLO, J. en VERSCHELDEN, G., *Handboek voor familierecht*, Die Keure, Brugge, 2008, 528 p.
- KUNE, J., *Issues in Pension Finance*, Den Haag, NFPS, 2000, 93 p.
- LONFILS, E., "Toestand van de gescheiden en van de uit de echt gescheiden echtgenoten qua sociale zekerheid", *B.T.S.Z.* 1976, 173 e.v.
- LUTJENS, E., “Scheiding, pensioenverevening en Pensioenwet”, *Pensioen en praktijk* (NL), 2005/11, 4.

- LUTJENS, E., *Pensioenwet: analyse en commentaar*, Kluwer juridisch, Amsterdam, 2010, 950 p.
- MARISCAL, B. en NIESSEN, L., *La fiscalité des pensions de retraite et de survie*, Bruylant, Brussel, 2009, 109-156.
- MARTENS, I., "Alimentatie tussen ex-echtgenoten na echtscheiding op grond van onherstelbare ontwrichting van het huwelijk", in CUYPERS, D., MORTELMANS, D., en TORFS, N., *Is echtscheiding werkelijk Win for life?*, Die Keure, Brugge, 2008, 169.
- MERGITS, B., "Pensioenregeling ten voordele van de feitelijk en van tafel en bed gescheiden echtgenoten", *Rev. trim. Dr. Jam.* 1981, 435-441.
- NAUDTS, P., "Les droits de l'épouse séparée de fait à la pension de retraite du mari", *J.T.T.* 1972, 271.
- PEETERS, H., VAN GESTEL, V., GIESELINK, G., BERGHMAN, J., en VAN BUGGENHOUT, B., "Onzichtbare pensioenen in België: over de aard, omvang en verdeling van de tweede en derde pensioenpijler", *Belgisch tijdschrift voor sociale zekerheid*, 2003, 45(4), 1083-1122.
- PINTENS, W., en VAN DEN ABEELE, P., "De levensverzekering in het familiaal vermogensrecht", *T. Not.* 2006, 615-637.
- RENCHON, J.-L., "Assurances-vie, pensions complémentaires et régime matrimonial", in DUBUISSON, B., en JADOUL, P., *L'assurance-vie et les pensions complémentaires*, Brussel, Bruylant, 2006, 31-67.
- SMEESTERS, B. en DE VIRON, G., "Les incidences du divorce, de la séparation de corps et de la séparation de fait en matière de sécurité sociale", *J.T.T.* 1976, 79-82.
- SOMMERIJNS, L., "Behandel wettelijk samenwonenden en echtgenoten gelijk", *Life & Benefits* 2009/5.
- STEVENS, Y., "Een terugblik en status quaestionis van de sociale dimensie van aanvullende pensioenen", in ISR (ed.), *Sociale Bescherming op nieuwe paden, Liber memorialis Bea Van Buggenhout*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2003, 253-272.
- STEVENS, Y., "Actualia Pensioengegevens" in D. SIMOENS (ed.), *Socialezekerheidsrecht – Themis reeks*, Brugge, die Keure, 2007, 31-52.
- SWENNEN, F., "De echtscheiding op grond van de onherstelbare ontwrichting van het huwelijk", in SWENNEN, F., VERSCHELDEN, G., MARTENS, I., en APS, F., (ed.) *Het nieuwe echtscheidingsrecht*, KU Leuven. Instituut voor Familierecht en Jeugdrecht, 2007, 1-17.
- TEICH, K., "Pensioenuitvoerders en verevening van pensioenrechten bij scheiding", *Tijdschrift voor pensioenvraagstukken (NL)*, 1992, 30-34.
- TORFS, N. "Art. 127-135 Wet Landverzekeringsovereenkomst", in X., *Verzekeringen. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2003.
- TORFS, N., "Levensverzekeringen tussen echtgenoten, de wet op de landverzekeringsovereenkomsten en de nieuwe echtscheidingswet", *T. Not.* 2008, 574-583.
- UYTTENHOVE, A., RENETTE, S., en LENAERTS, E., *Feitelijke scheiding, echtscheiding en sociale zekerheid*, Die Keure, Brugge, 2004, 383 p.

- VAN DER VELDEN, R. en GOMMER, T., "Nabestaandenpensioenen en conversie", *Pensioen en praktijk* (NL), 2005/11, 22-23.
- VAN EESBEECK, P. en VEREYCKEN, L., *Aanvullende pensioenen voor zelfstandigen*, Kluwer, Mechelen, 2004, 351 p.
- VAN EESBEECK, P. en VEREYCKEN, L., *Cafetariaplannen voor werknemers*, Kluwer, Mechelen, 2009, 77 p.
- VAN EESBEECK, P., "IPT-verzekering versus verhoging bezoldiging en dividend", *Life&benefits* 2010/2, 1-3.
- VAN HEEST, W., "Pensioeninkomen en alimentatie", *Pensioen en praktijk* (NL), 2005/11, 24-27.
- VAN RIJSBERGEN, P., Wet verevening pensioenrechten bij scheiding: is de reikwijdte te beperkt?, *Pensioen en praktijk* 2009/11, 14-17.
- VAN VELP, A. en VERHULST, J., "Partnerpensioen, daar kun je mee THUIS komen!", *Tijdschrift voor pensioenvraagstukken* (NL), 2007/6, 161-167.
- VANDENDIJK, M. en HENDRICKX, C., *Aanvullende pensioenen: een fiscaal-juridische analyse vanuit Belgisch en Europees perspectief*, Larcier, Brussel, 2008, 311 p.
- VERHULST, I., en NELIS, S., "Levensverzekeringen, huwelijk en successierechten", *T.F.R.* 2006, 696.
- VERSCHELDEN, G., "De Wet van 27 april 2007 tot hervorming van het echtscheidingsrecht", *T. Fam.* 2007, 160-162.
- VERSTRAETE, K., "Beëindiging buitenhuwelijkse samenwoning", *NJW* 2008, 566-585.
- VIRON, G., "Les incidences du divorcée, de la séparation de fait en matière de sécurité sociale", *J.T.T.* 1976, 81.
- WELLEMANS, N., *Alternatieve verloning: hoe het loon van uw werknemers optimaliseren?*, Anthemis, Louvain-la-neuve, 2008, 381 p.
- X., "Het rustpensioen van de uit de echt gescheiden echtgenote in de regeling voor werknemers", *B.T.S.Z* 1979, 227-233.
- ZIJDENBOS, P., "Levensverzekering en echtscheiding", *Pensioen en praktijk* (NL), 2005/11, 17-21.

P
ensioen
&
artners